

CAMINO DROGA SPOTKANIA

WARSZAWSKA DROGA ŚWIĘTEGO JAKUBA

Przewodnik dla Pielgrzymów i Turystów

**Warszawa – Piotrków Trybunalski
– Częstochowa**

*Warszawska Droga św. Jakuba powstała w 2012 roku
według koncepcji Jerzego Grzegorza Kazimierczaka i Grzegorza Bednarka.*

*Przy wyznaczaniu drogi i pierwszym jej znakowaniu współpracowali
Jerzy Grzegorz Kazimierczak, Piotr Michalak, Andrzej Siut, Dorota Zielińska,
Jan Krzesak, Piotr Antoniak, Robert Fedorowicz, Katarzyna Gabryszewska,
Marek Jaworski, Piotra Pliźga, Stanisław Pytliński.*

**Od 2015 roku opiekunem drogi jest Konfraternia Świętego Apostoła
Jakuba Starszego przy Katedrze Polowej Wojska Polskiego w Warszawie.**

Autorzy projektu przebiegu Drogi

Jerzy Grzegorz Kazimierczak, Grzegorz Bednarek

Autor tekstu przewodnika

Jerzy Grzegorz Kazimierczak

Opracowanie map

Piotr Szarko

Redakcja przewodnika

Beata Sokołowska

Zdjęcia

Beata Sokołowska, Marek Sokołowski, Jerzy Kazimierczak,
Marek Bazak, Szymon Sokołowski

Retusz zdjęć

Szymon Sokołowski

Korekta redakcyjna

Anna Przygoda-Golenia, Piotr Szarko, Beata Sokołowska, Marek Sokołowski

Znakowanie trasy

Jerzy Kazimierczak, Marek Mikulski, Marek Sokołowski,
Jan Szarko, Piotr Szarko

Wydawca

Konfraternia Świętego Apostoła Jakuba Starszego
przy Katedrze Polowej Wojska Polskiego w Warszawie

e-mail: konfraterniaswjakuba@gmail.com

www.santiago.org.pl

ISBN 978-83-63423-96-4

Skład i druk

PIS Agencja Poligraficzno-Wydawnicza

www.pisawp.com.pl

WARSAWSKA DROGA ŚWIĘTEGO JAKUBA

**Warszawa – Piotrków Trybunalski
– Częstochowa**

*Jeśli ktoś idzie do Santiago,
a pomija Zbawiciela
Ten czci sługę, a nie Stworzyciela.*

(w wolnym tłumaczeniu słowa umieszczone
w katedrze w Owiedo na początku najstarszej Drogi
– Camino Primitivo)

Przewodnik dla Pielgrzymów i Turystów

Warszawa 2024

Święty Jakub Starszy we Wniebowzięciu Matki Boskiej na polipytku w Szydłowcu

TYTUŁEM ZACHĘTY...

Coraz więcej osób docenia aktywny sposób spędzenia czasu, udając się pieszo na krótszą bądź dłuższą przechadzkę, bądź przejażdżkę rowerem. Jest to okazja do podziwiania piękna krajobrazu, bogactwa przyrody oraz do zwiedzenia zabytków. Warto dać się zaskoczyć walorami estetycznymi, pięknem przyrody i pozostałościami kultury materialnej dawnych wieków. Za poetą możemy tedy powtórzyć „Trwaj chwilo, jakże jesteś piękna!” (Johann Wolfgang von Goethe, Faust).

Wiele osób szuka jednak czegoś więcej. Skierowanie uwagi, wiedza historyczna, wiadomości zaczerpnięte z opracowań i przewodników pozwalają zauważyć więcej i przygotować się na większe wzruszenia i emocje oraz poszerzenie wiedzy w różnych aspektach.

Taki właśnie cel ma przewodnik po Warszawskiej Drodze Świętego Jakuba Apostoła, która prowadzi od Warszawy poprzez Piotrków Trybunalski do Częstochowy. Jest on adresowany do pielgrzymów, którzy wędrują tym szlakiem, ale nie tylko. Tymi drogami od paru stuleci zmierzają pątnicy na Jasną Górę. Są także osoby, które wędrują z innych świeckich motywów, jednakże są zainteresowani zabytkami sakralnymi. Każdy, więc w tym przewodniku znajdzie coś dla siebie.

Pragnę wyrazić wdzięczność autorom Przewodnika, którzy najpierw parokrotnie przeszli Warszawską Drogę Świętego Jakuba Apostoła, sami zachwycili się jej pięknem, poszukali wiadomości w źródłach i opracowaniach i dokonali opisu jej poszczególnych etapów.

Autorami są osoby należące do Konfraterni Świętego Apostoła Jakuba Starszego, która działa przy katedrze polowej w Warszawie. Łączą oni pasję wędrowania po szlakach jakubowych z umiłowaniem przyrody i szacunkiem do śladów kultury materialnej poprzednich pokoleń.

Wydanie przewodnika było możliwe dzięki grantowi uzyskanemu z Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego, w ramach programu NOWEFIO, w ramach zadania „Camino – Droga Spotkania”.

Pielgrzymowałem Warszawską Drogą Świętego Jakuba Apostoła doznając wielu głębokich przeżyć i wzruszeń. Dowiedziałem się także wiele o ważnych wydarzeniach historycznych, które miały miejsce w mijanych miastach i wioskach. Zachęcam do wyruszenia na ten pielgrzymkowy szlak.

Ks. płk SG dr Zbigniew Kępa
Kapelan Konfraterni Świętego Jakuba Starszego Apostoła

WSTĘP

Drogi Świętego Jakuba to piesze szlaki pątnicze oplatające niemal całą Europę prowadzące do Santiago de Compostela. Idą nimi od lat pielgrzymi i wędrowcy, motywowani pobudkami religijnymi, kulturowymi. Camino de Santiago wędrować może każdy, kto odczuwa potrzebę ciszy, samotności, dystansu – po to, aby na nowo spojrzeć na swoją codzienność, aby odnowić swoje relacje z Bogiem, drugim człowiekiem a także ze sobą samym.

Warszawska Droga św. Jakuba utworzona w 2012 roku, z inicjatywy pielgrzymów jakubowych ze środowiska warszawskiego. Jest drogą, którą można rozpocząć pielgrzymowanie, czy też kontynuować rozpoczęte wcześniej – idąc ku zachodnim granicom Polski i dalej do Santiago de Compostela.

Warszawska Droga św. Jakuba łączy Warszawę z Częstochową. Pierwszą parafię św. Jakuba spotykamy na Ochocie w Warszawie, zaś w Rokitnie jest kościół, który pierwotnie miał wezwanie Patrona Drogi. Kolejne kościoły pw. św. Jakuba są w Skierniewicach, Krzemienicy, Piotrkowie Trybunalskim, Stanowiskach, Dąbrowie Zielonej i Częstochowie.

Warszawska Droga jest ubogacona sanktuariami: Miłosierdzia Bożego w Ożarowie, MB Wspomożycielki Prymasów w Rokitnie, MB Wszecpośredniczki Łask w Niepokalanowie, MB Jazłowieckiej w Szymanowie, MB Świętorodzinnej w Miedniewicach, MB Pocieszenia w Rawie Mazowieckiej, MB Świętorodzinnej w Studziannie, św. Anny w Smardzewicach, MB Trybunalskiej i MB Piotrkowskiej w Piotrkowie Tryb., MB Zwiastowania w Witowie, MB Bolesnej w Wielgomłynach, MB Mstowskiej i MB Jasnogórskiej.

Droga prowadzi przez trzy Parki Krajobrazowe – Bolimowski, Spalski i Sulejowski, dolinami nizinnych rzek Utraty, Rawki, Pilicy i Korabiewki. Po drodze zwiedzając możemy pozostałości osadnictwa średniowiecznego w Błoniu, Starej Rawie, Kurzeszynie, Inowłodzu. Zobaczymy zabytki architektury romańskiej w Inowłodzu, sakralnej architektury drewnianej w Boguszycach i Starej Rawie oraz liczne kościoły zbudowane w okresie od XII do XX wieku.

W Częstochowie przy Sanktuarium Jasnogórskim, Warszawska Droga, kończy swój przebieg. Pielgrzymowanie jednak można kontynuować dalej rozpoczynając się w Częstochowie Jasnogórską Drogą św. Jakuba, a następnie Drogą Via Regia do Zgorzelca, na zachodniej granicy Polski. Pomocą w pielgrzymowaniu może być przewodnik, ślad w aplikacji www.mapa-turystyczna.pl, czy opisy drogi na stronie www.santiago.org.pl.

Zachęcamy do skorzystania z propozycji odbycia pielgrzymki czy wędrowki po zaopatrzeniu się w legitymację pielgrzyma, aby dokumentować przebytą Drogę. Można ją otrzymać korespondencyjnie od opiekuna drogi oraz przy katedrze polowej w Warszawie. Legitymacja stanowi dowód przejścia Camino, co uprawnia do otrzymania certyfikatu. Jest również piękną pamiątką z odbytej Drogi.

Jeśli przejdziesz przynajmniej 100 km Warszawską Drogą św. Jakuba możesz otrzymać tzw. certyfikat odległości. Po przejściu całej Drogi otrzymasz certyfikat

przejścia Warszawskiej Drogi św. Jakuba. W tym celu prześlij skan legitymacji na adres konfraterniaswjakuba@gmail.com.

Warszawska Droga św. Jakuba została oznakowana za pomocą: białej muszli z czerwonym krzyżem Santiago na niebieskim tle oraz żółtymi strzałkami. Na szlaku, wędrowiec spotka znaczniki Drogi: tablice informacyjne, kierunkowskazy oraz kamienne słupki, zaś w Joachimowie Mogiłach i Studziannie dedykowane skrzynki zawierające pieczęć Drogi oraz materiały informacyjne.

Ufamy, że pielgrzym może liczyć na zrozumienie i pomoc, w tym nocleg czy to w obiektach komercyjnych czy też u życzliwych mieszkańców, mijanych miejscowości szczególnie w punktach etapowych i przy parafiach Jakubowych.

W 2024 r. w ramach działania związanego z zadaniem Camino – Droga Spotkania, skorygowane zostały niektóre odcinki w terenie, poprawiono oznakowanie i przebieg Drogi oraz opracowano nowe mapy. Ustawiono i uroczyście odsłonięto znaczniki i tablice informacyjne w miejscowościach: Stanowiska, Dąbrowa Zielona, Częstochowa. Niniejszy przewodnik jest także jednym z elementów realizacji zadania dotyczącego Warszawskiej Drogi św. Jakuba, w ramach projektu Camino – Droga Spotkania.

Życzę udanego wędrowania po Warszawskiej Drodze św. Jakuba
Marek Sokołowski, Senior Konfraterni

Skrzynka z pieczęcią, kierunkowskaz, tablica informacyjna, kamienny słupek Warszawskiej Drogi św. Jakuba

SCHEMAT WARSZAWSKIEJ DROGI ŚW. JAKUBA

PM – odległość od poprzedniej miejscowości /w km/

PD – odległość od początku drogi /w km/

SM – sanktuarium Maryjne, **KS** – sanktuarium, **KJ** – kościół pw. św. Jakuba, **K** – kościół, **z** – obiekt zabytkowy, **s** – sklep spożywczy, **r** – restauracja, bar, **n** – nocleg

ETAP	MIEJSCOWOŚĆ	PM	PD	INFORMACJE
1	Warszawa/ bazylika archikatedralna	0	0	K
	Warszawa/ kościół Wszystkich Świętych	2	2	K
	Warszawa/ kościół w parafii św. Jakuba	3,5	5,5	K s
	Ożarów	16	21,5	KS s, r, n
2	Stacja kol. Płochocin	7,5	29	s
	Rokitno	3,5	32,5	KJ, KS, z s, n
	Błonie	3,5	36	K, z s, r, n
	Bieniewice	4	40	s
	Seroki stacja	7	47	s
	Niepokalanów	4,5	51,5	SM s, r, n
3	Szymanów	5,5	57	SM s
	Guzów	8	65	K s, n
	Miedniewice	5,5	70,5	KS s, n
4	Kamionka	2	72,5	
	Nowa Wieś	2	74,5	
	Krzyż powstańców	6	80,5	z r
	Budy Grabskie	5,5	86	r
	Skierniewice	10,5	96,5	KJ, K, z s, r, n
5	Rawiczów	7,5	104	
	Trzcianna	3,5	107,5	s
	Stara Rawa	4	111,5	K, z s
	Nowy Dwór	3,5	115	s
	Wołucza	2	117	s
	Kurzeszyn	1,5	118,5	K, z s
	Żydomicze	5	123,5	
	Rawa Mazowiecka	4	127,5	KS, K, z s, r, n

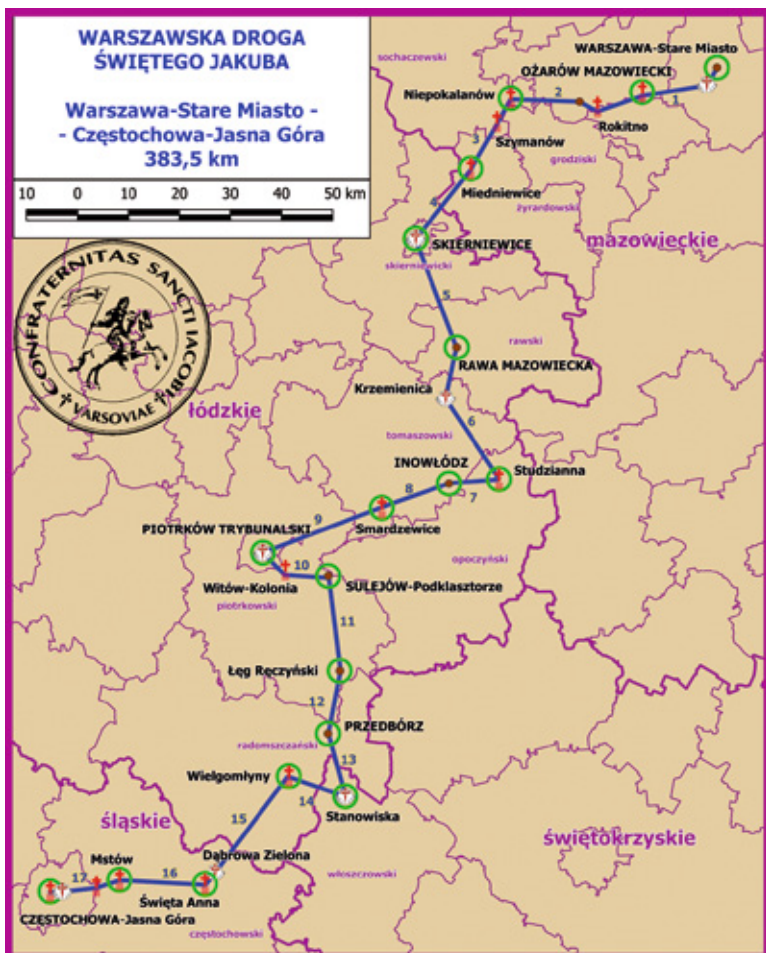
ETAP	MIEJSCOWOŚĆ	PM	PD	INFORMACJE
6	Boguszyce	5,5	133	K, z
	Księża Wola	3	136	s
	Zubki Duże (wiadukt)	4	140	s
	Krzemienica	2,5	142,5	KJ, z
	Mała Wola	6	148,5	
	Rzeczyca	7	155,5	K s, r
	Łęg	2,5	158	s
	Mysiakowiec	2	160	s, r
	Studzianna	5,5	165,5	KS, z s, r, n
7	Mauzoleum Hubala	6	171,5	z
	Fryszka	4	175,5	
	Inowódz	2	177,5	K, z s, r, n
	Inowódz – k. św. Idziego	0,5	178	K
	Inowódz – k. św. Michała	0,5	178,5	K
8	Brzustów kościół	6	184,5	K s
	Sługocice koniec wsi	3,5	188	
	Smardzewice	6,5	194,5	KS s, r, n
9	Zapora – koniec	3	197,5	
	Borki (zatoka)	3	200,5	r
	Swolszewice Duże	2,5	203	s
	Bronisławów	4	207	s
	Barkowice Mokre	5,5	212,5	r
	Piotrków Tryb.	12,5	225	KJ, K, z s, r, n
10	Zalesice	4	229	s
	Witów	2,5	231,5	K, z s
	Mostek na Luciąży	5	236,5	
	Włodzimierzów	2,5	239	K s, r
	Sulejów most	5	244	K s, r
	Sulejów Podklasztorze	1,5	245,5	K, z s, r, n

8 | Schemat Warszawskiej Drogi św. Jakuba

ETAP	MIEJSCOWOŚĆ	PM	PD	INFORMACJE	
11	Sulejów kościół św. Floriana	2	247,5	K	s, r
	Biała	6,5	254		
	Trzy Morgi	7,5	261,5		s
	Paskrzyn	2,5	264		s
	Łęg Ręczyński – Gajówka	2	266		n
12	Majkowice	7,5	273,5	z	s
	Bąkowa Góra	5	278,5	K, z	s, r
	Przedbórz	9,5	288	K, z	s, r, n
13	Chałupy	3	291		
	Rączki	5,5	296,5	K, z	s
	Dobromierz	2	298,5		s, r
	Łączyna Wola	3	301	z	s, r, n
	Stanowiska kościół	2	303,5	KJ	s
14	Bobrowska Wola	3	306,5		
	Krzętów	4	310,5	K	s, n
	Wielgomłyn	6	316,5	KS	s, n
15	Myśliwczów	2,5	319		
	Maksymów	3	322		
	Silnica	5	327		s
	Borzykówka	6	333		
	Cudków	2,5	335,5		
	Soborzyce	3	338,5	K	s
	Dąbrowa Zielona	6,5	345	KJ	s, r
	Święta Anna	3	348	KS	s, r, n
16	Milionów	3	351		
	Dąbek	3	354		s
	Krasice	6	360	K, z	s
	Mstów	8	368	K, z	s, r, n
17	Przeprośna Górka	4	372	K, z	
	Częstochowa – kościół św. Jakuba	10,5	382,5	KJ, z	s, r, n
	Częstochowa – Jasna Góra	1	383,5	SM	

WARSZAWA – NIEPOKALANÓW – SKIERNIEWICE – RAWA MAZOWIECKA – PIOTRKÓW TRYBUNALSKI – PRZEDBÓRZ – CZĘSTOCHOWA

383,5 km

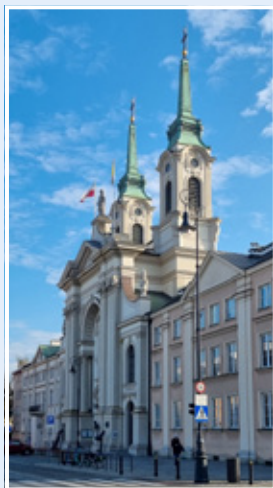

Na kolejnych stronach zostały umieszczone schematy poszczególnych etapów Drogi.
Szczegółowe mapy znajdują się w końcowej części przewodnika.

Warszawską drogę św. Jakuba sugerujemy rozpocząć od katedry połowej pw. Najświętszej Maryi Panny Królowej Polski, gdzie można zaopatrzyć się w legitymację pielgrzyma i otrzymać okolicznościową pieczęć. Kilometraż liczony jest od bazyliki archikatedralnej pw. Męczeństwa św. Jana Chrzciciela.

KATEDRA POŁOWA PW. NAJŚWIĘTSZEJ MARYI PANNY KRÓLOWEJ POLSKI.

Katedra połowa pw. Najświętszej Maryi Panny Królowej Polski w Warszawie

W 1642 r. w tym miejscu osiedlili się ojcowie pijarzy sprowadzeni przez króla Władysława IV. Na miejscu pierwszego drewnianego kościoła dzięki pomocy króla w latach 1660-1682 zbudowali świątynię murywaną, poświęconą w 1701 r. przez biskupa Mikołaja Świącickiego. Na fasadzie kościoła umieszczono pochodzące z pracowni Jana Józefa Plerscha rzeźby Matki Bożej i świętych męczenników rycerzy Prymusa i Felicjana. W kościele umieszczono podarowane przez papieża Urbana III relikwie wymienionych świętych rycerzy i sprowadzoną z Włoch kopię cudownego obrazu Matki Bożej z Faenzy. Przedstawia Matkę Bożą okrytą płaszczem, trzymającą połamane strzały gniewu bożego w rękach. W Włoszech obraz zasłynął wówczas, gdy niesiony w pokutnej procesji przez miasto uratował Faenzę przed zarazą. Warszawską kopię obrazu ofiarował papież Innocenty X królowi Janowi Kazimierzowi. W 1651 r. przywiózł ją do stolicy nuncjusz papieski Jan de Torres. W tym samym roku obraz ukoronowano koronami papieskimi w obecności pary królewskiej i wiernych. Przy kościele zbudowano klasztor i pomieszczenia szkolne dla młodzieży. W 1664 r., kiedy zaraza pustoszyła miasto urządzono procesję z obrazem Matki Bożej Łaskawej do bram miejskich. Gdy zaraza ustała rada miejska oficjalną uchwałą uznała Maryję Patronką Warszawy.

Warszawską drogę św. Jakuba sugerujemy rozpocząć od katedry połowej pw. Najświętszej Maryi Panny Królowej Polski, gdzie można zaopatrzyć się w legitymację pielgrzyma i otrzymać okolicznościową pieczęć. Kilometraż liczony jest od bazyliki archikatedralnej pw. Męczeństwa św. Jana Chrzciciela.

Pijarzy zaangażowali się w działania związane z powstaniem listopadowym. Władze rosyjskie w 1834 r. w ramach represji wyrzuciły zakonników z klasztoru i zamieniły kościół na sobór prawosławny. Zmieniono fronton usuwając rzeźby i dodając kopuły oraz wnętrze przez dodanie ikonostasu. Zakonnicy przenieśli się do opuszczonego kościoła pojezuickiego przy ul. Świętojańskiej. Przenieśli tam również obraz Matki Bożej Łaskawej. Dopiero po odzyskaniu niepodległości świątynia przy Długiej wróciła do kościoła katolickiego. W 1919 r. papież Benedykt XV powołał biskupa Stanisława Galla na urząd biskupa polowego a kościół pijarski stał się katedrą polową, konsekrowaną 12 marca 1933 r. W latach 1923-1927 przywrócono świątyni barokowy wygląd zewnętrzny i odpowiedni wystrój wnętrza. Świątynia zniszczona została przez Niemców w okresie powstania warszawskiego. W jej murach znajdował się szpital powstańczy. W ruinach zginęło ponad 150 osób. Po wojnie kościół odbudowano, i przekazano Generalnemu Dziekanatowi Wojska Polskiego. Dopiero w 1991 r. powołano biskupa polowego Sławoja Leszka Głódzia i odtworzono Ordynariat Polowy. W ołtarzu głównym, nad tabernakulum ponownie ustawiono posąg Matki Bożej Królowej Polski, wyposażono dwie kaplice – kaplicę Pamięci z wymienionymi miejscami najważniejszych bitew w historii Polski i kaplicę Katyńską z 15 tys. nazwisk zamordowanych w Katyniu, Charkowie i Miednoje i Bykowni. W podziemiach katedry urządzono Salę Tradycji Ordynariatu Polowego przechowującą pamiątki kapłańskiej posługi żołnierzom.

Po wyjściu z Katedry Polowej kierujemy się w prawo ul. Długą. Dochodzimy do ul. Nowomiejskiej i skręcamy w prawo. Na rogu mijamy kiosk z prasą będący najmniejszą jednostką hipoteczną w mieście. Za nim kościół pw. Ducha Świętego /Sanktuarium Jasnogórskiej Matki Życia/ i klasztor paulinów. To z niego wychodzi Warszawska Pielgrzymka Piesza do Częstochowy.

WARSZAWSKA PIELGRZYMKA PIESZA – Pierwsza z warszawskiej Pragi wyruszyła kompania w 1656 r. zaraz po ustąpieniu Szwedów. W 1662 r. sprowadzono do Warszawy paulinów. Przy swoim kościele pw. św. Ducha założyli oni Bractwo Pięciu Ran Pana Jezusa. Ta organizacja poprowadziła w 1711 r. pieszą pielgrzymkę za ocalenie od zarazy, która w stolicy pochłonęła 30 tys. ofiar. Na Jasnej Górze złożyła ślubowanie o corocznym pielgrzymowaniu z Warszawy do Częstochowy. Kiedy w 1979 r. ilość pielgrzymów przekroczyła 70 tys. na polecenie bł. Kardynała Stefana Wyszyńskiego zorganizowano ruch pielgrzymek gwiazdzystych z każdej dzielnicy kraju.

Pielgrzymka wychodzi z Warszawy 6 sierpnia i 14 przybywa na Jasną Górę. W roku 2024 warszawska pielgrzymka wyszła po raz 313.

Dochodzimy do Barbakanu i przechodzimy przez mury miejskie otaczające Stare Miasto. Przechodzimy przez Rynek, na którym mijamy Muzeum Warszawy i Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza.

Barbakan

Ulica Świętojańska

represji po powstaniu styczniowym rząd carski poddał zakon pijarów kasacie. Po odzyskaniu niepodległości do klasztoru wrócili jezuiti i oni przejęli opiekę nad obrazem Matki Bożej Łaskawej. Kościół ponownie został zniszczony w czasie powstania warszawskiego. Obraz ukryty w podziemiach ocalał. W 1973 r. ponowiono akt koronacji.

Wchodzimy w ul. Świętojańską. Po lewej stronie znajduje się **Sanktuarium NMP Łaskawej** – Patronki Warszawy oraz Bazylika Archidiecezjalna pw. Męczeństwa św. Jana Chrzciciela.

SANKTUARIUM MATKI BOŻEJ ŁASKAWEJ – Kościół ufundował dla jezuitów król Zygmunt III Waza. Obok kościoła powstał klasztor, w którym przebywał ks. Piotr Skarga. Po kasacie zakonu kościół był opuszczony i popadł w ruinę. Był tu nawet magazyn wełny. W 1834 r. władze carskie zezwoliły osiedlić się w nim pijarom wyrzucenym z klasztoru przy ul. Długiej. Pijarzy wyremontowali kościół i klasztor. W kościele umieścili cudowny wizerunek Matki Bożej Łaskawej uznanej za Patronkę Warszawy przez magistrat miasta, po ustaniu zarazy w 1664 r. W ramach

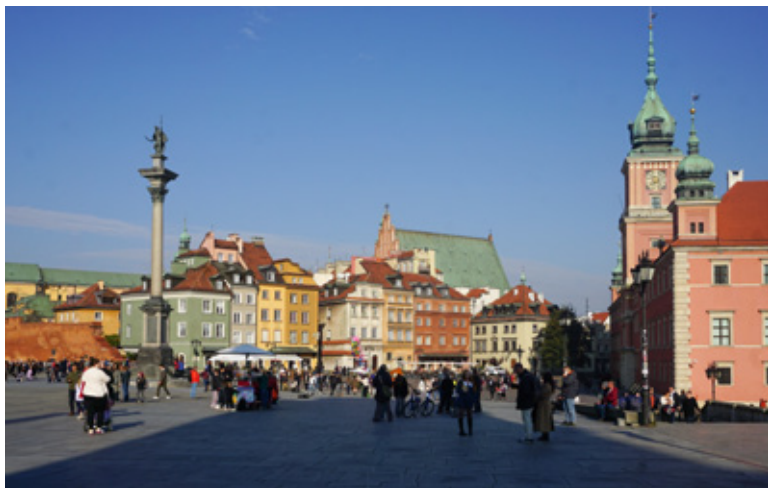
Obraz Matki Bożej Łaskawej

BAZYLIKA ARCHIDIECEZJALNA PW. MĘCZEŃSTWA ŚW. JANA CHRZCIELA

– Historia parafii św. Jana w Warszawie sięga XIII w. Pierwsza wzmianka o kościele pochodzi z 1339 r. W 1402 r. papież Bonifacy IX podniósł świątynię do godności kolegiaty. Kościół gotycki zbudowano w końcu XIV w. Trzeciego maja 1791 r. w katedrze zaprzysiężono Konstytucję Majową. W 1798 r. świątynia została katedrą biskupstwa warszawskiego. Zniszczona została w czasie Powstania Warszawskiego i wysadzona przez wycofujących się Niemców. Zachowała się tylko kaplica Baryczków, w której znajduje się Cudowny Krucyfixs z XVI w, ocalony przez powstańców. Odbudowana w stylu gotyckim. W podziemiach znajdują się m.in. grobowce książąt mazowieckich, Henryka Sienkiewicza, Ignacego Paderewskiego, Gabriela Narutowicza. W kaplicy w lewej nawie kościoła jest grób bł. Kardynała Stefana Wyszyńskiego.

Grób bł. Kardynała Stefana Wyszyńskiego

Plac Zamkowy

Wychodzimy na plac Zamkowy z kolumną króla Zygmunta III Wazy. Po lewej stronie mijamy odbudowany **Zamek Królewski**. Od strony trasy WZ przy zamku leżą walcowate fragmenty zniszczonej w czasie powstania warszawskiego granitowej (drugiej) kolumny króla Zygmunta III Wazy oraz pierwszej kolumny wykonanej ze zlepieńca zygmuntownskiego. Obecny trzon kolumny (trzeci) wykonany jest z granitu strzegomskiego. Po prawej stronie widzimy fragmenty murów obronnych. Przecinamy plac i kierujemy się do kościoła św. Anny. Kościół ten prezentuje style od gotyckiego, przez barokowy do klasycystycznego. Stąd wyrusza Warszawska Akademicka Pielgrzymka Metropolitalna, z którą idzie pielgrzymka wojskowa oraz Warszawska Pielgrzymka Piesza Akademickich Grup 17–tych.

KOŚCIÓŁ ŚW. ANNY fundowany dla bernardynów w 1454 r. przez księżną mazowiecką Annę Fiodorównę. Po pożarze w 1507 r. pozostała tylko gotycka część pełniąca obecnie rolę prezbiterium. Do niej dzięki funduszom Anny Radziwiłłówny dobudowano pozostałą bryłę. Po rzezi Pragi przez wojska Suworowa przeniesiono tu figurkę MB Loretańskiej z praskiego Domku Loretańskiego. Po zniszczeniach II wojny przywrócono barokowe i rokokowe wnętrza wykonane przez brata Walentego Żebrowskiego. W świątyni jest kaplica z relikwiami bł. Władysława z Gielniowa, patrona Warszawy.

Figura MB. Passawskiej

Wchodzimy w Krakowskie Przedmieście. Mijamy **figurę MB. Passawskiej** ufundowaną w XVII w. przez znanego warszawskiego architekta Józefa Szymona Bellotiego, jako wotum za uratowanie jego rodziny od zarazy oraz

za zwycięstwo Sobieskiego pod Wiedniem. Za nią budynek Towarzystwa Dobroczynności Res Sacra Miser.

Dalej po lewej widzimy **pomnik Adama Mickiewicza**, a w rogu placu – kościół seminaryjny pw. Wniebowzięcia NMP i św. Józefa Oblubieńca Bogurodzicy.

KOŚCIÓŁ SEMINARYJNY został ufundowany przez króla Jana Kazimierza i prymasa Michała Radziejewskiego dla karmelitów bosych. Konsekrowany w 1701 r. Ołtarz główny jest dziełem Tylmana z Gameren. Czczone są tu dwie ikony – MB Różańcowej (Sobieskiego) i MB Dobrej Śmierci w szacie zdobionej owocami granatu.

Za kościołem widoczny jest Pałac Prezydencki z pomnikiem Księcia Józefa Poniatowskiego oraz hotel Bristol. Po przejściu ul. Karowej mijamy pomnik Bolesława Prusa, pomnik Kardynała Stefana Wyszyńskiego i **kościół Panien Wizytek**.

KOŚCIÓŁ WIZYTEK budowany od 1727 r. z fundacji Elżbiety z Lubomirskich Sieniawskiej i jej córki Zofii Czartoryskiej. Zdobiony elementami połączonego baroku i rokoka. Jeden z najcenniejszych zabytków Warszawy, który nie uległ zniszczeniu. Tu działali znani kaznodzieje – ks. Jan Zieja i ks. Jan Twardowski.

Kościół Wizytek

Wariant do kościoła św. Krzyża

Na wprost ciągnie się ul. Krakowskie Przedmieście. Po lewej znajdują się budynki Uniwersytetu Warszawskiego. Przez ozdobną bramę widać w dali gmach biblioteki uniwersyteckiej, za nim Pałac Kazimierzowski – najstarszy budynek na terenie. Widok przed nami zamyka bryła Pałacu Staszica, (postawiony na miejscu rozebranego kościoła Matki Bożej Zwycięskiej), na jej tle pomnik Mikołaja Kopernika. Po prawej kościół św. Krzyża, którym opiekują się księża misjonarze. Pierwsze wzmianki o parafii św. Krzyża pochodzą z 1510 r. Budowany z funduszy wdowy po rajcy warszawskim Marty Moller oraz księżnej Anny Mazowieckiej. Rozbudowany w formie krzyża w 1615 r. dzięki funduszom burmistrza Pawła Zembrzuskiego. Obecny kościół budowany wg projektu Józefa Szymona Bellotiego. W 1695 r. ukończono dolny kościół, po czym budowę kontynuowali Józef i Jakub Fontana w latach 1725 – 1737. Na szczycie schodów figura Chrystusa dźwigającego krzyż z napisem Sursum Corda. W kościele umieszczono serce Fryderyka Chopina i serce Władysława Reymonta. Z kościoła św. Krzyża wracamy do ul. Królewskiej.

Naprzeciwko kościoła Wizytek Droga św. Jakuba skręca w prawo w ul. Królewską, którą będziemy podążali aż do jej końca. Po ok. 50 m wychodzimy na plac Marszałka Józefa Piłsudskiego. Po prawej pomnik Marszałka. Na wschodniej pierzei placu stoi Krzyż Papieski postawiony na pamiątkę pierwszej wizyty Jana Pawła II w Polsce w 1978 roku, w tym miejscu Papież wzywał Ducha Świętego.

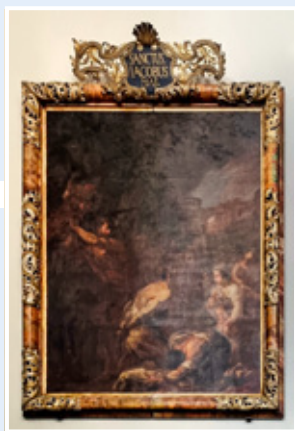
Bliżej nas pomnik Prezydenta prof. Lecha Kaczyńskiego. Od strony północnej przestrzeń zamyka bryła Teatru Wielkiego. Pośrodku placu widać kolumny pozostałe po zburzonym przez Niemców w 1944 r. pałacu Saskim, pod nimi Grób Nieznanego Żołnierza. Po lewej stronie widzimy wykonany z czarnego kamienia wg projektu prof. Jerzego Kaliny pomnik Ofiar Tragedii Smoleńskiej. Za pomnikiem widzimy budynek Zachęty z Muzeum Sztuk Pięknych, a za nim kopuła kościoła ewangelicko-augsburskiego pw. Św. Trójcy.

KOŚCIÓŁ EWANGELICKO-AUGSBURSKI ŚW. TRÓJCY wybudowany w latach 1777-1781 r. wg projektu Szymona Zuga. Wewnątrz na trzecim balkonie widoczny jest witraż przedstawiający św. Jakuba Apostoła.

Przechodzimy przez park Saski i jego alejkami kierujemy się w lewo do ul. Królewskiej. Dalej idziemy w kierunku zachodnim ul. Królewską. Po wyjściu z parku przekraczamy ul. Marszałkowską i na pierwszym skrzyżowaniu skręcamy w lewo na plac Grzybowski z **kościółem pw. Wszystkich Świętych**. Tereny na północ i zachód od miejsca, w którym teraz się znajdujemy, w 1940 r. Niemcy zamknęli wysokim murem i utworzyli na nich getto warszawskie. Pozostałością po żydowskich mieszkańcach jest w głębi usytuowana synagoga Nożyków.

GETTO WARSZAWSKIE zamknięte 26.11.1940 r. objęło 4,5% powierzchni miasta, na której skupiono 37% ludności miasta (ok. 500 000 osób). Mieszkańców getta stopniowo wywożono do obozów zagłady. Gdy zapadła decyzja o ostatecznej likwidacji getta i pozostało 50-70 tys. osób, 19.04.1943 r. wybuchło Powstanie w Getcie Warszawskim. Powstanie prowadziły Żydowska Organizacja Bojowa i Żydowski Związek Wojskowy, przy wsparciu polskich organizacji – Armii Krajowej i Gwardii Ludowej. Zginęło ok. 7 000 powstańców, ok. 6 000 osób spłonęło, 50 tys. wywieziono do obozów zagłady. Na miejscu ruin getta Niemcy utworzyli obóz koncentracyjny Konzentration Lager Warschau. Na ul. Świętokrzyskiej w okolicy kościoła Wszystkich Świętych zaznaczono ślad po murach getta.

KOŚCIÓŁ WSZYSTKICH ŚWIĘTYCH wzniesiony wg projektu Henryka Marconiego z fundacji Gabrieli Zabiegło w latach 1856-67. Zasłynął w czasie ostatniej wojny z ratowania uciekających z getta Żydów poprzez wydawanie setek aktów chrztu. Po Powstaniu Warszawskim prawie całkowicie zniszczony. W kościele cztery obrazy Michaela Willmana pochodzące z klasztoru cystersów w Lubiążu. Na jednym z nich przedstawiono **ścięcie św. Jakuba**.

Obraz Michaela Willmana
Ścięcie św. Jakuba w kościele
Wszystkich Świętych

Po wyjściu z kościoła skręcamy w lewo i po ok. 400 m dochodzimy do ul. Jana Pawła II, tu kierujemy się w prawo, po ok. 200 m na światłach przechodzimy w lewo w ul. Grzybowską. Tą ulicą idziemy prosto 1,2 km do ul. Towarowej. Przechodzimy obok wieżowców. Dochodzimy do ul. Towarowej i na wieży naprzeciwko nas widzimy znak Polski Walczącej w kompleksie budynków Muzeum Powstania Warszawskiego.

POWSTANIE WARSZAWSKIE trwało od 1 sierpnia do 3 października 1944 roku. Walczyły głównie oddziały Armii Krajowej wspomagane przez ludność cywilną. Zginęło od 150 do 200 tys. osób. W oddziałach walczących zginęło 16 tys. członków AK zaś ponad 20 tys. zostało rannych. 500 – 550 tys. mieszkańców Niemcy wysiedlili, z czego 150 tys. do obozów koncentracyjnych lub do pracy w Niemczech. Lewobrzeżna Warszawa została zniszczona w 84%. **Muzeum Powstania Warszawskiego** przedstawia wszystkie epizody 63 dni 1944r. Prosimy o modlitwę za powstańców i zamordowanych mieszkańców w muzealnej kaplicy pw. 108 Błogosławionych Męczenników Polskich z czasów II wojny światowej. Warto w niej zwrócić uwagę na freski inspirowane sztuką bizantyjską, wykonane przez Mateusza Środonia.

Po wyjściu z muzeum wracamy na ul. Towarową i skręcamy w prawo w kierunku południowym, po 1,2 km przechodzimy obok starego Dworca Głównego z Muzeum Kolejnictwa i przez wiadukt nad torami kolejowymi docieramy do placu Zawiszy. Przechodzimy przez Aleje Jerozolimskie i skręcamy w prawo w ul. Grójecką naprzeciwko hotelu Sobieski. Idziemy dwa przystanki tramwajowe ul. Grójecką i dochodzimy do kościoła na placu Narutowicza. Kościół jest popularnie zwany w Warszawie **kościółem św. Jakuba** i niewiele osób pamięta, że to parafia nosi imię tego patrona. Natomiast wezwanie kościoła brzmi Niepokalanego Poczęcia NMP (5,7 km).

PARAFIA PW. ŚW. JAKUBA APOSTOŁA została erygowana 7 marca 1918 r. przez arcybiskupa Aleksandra Kakowskiego. Neoromański kościół pw. **Niepokalane go Poczęcia NMP**, budowany w latach 1911-23, projektował prof. Oskar Sosnowski. W czasie II wojny światowej został zniszczony, a odbudowany w 1947 r. i powtórnie konsekrowany przez kardynała A. Hlonda. W latach 1972-82 ściany nawy głównej Lech i Piotr Grześkiewiczowie pokryli polichromią. Jedną z przedstawionych scen biblijnych to męczeństwo św. Jakuba. W kaplicy bocznej po prawej stronie ołtarza na sklepieniu jest malowidło tzw. cyklu apostoelskiego a w nim przedstawiono postać św. Jakuba.

Kardynał Kazimierz Nycz metropolita warszawski ustanowił kościół pw. Niepokalanego Poczęcia NMP w parafii pw. św. Jakuba w Warszawie w dzielnicy Ochota, kościołem stacyjnym w latach 2021-22 ze względu na Święty Rok Kompostelański. Kościół ma relikwie św. Jakuba.

Współczesny obraz św. Jakuba w kościele Niepokalanego Poczęcia NMP

Po wyjściu z kościoła pw. Niepokalanego Poczęcia NMP skręcamy w prawo w ul. Barską. Idziemy aż do ul. Białobrzeskiej (tu w lewo), mijamy Halę Kopińską i przechodzimy na drugą stronę ul. Kopińskiej. Skręcamy w pierwszą przecznicę w prawo w ul. Lelechowską. Tu mijamy cerkiew i muzeum ikon (6,5 km).

MUZEUM IKON przy ul. Lelechowskiej otwarte: wtorek-sobota w godz. 12.00 – 17.00; niedziela w godz. 13.00 – 15.00. W muzeum zgromadzone przedmioty kultu obejmujące księgi, krzyże, ikony i sprzęty liturgiczne kościoła wschodniego.

Dalej podążamy Lelechowską do jej końca i skręcamy w lewo w Szczęśliwicką. Po dojściu do ul. Bitwy Warszawskiej przechodzimy na drugą stronę i skręcamy w prawo. Po ok. 0,5 km dochodzimy do ronda Zesłańców Syberyjskich. Po prawej widzimy Dworzec Zachodni i dworzec autobusowy, naprzeciw tunel pod torami kolejowymi, wykorzystywany przez Niemców w Konzentration Lager Warschau, jako komora gazowa. Po lewej stronie mijamy pomnik zesłańców syberyjskich oraz pomnik lotników alianckich niosących pomoc powstańcom warszawskim, zestrzelonych przez Niemców w sierpniu 1944 r. Za nimi meczet wybudowany przez Bractwo Muzułmańskie. Przejściem podziemnym przechodzimy na drugą stronę jezdni i skręcamy w lewo w Al. Jerozolimskie (8,0 km). Mijamy, przeszklone centra handlowe, przechodzimy po wiadukcie nad torami kolejowymi i skręcamy w prawo w ul. Popularną (10,3 km). Ulicą Popularną idziemy przez dzielnicę Włochy, której budynki pamiętają czasy przedwojenne. Przechodzimy obok kościoła saletynów pw. **Matki Bożej Saletyńskiej**. Dochodzimy do stacji kolejowej Warszawa Włochy (12 km). Tu przechodzimy przejściem podziemnym prowadzącym na perony (pod torami kolejowymi) do ul. Świerszcza. Za torami idziemy w lewo w ul. Świerszcza i wzdłuż torów kierujemy się na zachód. Po wyjściu z tunelu, po prawej stronie pod numerem 2 stoi willa „Jasny Dom”. Po wojnie była tu siedziba NKWD, a w piwnicach więziono żołnierzy AK i działaczy niepodległościowych. Między innymi więziono tu gen. Fieldorfa „Nila” i Bolesława Piaseckiego (późniejszy działacz PAX). W piwnicach domu zachowały się inskrypcje wydrapane przez więźniów na ceglach i tynku. Po ok. 1,5 km przechodzimy pod wiaduktem kolejowym, przechodzimy na drugą stronę ul. 4 czerwca 1989 r. i skręcamy w prawo, potem wchodzimy w ul. Szamotoy i za peronami dworca Warszawa Ursus Północny dochodzimy do ul. Posagu 7 Panien (14,2 km). Nazwa ulicy pochodzi od siedmiu panien, których mężowie założyli spółkę a finanse z posagów wykorzystali do zbudowania Zakładów Mechanicznych w okresie międzywojennym. W czasach tzw. demokracji ludowej spółkę upań-

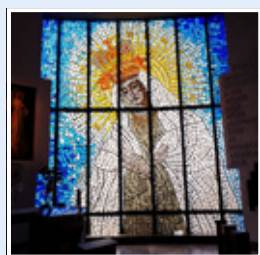

Kościół Niepokalanego Poczęcia NMP w parafii św. Jakuba

stwowiono i przekształcono w zakłady „Ursus” produkujące traktory. Skręcamy w lewo, przez tereny upadłych zakładów Ursus, przechodzimy obok Domu Spółkań Świadców Jehowy i osiedla mieszkaniowego. Na końcu ul. Posagu 7 Panien skręcamy w prawo w ul. Gierdziejewskiego (15,2 km), potem przed wiaduktem w lewo w ul. Stanisława Leszczyńskiego. Tą ulicą podążamy do jej końca, przechodzimy przez tory kolejowe, przed nasypem drogi szybkiego ruchu skręcamy w prawo (17,3 km). Po 500 m, przed torami kolejowymi kierujemy się w lewo, przechodzimy pod wiaduktem trasy S8 (17,8 km). Idziemy wzdłuż torów początkowo drogą polną, potem asfaltową i po ok. 3,0 km dochodzimy do przejazdu (17,8 km), przechodzimy na drugą stronę torów i idziemy wzdłuż torów ul. K. Kamińskiego i potem Kolejową do ul. Strażackiej. Skręcamy w prawo w ul. Strażacką, dochodzimy do ul. Poznańskiej i następnie w lewo kierujemy się do **sanktuarium Miłosierdzia Bożego** na Mazowszu prowadzonego przez księży pallotynów (21,5 km).

SANKTUARIUM MIŁOSIERDZIA BOŻEGO W OŻAROWIE MAZOWIECKIM

– Obecny kościół zbudowano w latach 1980-85. Nad wejściem znajduje się największy we Europie witraż Chrystusa Pantokratora. W 1997 r. ks. Prymas J. Glemp ustanowił tu sanktuarium Miłosierdzia Bożego dla Mazowsza. Parafię

Witraż MB Miłosierdzia

prowadzą księża pallotyni. Przybyli oni do pobliskiego Ołtarzewa w 1927 r. Państwo Kacprzyccy oddali im część swego dworku na kaplicę. Parafię w Ołtarzewie erygował biskup Stanisław Gall w 1939 r. Na początku wojny kaplica została całkowicie zniszczona. Budynek seminarium księży pallotynów Niemcy zamienili na szpital wojskowy. Po wojnie w Ożarowie wybudowano drewnianą kaplicę, a w 1971 r. erygowano parafię pw. św. Stanisława Kostki.

Plac przed sanktuarium Miłosierdzia Bożego w Ożarowie Mazowieckim

Proponujemy udać się na nocleg do klasztoru księży pallotynów w Ołtarzewie. W tym celu po wyjściu z sanktuarium idziemy w lewo chodnikiem dla pieszych ul. Poznańską. Po 400 m Droga jakubowa skręca w lewo w ul. Mickiewicza, my udajemy się dalej prosto bez znaków. Idziemy jeszcze 1,1 km prosto, po czym skręcamy w prawo w ul. Stanisława Kierbedzia i po 200 m w lewo. Jesteśmy przed klasztorem księży pallotynów w Ołtarzewie. W celu powrotu na drogę jakubową po wyjściu z klasztoru skręcamy w prawo, idziemy do końca ul. Kilińskiego, skręcamy w lewo w ul. Umiastowską, przechodzimy ul. Poznańską, tory kolejowe i za nimi skręcamy w prawo w drogę jakubową. Od klasztoru 800 m.

Po wyjściu z sanktuarium kierujemy się w lewo, po ok. 400 m ponownie skręcamy w lewo w ul. Adama Mickiewicza i zaraz za przejazdem kolejowym skręcamy w prawo. Idziemy drogą wzdłuż torów, po lewej stronie mijamy pola uprawne. Przechodzimy przez wieś Domaniewek. Przy drodze krzyż z 1903 r. Mijamy ul. Ceramiczną (śląd po dawnej cegielni) i przejazd kolejowy. Po 4,0 km skręcamy w lewo w ul. Gołaszewską. Idziemy wśród pól 700 m i skręcamy w prawo w ul. Długą. Po 200 m dochodzimy do terenu dawnego parku i majątku **Gołaszew** (po lewej stronie). Za drzewami widoczne zabudowania dworu i spichlerza.

Po prawej stronie podziwiamy piękną neogotycką kapliczkę z piaskowca, a w niej figurę Maryi z Dzieciątkiem bawiącym się berłem. Doskonałe miejsce na krótki odpoczynek i modlitwę. Dalej ul. Długą, mijamy kilka zabudowań, idziemy trawiastą drogą wśród pól. Po ok. 1,2 km dochodzimy do nowych domów i zabytkowej kuźni z XIX w. Po kolejnym 1 km, teraz w pobliżu torów kolejowych dochodzimy do stacji kolejowej **Płochocin** (7,5 km) i do ul. Fabrycznej. Tu skręcamy w lewo i po przejściu ok. 300 m na skrzyżowaniu przechodzimy na drugą stronę ulicy. Idziemy dalej w tym samym kierunku ul. Fabryczną. Po 100 m spotykamy tzw. Słup wiorstowy – obecnie jest to żelazny ciemnozielony słup pośrodku chodnika, pozostałość z czasów zaborów. Idziemy przez tereny socjalne dawnej cukrowni Józefów, która po otwarciu była najnowocześniejszym zakładem tego

Neogotycka kapliczka z figurą Maryi z Dzieciątkiem w Gołaszewie

typu w całym cesarstwie rosyjskim. Mijamy budynki mieszkalne dla robotników, dla zarządu, oraz szkołę i przedszkole dla dzieci robotników. Po lewej stronie figura Chrystusa wykonana przez znanego rzeźbiarza warszawskiego Bolesława Syrewicza, odsłonięta prawdopodobnie 15 sierpnia 1890 r. podczas pielgrzymki mieszkańców Woli udających się do pobliskiego sanktuarium w Rokitnie na uroczystości odpustowe (8,6 km). Przed bramą zakładu (obecnie drożdźownia) skręcamy w prawo i zaraz w lewo w ul. Rokicką. Idziemy ścieżką spacerowo-rowerową przy dość ruchliwej drodze, przez łąki, lasek i most na rzece Utracie.

W oddali po lewej widać rezerwat łągowy, idziemy dalej przez łąki i pola. Przed **Rokitnem** po prawej mogiła. W tym miejscu w 1915 roku Rosjanie i Prusacy stoczyli wielką bitwę. **Rzeka Utrata** stanowiła linię frontu. Przy drodze pomnik z krzyżem prawosławnym poświęcony pułkownikowi Stanisławowi Różańskiemu dowódcy 16 pułku strzelców syberyjskich, który tu zginął w październiku 1914 roku wraz z setkami żołnierzy rosyjskich i pruskich. Trzeba pamiętać, że po obu stronach walczyli Polacy. Dochodzimy do sanktuarium Matki Bożej Wspomożycielki Prymasów w Rokitnie (11 km). Parafia istnieje od XII/XIII, uprzednio kościół był pod wezwaniem **św. Jakuba**. Zmieniono je dopiero w latach 70-tych XX w.

ROKITNO – Miejsce archeologiczne z II w. p.n.e. W XII/XIII w. n.e. w grodzie nad Utratą osadzono kasztelanię rokicką. W latach 1280-1282 wymieniano ją w dokumentach. Dzieliła się na Rokitno Dolne nad Utratą z grodem kasztelańskim i z kościołem św. Wojciecha należącym do archidiacona warszawskiego i leżące w odległości 2,5 km na południe Rokitno Górne z kościołem św. Jakuba należącym do archidiacona czerskiego. Kasztelania Rokicka została w XIV w. przeniesiona do Warszawy. Pozostałości XIII w. drewniano-ziemnego grodu kasztelańskiego widoczne jako wzniesienie nad Utratą, są przez ludność miejscową zwane Łysą Górą.

Parafia **św. Wojciecha** wymieniona jest w 1333 r. przez biskupa poznańskiego Jana Doliwę. Wymieniono wówczas dwa kościoły – drugi był pw. św. Jakuba – jeden z nich ufundowała Kryśka z Drobina. Jeszcze w 1603 r. wymienione są dwa drewniane kościoły w Rokitnie. W 1700 r. archidiacon warszawski zrzeka się praw do parafii św. Wojciecha, a 4 lata później biskup poznański Mikołaj Świącicki łączy obie parafie w Rokitnie utrzymując wezwanie św. Jakuba. Stary drewniany kościół św. Wojciecha popadł w ruinę i w 2 połowie XVIII w. już nie istnieje.

Sanktuarium Matki Bożej
Prymasowskiej Wspomożycielki
w Rokitnie

Ks. Mikołaj Świącicki późniejszy biskup płocki w 1714 r. ufundował kościół murowany wg projektu Tomasza Bellotiego na wzór kościoła San Carlo Catinari w Rzymie – pozostawiając wezwanie **św. Jakuba**. Kościół poświęcono w 1797 r. Przed kościołem ustawiono dwa rokokowe putta wykonane przez Jana Józefa Plerscha, zaś we wnękach na frontonie figury zdjęte z frontonu kościoła pijarów w Warszawie w tym Matkę Bożą Łaskawą i dwie figury rycerzy męczenników (św. Prymusa i św. Felicjana) tego samego autora (kościół pijarów zamieniono na cerkiew). Dopiero w 1893 r. arcybiskup W. Popiel konsekrował kościół pw. św. Jakuba. Po zniszczeniach w 1914 r. (w pobliżu kościoła toczyła się bitwa między Niemcami i Rosjanami) odbudowany kościół konsekrował biskup Stanisław Gall. Ponownie zniszczony przez Rosjan w 1945 r. (ostrzelany przez rosyjskich czołgistów bez żadnego uzasadnienia). Obecne wezwanie kościoła brzmi: Wniebowzięcia NMP. W kościele jest

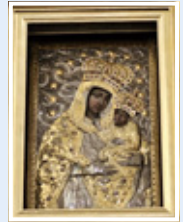
Wniebowzięcia NMP. W kościele jest

Obraz św. Jakuba w glorii
w kościele Wniebowzięcia
NMP w Rokitnie

obraz św. Jakuba w glorii (Szymona Czechowicza, XVIII w.). Był dzwon św. Jakub, wagi 1000 funtów, z napisem „Laudo Deum verum, plebem voco, congreco clerum. Defunctos ploro, Nibum fugo Festaque honoro”. Ufundował go proboszcz ks. Wł. Sędziakowski razem z parafianami w 1884 r.

W 2004 r. kardynał Józef Glemp ustanowił tu **sanktuarium Matki Bożej Wspomożycielki Prymasów**. Miejscowość leżała na trasie przejazdu prymasów polskich z Warszawy do Łowicza i Gniezna. Często modlili się tu przed cudownym obrazem. W 2005 r. obraz ukoronowano koronami biskupimi. Od 1987 r. parafią opiekują się orioniści.

Matka Boża
Rokitniańska

Uroczystości sanktuarijne: 15 sierpnia – Uroczystość Wniebowzięcia NMP, 8 września – Narodzenie NMP i 18 września – rocznica koronacji obrazu. Na prawym filarze znajduje się tablica informująca o dawnym wezwaniu kościoła.

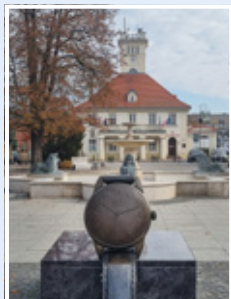
Po wyjściu z kościoła udajemy się drogą na wprost w kierunku Błonia. Dochodzimy do przejazdu kolejowego przy stacji kolejowej Błonie-Rokitno (12,8 km). Przechodzimy przez tory kolejowe. Możemy tu skorzystać z nieoznakowanej drogi wariantowej przez Łysą Górę (pozostałości grodziska z XII/XIII w.) lub iść główną drogą jakubową.

Wariant przez Łysą Górę

Droga nieznakowana, ok. 2 km dłuższa, pozwala poznać średniowieczne grodzisko. Po przejściu torów skręcamy w prawo w drogę szutrową i wracamy wzdłuż torów ok. 1 km. Droga nasza skręca w lewo i po 2,5 km dochodzimy do szosy Warszawa-Poznań. Po prawej widzimy most na Utracie. Skręcamy w lewo i idziemy wzdłuż szosy ok. 300 m. Skręcamy w pierwszą połączoną drogę odbijającą w prawo między płotami w kierunku widocznego wzniesienia nad Utratą. Wzniesienie to, zwane przez miejscowych Łysą Górą, jest pozostałością obronnego grodu ziemno-drewnianego z wyraźnym zarysem podgrodzia i zameczku. Stanowi pozostałość kasztelanii – grodziska z XII/XIII w. Wracamy do szosy, idziemy ok. 500 m w kierunku zachodnim, mijamy nowy kościół Narodzenia Pańskiego zbudowany w latach 1998-2002. W mieście skręcamy w lewo w ulicę Warszawską w kierunku rynku gdzie spotykamy znaki drogi św. Jakuba (razem ok. 4 km).

Droga św. Jakuba kieruje nas prosto na północny zachód ul. G. Nowakowskiego. Po ok. 1,7 km mijamy rondo z dwoma kapliczkami i 400 m dalej wychodzimy na **rynek Błonia** z klasycystycznym ratuszem z 1842-1843 wg projektu Henryka Marciniaka (14,8 km). Ratusz został spalony w czasie działań wojennych w 1914 r. (wg miejscowej tradycji zginęło tu dowództwo armii pruskiej). Odbudowany w 1923 r.

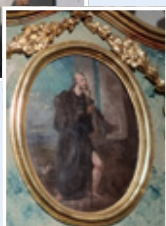
Trzymamy się lewej strony rynku mijamy ratusz, skręcamy w lewo i po ok. 100 m w prawo obok budynku Ochotniczej Straży Pożarnej. Po lewej stronie za nowym budynkiem Centrum Kultury mały dworek „Poniatówka” pozostałość po czasach, gdy Błonie należało do księcia Józefa Poniatowskiego. To była jego siedziba. Mijamy budynek straży i dochodzimy do kościoła pw. Św. Trójcy (14,5 km).

Rynek w Błoniu z pomnikiem zegarka marki Błonie i z klasycystycznym ratuszem

Kościół pod wezwaniem Trójcy Świętej w Błoniu

Obraz św. Rocha w zwieńczeniu ołtarza bocznego w kościele w Błoniu

BŁONIE – Parafia wymieniana od XII w., pierwszy kościół poświęcony w 1257 r. W XVIII w. Było własnością księcia Józefa Poniatowskiego (należał do niego dworek Poniatówka – na lewo od budynku straży, za centrum kulturalnym). **Kościół pod wezwaniem Świętej Trójcy** został ufundowany przez Konrada II księcia mazowieckiego w 1288 r. dla kanoników regularnych z Czerwińska. Portret ofiarodawcy typu sarmackiego wisi w południowej zakrystii. Ołtarz główny renesansowy z XVII w. Z obrazem św. Trójcy z 1873 roku autorstwa J. Bilikiewicza. W nawie głównej w górnej części bocznego ołtarza św. Teresy od Dzieciątka Jezus – obraz św. Rocha. W nawach bocznych obrazy Matki Bożej z Dzieciątkiem z XVII w. (Matka Boża Błońska) i św. Antoniego Padewskiego z XVII w., Obydwa w srebrnych sukienkach. W prezbiterium widoczne sklepienie kryształowe.

Po wyjściu z kościoła skręcamy w lewo i po 100 m za mostem na Rokitnicy w prawo w ul. Bieniewicką. Po ok. 3 km przechodzimy tory kolejowe przy stacji kolejowej Witanów (18,1 km), za nimi przy drodze figura św. Jana Nepomucena z 1764 r. Ok. 800 m dalej, przy szkole na rozwidleniu dróg idziemy prosto ul. Błońską. Na kolejnym rozgałęzieniu przy budynku Ochotniczej Straży Pożarnej skręcamy w prawo w ul. Strażacką, którą dalej idziemy przez wieś Dębówka. Po 1200 m wchodzimy do **Bożej Woli** i idziemy ul. Błońską ok. 800 m. Idziemy w tym samym kierunku zachodnim, zaś ulica

Tablica upamiętniająca Błoniaków poległych w obronie ojczyzny w latach 1918–1920, wśród nich Walery Kazimierzczak

zmienia nazwę na Parkową (21,7 km). Po lewej omijamy stawy, skręcamy w lewo i dochodzimy do torów kolejowych (Parkową ok. 1,2 km; 22,9 km). Połą drogą wzdłuż torów kolejowych po ok. 3 km dochodzimy do stacji kolejowej **Seroki**. Mijamy stację i na pierwszym przejeździe kolejowym (900 m za stacją) skręcamy w drogę asfaltową w lewo. Po 400 m skręcamy w drogę w prawo. Na horyzoncie widzimy wieże klasztoru w Niepokalanowie. Idziemy ok. 1300 m, na rozwidleniu przy krzyżu kierujemy się w prawo, po 300 m skosem w lewo i wchodzimy w ul. Strażacką. Po drodze spotykamy kapliczki z 1927 roku (kilka takich z datą przybycia o.o. franciszkanów do Teresina spotkamy na tym terenie). Na końcu ulicy Strażackiej skręcamy w prawo w Graniczną i po ok. 100 m w lewo w ul. Brata Cherubina Pawłowicza, potem w prawo w ul. Pocztową, w lewo w ul. Warszawską i dochodzimy do przejazdu kolejowego. Aby odwiedzić sanktuarium Matki Bożej Wszechpośredniczki Łask i św. Maksymiliana skręcamy w prawo i wchodzimy na teren **klasztoru oo. franciszkanów w Niepokalanowie** (30 km).

Bazylika Niepokalanej Wszechpośredniczki Łask w Niepokalanowie

KLASZTOR W NIEPOKALANOWIE założył św. Maksymiliana Kolbe z fundacji księcia Jana Druckiego – Lubeckiego. Do dziś stoi, pełniąc funkcję Sanktuarium, drewniana kaplica wybudowana w 1927 roku przez współbraci św. o. Maksymiliana wraz z celą Świętego. Budowę bazyliki na planie krzyża łacińskiego dokończono po II wojnie światowej, a konsekracja nastąpiła w 1954 roku. Wiele prac murarskich i kamieniarskich wykonali sami zakonnicy. Bazylika w Niepokalanowie pełni funkcję Sanktuarium Matki Bożej Wszechpośredniczki Łask (nawiązuje do objawienia Katarzyny Laboure w Paryżu, szerzy kult cudownego medalika). 1 września 2018 r., jako ósmą gwiazdę w koronie Maryi, otwarto kaplicę Wiecznej Adoracji Najświętszego Sakramentu – Światowe Centrum Modlitwy o Pokój. Na terenie klasztoru działa m.in. Radio Niepokalanów, pierwsze katolickie radio w Polsce (data powstania – 1938), wydawnictwo, Ochotnicza Straż Pożarna Niepokalanów, muzeum św. Maksymiliana i jedyne w swym rodzaju muzeum pojazdów papieskich. Pielgrzymi mogą obejrzeć wykonaną przez franciszkanów Panoramę Tysiąclecia i Misterium Męki Pańskiej, a przede wszystkim skorzystać z całodziennego spowiedzi świętej.

Po wyjściu z klasztoru udajemy się w prawo i przechodzimy przez tory kolejowe, po czym ścieżką spacerowo-rowerową podążamy prosto w kierunku południowym mijając las po prawej stronie lub wybieramy nieznakowaną drogę wariantową.

Ławeczka Ojca Maksymiliana przy stacji kolejowej Teresin-Niepokalanów

Wariant przez park Drucko-Lubeckich

Droga jest dłuższa o 1,8 km, ale pozwala na poznanie XIX w. pałacu i parku z piękną aleją dębową. Po wyjściu z klasztoru kierujemy się w prawo, po czym przed torami kolejowymi skręcamy na prawo, korzystając z podziemnego przejścia wychodzimy przed budynek stacji kolejowej. Skręcamy w prawo i po 30 m w lewo w ulicę Lipową. Podążamy nią aż do parku i dalej aleją parkową, ze starymi dębami i sosnami do pałacu księcia Drucko-Lubeckiego (zbudowany wg projektu Franciszka Arveuf'a w 1896-99) (2 km). Po wyjściu z pałacu idziemy w lewo i na jego tyłach leśnymi ścieżkami kierujemy się na południe. Po wyjściu z lasu idziemy w lewo drogą polną dochodzimy do ruchliwej ul. Szymanowskiej gdzie spotykamy Drogę Jakubową i skręcamy w prawo. Od klasztoru 3,8 km.

Kościół pw. Wniebowzięcia NMP w Szymanowie

Po ok. 4 km przechodzimy przez miejscowość **Elżbietów**. Kierujemy się na widoczne w oddali wieże kościelne, przekraczamy most na rzeczce i dochodzimy do Szymanowa. Przy drodze parafialny kościół pw. Wniebowzięcia NMP (5,5 km). Przy nim skręcamy

w prawo, idziemy wzdłuż muru oddzielającego park klasztorny (możemy skorzystać z furtki naprzeciwko kościoła) dochodzimy do klasztoru sióstr niepokalanek, w którego kaplicy czczona jest cudowna **figura MB Jazłowieckiej**, koronowana koronami papieskimi w 1939 r., patronka sióstr niepokalanek i pułku ułanów Jazłowieckich (od Niepokalanowa ok. 6 km).

SZYMANÓW – Wieś wzmiankowana w XV w. Początki parafii XVII w. Dawny pałac wzniesiony przez Konstantego Wojciechowskiego dla Konstantego Lubomirskiego w latach 1898-1902, w 1907 przekazano go siostron niepokalankom. Po II wojnie światowej siostry znalazły tu schronienie po ucieczce z Jazłowca. W kaplicy klasztornej figura Niepokalanej NMP, uznana za cudowną i koronowana koronami papieskimi już w roku 1939. Figurę wykonał w Rzymie na prośbę Marceliny Darowskiej założycielki niepokalanek, znany polski rzeźbiarz Oskar Sosnowski w roku 1883. Posąg pobłogosławił wracający z niewoli bł. Zygmunt Szczęsny Feliński. Po zwycięstwie pod Jazłowcem pułk ułanów nazywanych jazłowieckimi obrabiał sobie Maryję w tym posągu za patronkę, o czym przypominają złożone lance i wota w postaci odznaczeń bojowych. Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP. Kronika parafii i księgi metrykalne od końca XVII w.

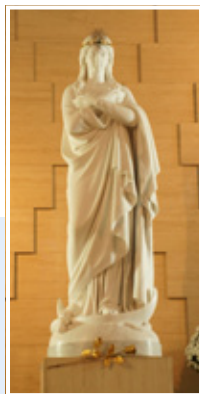

Figura Matki Bożej Jazłowieckiej w sanktuarium w Szymanowie

Klasztor sióstr niepokalanek

Po wyjściu z klasztoru bramą zachodnią skręcamy w lewo i idziemy wzdłuż muru klasztornego, po czym skręcamy w ul. Szkolną do Traktu św. Jana Pawła II i na skrzyżowaniu w lewo ścieżką rowerową do Aleksandrowa. Tam przecinamy DK 50 i skręcamy w lewo. Chodnikiem idziemy do **Guzowa**.

Wariat krótszy przez Maurycew

Jest dostępny do czasu zajęcia terenu pod budowę CPK.

Dochodzimy do skrzyżowania z ul. Kwiatową. Skręcamy w lewo. Po 50 m skręcamy w prawo w kierunku Maurycewa. Kierujemy się na widoczny w oddali komin dawnej cukrowni w Guzowie.

Po dojeździe do centrum Guzowa, przed parkiem skręcamy w prawo i przechodzimy obok pałacu Sobańskich (stylizowany na zamki nad Loarą) i kaplicy pw. św. Feliksa (od Szymanowa 6 km, od Niepokalanowa 12,0 km).

GUZÓW – Wieś wzmiankowana w XVI w. Własność Feliksa Łubieńskiego, a potem rodziny Sobańskich. Łubieńscy pobudowali tu pierwszą w Królestwie Polskim cukrownię, której komin stoi do dzisiaj. W 1862 r. pałac przebudowano w stylu osiemnastowiecznych zamków francuskich i dobudowano kaplicę św. Feliksa.

Przed kaplicą znajduje się posąg Michała Kleofasa Ogińskiego, który urodził się w tym miejscu w 1765 r. (od Szymanowa ok. 8 km). Po przejściu parku możemy znaleźć mogiłę w postaci kurhanu ziemnego żołnierzy rosyjskich zagazowanych w 1915 r. Drugi taki kurhan oznaczony krzyżem znajduje się w polu za drogą asfaltową ok. 500 m. w kierunku wschodnim. Od kaplicy św. Feliksa idziemy prosto w kierunku zachodnim. Po 200 m po prawej stronie znajduje się nowy kościół pw. bł. Stefana Kardynała Wyszyńskiego, wybudowany staraniem fundacji Hr. Michała Sobańskiego. Po ok. 2 km mijamy niewielki las z krzyżem, po czym w miejscowości **Wola Miedniewicka** skręcamy w asfaltową drogę w lewo (naprzeciwko oryginalnego krzyża) (14,3 km). Idziemy teraz w kierunku południowym przez pola i łąki, przekraczamy strumyk i dochodzimy do **Miedniewic** (17,5 km główną drogą bez wariantu). Klasztor zajmują obecnie siostry klaryski, franciszkanie zaś mieszkający przy bramie opiekują się parafią (z Guzowa ok. 5 km).

MIEDNIEWICE – Miejscowość wzmiankowana w 1359 r. Kościół (1681 r.) i klasztor reformatów (1686 r.) ufundowane przez Mikołaja Wiktoryna Grudzińskiego starostę guzowskiego i jego żonę Lukrecję Katarzynę z Radziwiłłów na miejscu stodoły, w której Jakub Trojańczyk zawiesił obrazek Św. Rodziny będący kopią cudownego obrazu ze Studziannej. Otoczony kultem, jako cudowny został koronowany w 1767 r. Świątynia barokowa pw. Nawiedzenia NMP i św. Józefa. Projekt przygotowali Józef II Fontana i Tomasz II Bellotti. Obok barokowy klasztor i podcienia dla pielgrzymów. Po powstaniu styczniowym reformaci zostali usunięci za sprzyjanie powstańcom. W ramach żałoby narodowej po upadku powstania ołtarze w kościele pomalowano na czarno. Kościołem opiekowali się księża diecezjalni. Dopiero w 1966 r. prymas Stefan Wyszyński osadził tu franciszkanów, ci zaś w 1986 r. po gruntownym remoncie ofiarowali klasztor siostrze klaryskom, jako wotum wdzięczności za kanonizację św. Maksymiliana. Miedniewice to znane miejsce pielgrzymkowe, uroczyste odpusty odbywają się w Zielone Świątki, 1 i 2 sierpnia i 8 września. W Miedniewicach urodził się i spędził lata dziecięce prof. Zbigniew Religa (1938-2009), wybitny kardiochirurg.

Sanktuarium Matki Bożej
Świętrodzicznej w Miedniewicach

Po wyjściu głównym wejściem poza teren klasztoru idziemy prosto główną drogą w kierunku zachodnim ok. 400 m, po czym skręcamy w lewo w boczną drogę i mijamy domy należące jeszcze do Miedniewic. W dwóch z nich można zapytać o nocleg. Po lewej stronie w polu widzimy wysoki krzyż postawiony na kurhanie – to kolejna mogiła żołnierzy rosyjskich poległych w tych okolicach w czasie I wojny światowej. Dochodzimy do autostrady A2 i przechodzimy po wiadukcie na jej drugą stronę. / tu zaczyna się wariant krótszy/.

Wariant krótszy (bez znaków)

Po zejściu z wiaduktu nad A2 nie skręcamy na szlak zielony, lecz idziemy dalej prosto szosą przez Popielarnię, a następnie przez las. Po ok. 5 km droga asfaltowa przechodzi w leśną drogę gruntową, miejscami piaszczystą lub błotnistą. Po następnych ok. 10 km wychodzimy na asfalt i trzymając się głównego kierunku ruchu dochodzimy do stacji kolejowej w Skierniewicach (razem od Miedniewic ok. 23 km).

Szkoda ominąć główną Drogę Jakubową. Podąża ona po terenie **Bolimowskiego Parku Krajobrazowego** aż do rogatek Skierniewic. Po drodze będziemy mijali przepiękne uroczyska nad Rawką, które są rezerwatem przyrody. Tuż po zejściu z wiaduktu skręcamy w prawo. Droga św. Jakuba idzie dalej wraz ze szlakiem zielonym), zgodnie z drogowskazem „Nowa Wieś – 1 km”.

Wariant zielonym szlakiem

Po 800 m od wiaduktu, przy przydrożnym krzyżu, ze znakami zielonymi, skręcamy w polną drogę w lewo. Mijamy oddalone od drogi gospodarstwo, dwa zagajniki i po 700 m, przy lesie wraz ze szlakiem zielonym kierujemy się w prawo. Po ok. 500 m przechodzimy obok ośrodka jeździeckiego „Kuznia Nowowiejska” (4,1 km) i tuż za nim wraz ze szlakiem zielonym skręcamy w lewo w leśną drogę (może być częściowo zarośnięta). Po 600 m, za obniżeniem terenu i błotnistym odcinkiem drogi ostro skręcamy na prawo (4,9 km od klasztoru). Przechodzimy przez leśną polanę z żelaznym krzyżem i dalej przez las ok. 500 m. Mijamy zabudowania miejscowości Nowa Wieś.

Na skrzyżowaniu przy domku letniskowym ostro skręcamy w lewo (uwaga jest tu jakubowy słupek).

Idziemy po drodze asfaltowej 1,7 km, po czym skręcamy w lewo. Po 0,7 km przy jakubowym słupku ponownie dochodzimy do zielonego szlaku i skręcamy w prawo. Dalej podążamy piaszczystą drogą leśną, potem przechodzimy przez mostek na strumyku skręcamy w lewo, na odgałęzieniu drogi leśnej skręcamy w prawo, przechodzimy obok zabudowań **Tartak Bolimowski** (7,7 km), przechodzimy przez las, przecinamy drogę szutrową. Za nią skręcamy w prawo i wraz ze znakami zielonymi idziemy prosto, potem wchodzimy w lewo w las dębowy i po 300 m skręcamy w prawo, a po dalszych 200 m w lewo i dochodzimy do cmentarza w **Joachimowie-Mogiłach**. Pochowano tu niemieckich i rosyjskich żołnierzy poległych w roku 1915 (po ataku chlorem) oraz żołnierzy niemieckich poległych w II wojnie światowej. Ciała ekshumowano i przeniesiono na cmentarz na Powązkach w Warszawie w 1990 roku (od klasztoru 9,0 km).

Przy parkingu umiejscowiona jest **skrzynka z pieczęcią Drogi**, materiałami informacyjnymi oraz księgą pielgrzyma, w której można zostawić swój wpis.

Uwaga: w miejscu gdzie znaki zielone skręcają w lewo odchodzi Droga Warszawska, natomiast znaki niebieskie szlaku turystycznego kierują nas na Łowicką Drogę św. Jakuba, która przez Bolimów, Łowicz, Głowno prowadzi do Kalisza.

Rozwidlenie dróg jakubowych warszawskiej i łowickiej

Wariant ze zwiedzeniem Bolimowa

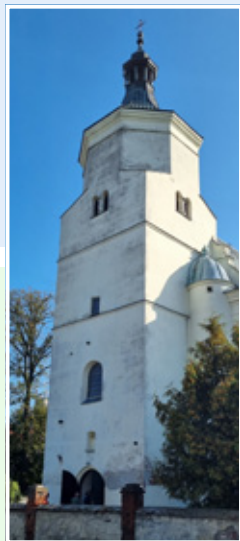
Jest to wycieczka o długości 11,7 km, przy czym dojście do miasta to 6,0 km i powrót do Joachimowa-Mogił to 5,7 km. Po wyjściu z cmentarza skręcamy w prawo i za znakami niebieskimi idziemy drogą asfaltową w kierunku Bolimowa. Jest to fragment Łowickiej Drogi św. Jakuba. Po 3 km dochodzimy do autostrady A2. Przed nią przy zabudowaniach skręcamy w lewo w ścieżkę przez las i zaraz w prawo do podejścia na wiadukt. Droga Jakubowa idzie dalej prosto wraz ze znakami czerwonymi szlaku rowerowego. Pielgrzymi pragnący poznać Bolimów i nawiedzić kościół św. Anny przechodzą wiadukt i wraz ze znakami szlaku rowerowego (czerwonego) przechodzą 1,5 km do zakrętu w lewo (obok kolejnego cmentarza z roku 1915 żołnierzy zmarłych po ataku chlorem), po czym przez most na Rawce kierują się do Bolimowa.

Herb Bolimowa

BOLIMÓW – Herbem Bolimowa widocznym na dwóch pieczęciach z 1443 r. są dwie muszle i laska pielgrzyma (złote) umieszczone na czerwonym polu. Pochodzenie tego starego herbu nie jest znane. Jakkolwiek nie ma tu kościoła św. Jakuba to jednak w herbie pozostawił swój ślad i znak dla pielgrzymów. Warto odwiedzić kościół św. Anny (wg apokryfów była babką Jana i Jakuba, gdyż ich matka Maria Salome była córką Anny, jej ojcem

był drugi mąż Anny – Salomas). Bolimów był znaną stacyjną miejscowością na szlaku pielgrzymkowym do Rzymu. Patronką Bolimowa jest św. Anna, uroczystości odpustowe zbiegają się z dorocznym Międzynarodowym Festiwalem Rzemiosła Dawnego w Bolimowie (przedostatnia niedziela lipca). Na rynku rolę dzwonu alarmowego pełni butla po chlorze użytym przez Niemców w czasie ataku gazowego w 1915 r.

Kościół pw. św. Anny
w Bolimowie

Możemy zanoć w Bolimowie. Z Bolimowa wracamy ok. 2 km przez most na Rawce do skrzyżowania szlaku niebieskiego i czerwonego z autostradą. Tu jednak wybieramy drogę na wprost po wiadukcie za znakami czerwonymi szlaku rowerowego. Jest to tzw. Szlak Grunwaldzki. Biegnie on po historycznej trasie, którą szli rycerze Jagielly z Sulejowa, przez Skierniewice, Bolimów do przeprawy w Czerwińsku. Przechodzimy przez letniskowe osiedle w Joachimowie-Mogily i wychodzimy na ul. Leszczynową gdzie skręcamy w prawo na Warszawską Drogę św. Jakuba.

BITWA NAD RAWKĄ – 1914-1915 r. Tu nad Rawką po raz pierwszy Niemcy zastosowali gazy bojowe – bromek ksyliku i chlor. Bromek ksyliku zastosowali 31 stycznia 1915 r., zaś 31 maja chlor w ilości 264 ton z 12 tys. butli. Zmarło ok. 11 tys. ludzi. Wspominajmy ich w swoich modlitwach.

Wariant z pominięciem Rezerwatu Rawka

Po wyjściu z cmentarza możemy powrócić 50 m do skrzyżowania i udać się w prawo drogą szutrową do Bud Grabskich. Idziemy 2,5 km i dochodzimy do głównej Drogi.

Dużo ciekawszy jest przebieg głównej Drogi Jakubowej. Po wyjściu z cmentarza idziemy w prawo, aby po 100 m skręcić w lewo zgodnie ze szlakiem zielonym. Mijając skrzyżowania dróg leśnych pilnujemy zielonego szlaku i oznaczeń drogi warszawskiej. Po 1,9 km skręcamy, dochodzimy do ul. Brzozowej, która przechodzi w Leszczynową i docieramy do krzyża upamiętniającego powstańców z roku 1863 (11 km).

Tu przychodzimy również wtedy, gdy poświęciliśmy czas na zwiedzanie Bolimowa. Wraz ze znakami zielonymi kierujemy się teraz na brzeg Rawki. Przez 1,3 km podążamy ścieżką przez **Rezerwat Rawka** i podziwiamy niezwykle malownicze meandry rzeki.

Krzyż powstańców
styczniowych

Meandry Rawki

REZERWAT RAWKA – 487 ha, w tym 134 ha wód, obejmuje 97 km biegu rzeki Rawki i niektórych jej dopływów.

Ścieżka biegnie wysokim brzegiem rzeki opuszcza się w wąwozy i ponownie wznosi. Po prawej stronie wiję się rzeka. Następnie Droga jakubowa oddala się w lewo od rzeki, po 500 m dochodzą znaki niebieskie i dalej czerwone (szlak rowerowy). Po 600 m od rzeki wchodzimy na ubitą drogę leśną. Dochodzimy do szerokiej drogi szutrowej, skręcamy w lewo, przechodzimy przez wieś **Grabie** (14,2 km), po 800 m skręcamy w prawo za młodym lasem. Schodzimy stopniowo w dół, przechodzimy most na **Korabiewce**. Za mostem za znakami zielonymi skręcamy w lewo (niebieskie i czerwone odchodzą drogą) i podążamy wąską ścieżką wzdłuż brzegu leśnej rzeczki. Po około 1 km ponad rozlewiskami powstałymi po starorzeczu Rawki dochodzimy do utwardzonej drogi i skręcamy w lewo na drogę, zaś po dalszych 200 m dochodzimy do drogi asfaltowej w miejscowości **Budy Grabskie** (16 km). Po dojściu do drogi asfaltowej skręcamy w prawo ze znakami żółtymi. Po ok. 100 m przechodzimy przez most na Rawce i dalej idziemy przez miejscowość. Mijamy krzyż i idziemy prosto 2,0 km ze znakami żółtymi drogą asfaltową. Dochodzimy do ruchliwej szosy nr 705 do Skierniewic.

Wariant ścieżką rowerową

Skręcamy w lewo. Poboczem drogi 705 idziemy 3,5 km do Skierniewic. Na rondzie prosto w ul. Marii Curie Skłodowskiej, na następnym rondzie również prosto i po 3,5 km jesteśmy w Skierniewicach przy dworcu kolejowym.

Przechodzimy przez szosę i po 250 m dochodzimy do starego traktu tzw. Drogi Łowickiej. Po ok. 2 km, gdy znaki zielone skręcają w prawo, przy słupku nr 163 oznaczającym kwartał leśny skręcamy w lewo i leśną drogą idziemy cały czas prosto na południe do przedmieścia **Skiernewic** (ok. 2,5 km). Wychodzimy na ul. Nowobielańską, którą idziemy w kierunku stacji kolejowej i przejścia po wiadukcie nad torami kolejowymi (w mieście 2,5 km, od Miedniewic 25 km, bez dojścia i powrotu do i z Bolimowa).

*Kościół pw. św. Jakuba Apostoła
w Skiernewicach*

Przechodzimy po wiadukcie na plac przed dworcem i kierujemy się w prawo w ul. Sienkiewicza, idziemy wzdłuż parku przez bramę upamiętniającą żołnierzy z wojny w 1920 r. Skręcamy w prawo w ul. Konstytucji 3 Maja i następnie w lewo w ul. Prymasowską. Po prawej stronie mijamy pałac prymasowski zbudowany w latach 1610-1619. W nim przez kilka lat żył i tworzył poeta biskup Ignacy Krasicki. Obecnie jest tu Szkoła Muzyczna. Skręcamy w lewo w ul. Senatorską, przy której widzimy nasz cel – **kościół św. Jakuba**.

SKIERNIEWICE – PARAFIA ŚW. JAKUBA APOSTOŁA erygowana w XIV w. Kościół ufundowany w 1781 roku przez prymasa Antoniego Kazimierza Ostrowskiego, został zaprojektowany łącznie z urządzeniem wnętrza i jego polichromią przez Efraima Schroegera. Zbudowany na planie połączonych inicjałów fundatora A i O. Jest murowany i zwrócony prezbiterium na zachód. Nawa na rzucie koła, prezbiterium zamknięte półkoliście. Przy prezbiterium znajduje się kwadratowa, czterokondygnacyjna wieża. Prezbiterium nakryte jest spłaszczoną półkopiłą z okrągłym plafonem, na którym umieszczona jest płaskorzeźbiona półpostać anioła. Za odsuniętym od ściany ołtarzem głównym znajduje się oparty na kolumnach chór muzyczny z organami ufundowanymi przez prymasa Antoniego Ostrowskiego. Nawa przykryta jest spłaszczoną kopułą a w niej iluzjonistycznie namalowane rozety z centralnie umieszczonym plafonem przedstawiającym Eklezję. W nawie nad wejściem loża przekształcona w drugiej połowie XX w. na drugi chór muzyczny. Fasada jest dwukondygnacyjna, podzielona pilastrami podtrzymującymi tympanon. Elewacje częściowo boniowane. W wieży ślady architektury gotyckiej. Kościół posiada sześć ołtarzy. Jeden poświęcony jest **św. Jakubowi**.

*Obraz św. Jakuba
w ołtarzu bocznym kościoła
w Skiernewicach*

Po wyjściu z kościoła pw. św. Jakuba idziemy ul. Senatorską do rynku. Przechodzimy w lewo przez Rynek i za parkingiem wchodzimy w ulicę Rawską. Mijamy kościół św. Stanisława Biskupa i Męczennika i za nim cmentarz ze starymi nagrobkami. Przechodzimy przez cmentarz i za rondem idziemy nieco w prawo w ul. J. Kilińskiego. Dochodzimy do placu Jana Pawła II z **kościółem Wniebowzięcia NMP** w parafii garnizonowej. Kościół jest dawną cerkwią wojsk carskich przystosowaną do kultu w obrządku katolickim (1,2 km). Na skrzyżowaniu za kościołem skręcamy w lewo w ul. Strobowską. Po lewej mijamy kapliczkę, po prawej zbiornik wodny Zadębie. Dalej po lewej mijamy ogrody działkowe, zaś po prawej ogrodzony z kamiennym monumentem cmentarz żydowski. Za nim nieogrodzony, za-

puszczony dawny cmentarz komunalny. Między zaroślami ostatnie pochówki z 1948 r. (2,9 km). Za pętlą autobusową idziemy dalej prosto na południe, obok dwóch starych dębów, wąską drogą asfaltową przez las. Razem z nami niebieski szlak rowerowy. Po 500 m mijamy kilka willi, za nimi droga staje się piaszczysta. Idziemy prosto, mijamy dwukrotnie drogi odbijające w lewo. Na polanie spotykamy skrzyżowanie i tu też prosto w kierunku alei z brzoź. Droga skręca w lewo (4,5 km) w kierunku zabudowań, potem w prawo, znowu w lewo i jeszcze raz w prawo. Wychodzimy na drogę asfaltową (5,4 km), na której skręcamy w lewo. Idziemy obok sklepu spożywczego i po 500 m dochodzimy do drogi krajowej 707.

Krajobraz Równiny Łowicko Błońskiej

Wariant przez Adamów

Wariant krótszy o ok. 2 km, ale z dużym ruchem samochodowym na odcinku Strobów – Adamów – Trzcianna. Na asfaltowej drodze w prawo do **Strobowa**, potem asfaltem do **Podstrobowa** w kierunku drogi krajowej 707. Przechodzimy ją obok Neumo i dalej przez **Budy Trzciańskie** i **Adamów** do **Trzcianny**. Na zakręcie drogi skręcającej w lewo obok krzyża kierujemy się w prawo skosem na piaszczystą polną drogę na południe.

Tu skręcamy w prawo i po 50 m w lewo w kierunku Rawiczowa (Rawiczów 1 km). W połowie tej miejscowości dołącza do naszej drogi szlak konny. Idziemy razem z nim prosto. 1 km dalej przechodzimy przez laski. Dochodzimy do

Krzyż wieńczący
zabytkową kapliczkę
Helenkowie

miejscowości **Budki Trzciańskie**. Droga asfaltowa ostro skręca w lewo (9,5 km), ale nasza Droga jakubowa idzie dalej prosto w kierunku lasu po piaszczystym podłożu. Utrzymując ten sam wschodni kierunek po 1,7 km dochodzimy do asfaltu, wchodzimy na dość ruchliwą drogę przez Trzciannę. Po 50 m skręcamy na chodnik dla pieszych w prawo i po 500 m dochodzimy do ostrego skrzyżowania w prawo do Adamowa. (Tu spotykamy nieco krótszy wariant przez Adamów). Idziemy teraz lekko skosem w lewo, razem z zielonym szlakiem rowerowym

w kierunku południowo-wschodnim, piaszczystą drogą pod górkę. Na wzniesieniu podziwiamy szeroki widok na całą okolicę. Na skrzyżowaniu dróg polnych przy krzyżu z 1932 r. kierujemy się prosto. Schodzimy nieco w dół do **Helenkowa**. Droga staje się szutrową. Za miejscowością podchodzimy lekko pod górkę, a za wzniesienia widać już domy **Starej Rawy**.

Dochodzimy do drogi asfaltowej, którą kierujemy się 100 m w lewo do kościoła (16,0 km). Przed kościołem stoi pomnik poświęcony ks. kanonikowi Zygmuntovi Malackiemu, wieloletniemu przewodnikowi Warszawskiej Akademickiej Pielgrzymki Metropolitalnej, której śladami podążamy.

STARA RAWA jest jednym z najstarszych osiedli na terenie zachodniego Mazowsza. Wg legend i podań miejscowość założył starożytny ród Rawiczów, jako Rawę. Po założeniu na dogodniejszym miejscu Rawy Nowej, później nazwanej Mazowiecką, dla pozostałej wsi pozostała nazwa Stara Rawa, jednocześnie straciła na znaczeniu jeszcze w wiekach XV-XVI.

Kościół pw. św. Apostołów Szymona i Judy Tadeusza
w Starej Rawie

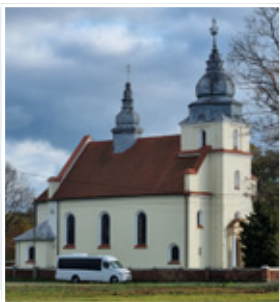
Pozostałością po czasach świetności Starej Rawy są leżące tuż za wsią pozostałości grodziska z XI-XII w. pełniące rolę rycerskiej strażnicy. Kościół parafialny pw. św. Apostołów Szymona i Judy Tadeusza jest trzecim stojącym w tym miejscu. Parafia była erygowana w 1521 r. Obecny kościół zbudowano w latach 1731-1751. Wewnątrz trzy barokowe ołtarze, w głównym tryptyk z obrazem Matki Bożej i obu patronów. Przed kościołem dzwonnica i dwa ciekawe nagrobki.

Pomnik pedagoga Marii Grzegorzewskiej w Wołucz

Po wyjściu z kościoła skręcamy w lewo i idziemy drogą na wprost, za znakami czerwonymi i żółtymi, przechodzimy przez most, mijamy po lewej staw. Po 2 km przechodzimy obok zakładu hodowli roślin, za nim skrzyżowanie dróg, które przechodzimy na wprost. Na następnym skrzyżowaniu Y skręcamy w lewo. Przechodzimy obok szkoły podstawowej w Nowym Dworze (18,3 km) i na skrzyżowaniu za nią w prawo. Przy końcu wsi Nowy Dwór na skrzyżowaniu przy kapliczce skręcamy w prawo (19,1 km). Po 1,7 km jesteśmy w Wołucz. Dochodzimy do ronda na drodze krajowej 707 obok pomnika pedagoga Marii Grzegorzewskiej urodzonej w Wołucz. Na rondzie idziemy w lewo i zaraz w prawo na drogę do Kurzeszyna odchodzącą skosem w lewo od drogi 707. Mijamy cmentarz, w którego głównej alei jest grób rozstrzelanego przez Niemców Witolda brata Melchiora Wańkowicza. Dochodzimy do **Kurzeszyna** i kościoła parafialnego (22,0 km).

KURZESZYN – Miejscowość, o której pierwsze wzmianki pochodzą z XV wieku. Na terenie wsi znajdują się fragmenty grodziska z XII w. Parafię założono w 1512 r. Kościół parafialny pw. Matki Bożej Królowej Polski, zbudowany w latach 1922-1924, wg projektu architektów Perkowskiego i Millera na miejscu drewnianego zniszczonego w czasie I wojny światowej w 1914 r. w trakcie bitwy nad Rawką.

Kościół parafialny pw. Matki Bożej Królowej Polski w Kurzeszynie

Pomnik poświęcony pamięci zamordowanych w KL Auschwitz żołnierzy AK z Kurzeszyna

Po wyjściu z kościoła główną ulicą kierujemy się w lewo. 400 m dalej naprzeciwko budynku straży pożarnej skręcamy w lewo. Drogowskaz kieruje do Helenowa. Po 200 m przechodzimy przez most na Rawce, za mostem skręcamy w prawo. Po 300 m koło krzyża w prawo i za budynkami po prawej stronie skręcamy w prawo w drogę polną (droga rowerowa). 400 m dalej przy zakolu rzeki po lewej stronie grodzisko z połowy XII w. Pozostałości (ok. 40%) grodu drewnianego wznoszącego się na szczycie stromego wzniesienia obok Rawki.

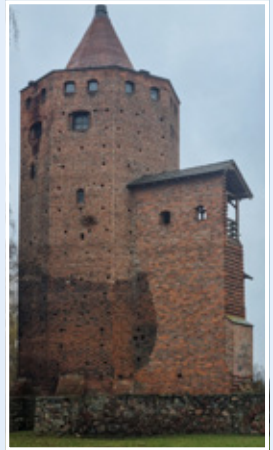
Idziemy dalej drogą polną i po ok. 500 m wchodzimy do lasu. W lesie kierujemy się główną drogą do rozwidlenia z leśnym wąwozem po prawej stronie. Skręcamy w prawo. Na skrzyżowaniach wybieramy drogi idące prosto w pobliżu meandrów Rawki. Główną drogą dochodzimy do **Żydomic** (27,2 km).

Na Nizinie Środkowomazowieckiej

Przechodzimy drogę asfaltową obok krzyża i idziemy prosto dalej po asfaltowej. Mijamy oczyszczalnię ścieków, „co widać, słycać i czuć”. Na rozwidleniu w lesie skręcamy w lewo na piaszczystą drogę. Idziemy przez laski, pola, polany. Po przejściu wzgórza wychodzimy na osiedle Królów Polskich w **Rawie Mazowieckiej**. Podchodzimy wyżej ul. Kazimierza Wielkiego, potem w lewo ulicą na wzgórze i w dół do wiaduktu. Przechodzimy pod wiaduktem idziemy ul. Jerozolimską, potem w prawo ul. Warszawską. Przez most na Rylce, dalej ul. Warszawską obok kościoła św. Ducha (XVI w., obecnie kościół ewangelicko-augsburski) i skręcamy w prawo w ul. Ks. Skorupki do kościoła pw. Wniebowzięcia NMP oo. pasjonistów.

RAWA MAZOWIECKA po raz pierwszy wymieniana w 1228 r. W 1321 r. uzyskała prawa miejskie i została stolicą Księstwa Rawskiego. W latach 1355-1370 książę mazowiecki Siemowit III wznosił tu murem zamek, z którego pozostała obecnie baszta i fundamenty innych pomieszczeń. Z zamkiem wiąże się miejscowa legenda, której tragicznym bohaterem jest jego budowniczy, książę rawski Siemowit III. Podejrzał on swoją żonę o zdradę. Będąc w ciąży, kazał zamknąć w wieży. Pomimo, że nawet na torturach służąca nic przeciwko swej pani nie zeznała, książę rozkazał domnieranego kochanka wlec końmi, a żonę po porodzie zabić. Narodzonego chłopca oddał na wychowanie biednej kobiecie w okolicach Rawy. Dziecko potajemnie wykradła córka księcia z pierwszego małżeństwa, Małgorzata, żona Każka, księcia słuńskiego i zatrzymała na swoim dworze, gdzie wychowywała go jak przystało dziecku panującego. Kiedy chłopiec dorósł, jego podobieństwo do Siemowita III było widoczne dla wszystkich. Dopiero, gdy nastąpiło spotkanie ojciec zrozumiał swój błąd, zaś duch

*Baszta zamkowa
w Rawie Mazowieckiej*

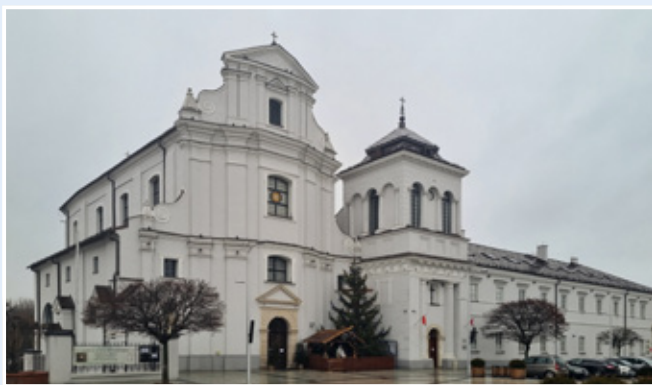
niesłusznie straconej księżnej podobno krąży po zamku. Legenda, a może fakt były ponoć inspiracją dla W. Szekspira do napisania dramatu „Zimowa opowieść”.

Pierwszy **KOŚCIÓŁ PW. WNIEBOWZIĘCIA NAJŚWIĘTSZEJ MARYI PANNY** powstał w 1356 r. z fundacji księcia mazowieckiego Siemowita I dla zakonu augustianów, był drewniany i spalił się w XVIII w. Odbudowano go w obecnej postaci w 1793 r. Po powstaniu styczniowym w ramach represji usunięto zakonników i kościół powierzono księżom diecezjalnym. Od 1938 r. kościołem opiekują się ojcowie pasjoniści. W ołtarzu głównym czczona jest Matka Boża Pocieszenia w swym cudownym obrazie z XVII w., będącym kopią rzymskiego obrazu *Salus Populi Romani* znanego, jako Matka Boża Śnieżna (obraz jest zasłaniany innym, z XVIII/XIX w. przedstawiającym św. Grzegorza, papieża z przełomu XVIII/XIX w.). Witraże wykonane były przez Marię Suwalską (2005 r.).

MB Pocieszenia w kościele pw. Wniebowzięcia NMP w Rawie Mazowieckiej

Po wyjściu z kościoła kierujemy się w prawo w ul. Zamkową i dochodzimy do baszty pozostałej po zamku rawskim. Następnie wracamy ul. Zamkową i Ziemiowita do rynku i **kościół Niepokalanego Poczęcia NMP** oo. Jezuitów (31 km).

Kościół Niepokalanego Poczęcia NMP w Rawie Mazowieckiej

KOŚCIOŁEM NIEPOKALANEGO POCZĘCIA NMP opiekują się oo. jezuiti, których w 1612 r. sprowadził i uposażył starosta rawski Stanisław Wołucki. Zakon spełniał w mieście rolę ważnego ośrodka oświatowego i kulturalnego – dysponował bogatą biblioteką, a także szkołą. Sławnym wychowankiem rawskich jezuitów był Jan Chryzostom Pasek. Obecny kościół wznoszony był w latach 1693-1730 z fundacji arcybiskupa Teodora Potockiego – Prymasa Polski.

Po wyjściu z kościoła Jezuitów idziemy w prawo ul. kardynała S. Wyszyńskiego, mijamy wieżę straży pożarnej, skręcamy w prawo w ul. Armii Krajowej i zaraz w lewo w ul. J. Słowackiego. Po prawej zaczyna się zalew (1,4 km). Po 400 m dochodzimy do ul. Tatar, na rozwidleniu dróg trzymamy się prawej strony. Mijamy pływalnię i ośrodek wypoczynkowy Tatar (hotelik) (2,3 km).

Zalew Tatar w Rawie Mazowieckiej

Wariant przez Miasteczko Krwi Chrystusa w Chrustach

Alternatywne przejście na odcinku: Rawa Mazowiecka – Podkonice Duże, droga krótsza o ok. 2,9 km, przejście przez miejsce kultu Krwi Chrystusa, znaczne fragmenty drogi polnej i leśnej, ale pomijamy ważny drewniany kościół w Boguszycach i idziemy cały czas po asfalcie.

Trasę zaczynamy w miejscu noclegowym – w ośrodku Tatar. Wychodzimy nie w kierunku zalewu (jak prowadzi znakowana droga), ale w przeciwnym, przez główną bramę ośrodka, na ulicę Katowicką. Skręcamy w prawo i idziemy aż do skrzyżowania z ulicą Górną (ok 260 m).

Skręcamy w lewo w ulicę Górną i idziemy chodnikiem ok. 300 m, aż do zakrętu. Asfalt skręca w lewo, my kierujemy się w drogę gruntową w prawo w ul. Leśną. Okoliczne domy stoją na skraju osiedla, ale widać już przygotowania do następnych inwestycji. Za kilka lat obecnie gruntowa droga pewnie będzie utwardzona. Po około 100 m, na rozwidleniu skręcamy w lewo i idziemy lekko pod górę. Przechodzimy przez las. Po wyjściu na otwartą przestrzeń po prawej stronie rozpoczyna się Droga Przelania Krwi Chrystusa (w dalszej części tekstu skrót: DPKC). Po lewej stronie jest boczna brama, przez którą można wejść na teren

„Miasteczka Krwi Chrystusa”, prowadzonego przez Zgromadzenia Sióstr Misjonek Krwi Chrystusa.

Jeżeli brama jest zamknięta – musimy obejść teren klasztoru. Idąc piaszczystą drogą początkowo wzdłuż ogrodzenia, dochodzimy do skrzyżowania, skręcamy w lewo i po 200 m ponownie w lewo. Przed nami brama główna. Choć intuicyjnie klasztor znajduje się w Rawie Mazowieckiej, to w rzeczywistości jest tuż poza jej granicą administracyjną.

Historia **MIASTEczKA KRWI CHRystUSA W CHRUSTACH** koło Rawy Mazowieckiej sięga początku XXI wieku. W domach misyjnych Misjonarzy Krwi Chrystusa, w których mieszkali i służyli, już wcześniej zaczęły się pojawiać osoby, które potrzebowały różnorodnej pomocy.

Domy zakonne nie były jednak przystosowane do jej udzielania. Pojawiła się wtedy idea Miasteczka, w którym mieszkająby rodziny żyjące duchowością Krwi Chrystusa, gotowe podjąć się szeroko pojętej pomocy osobom z problemami. Miały przyjmować pod opiekę dzieci i dorosłych, na krótszy lub dłuższy czas i pomóc im „stanąć na nogi”, poradzić sobie z problemami i wystartować na nowo. Pomoc w tym miała rodzinna atmosfera, w której każdy będzie czuł się dobrze, i w której będzie można wrócić do Pana Boga lub znaleźć drogę do Niego. Miejsce się znalazło i w 1993 roku na terenie byłego PGR na granicy Rawy Mazowieckiej zamieszkała pierwsza rodzina(...).

Jak wciąż się przekonujemy, Pan Bóg lubi wysłuchiwać modlitwy swoich dzieci i wielu tu przyjeżdżających odkrywa na nowo lub pogłębia swoją relację z Nim, doświadczając nowej nadziei, nowego życia.

W Miasteczku mamy szczęście czcić maleńki fragment korony cierniowej Pana Jezusa. Ten znak przeogromnej miłości Boga do człowieka wciąż na nowo przypomina o darze odkupienia i o cenie, jaką Bóg zapłacił za każdego z nas (...). Zapraszamy do odwiedzin i do wspólnej modlitwy, aby uwielbiać Boga za bezcenny dar Jego Krwi. Tekst zaczerpnięty ze strony: www.siostrymisjonarki.pl

Dla tych, którym się spieszy wariant najkrótszy to wyjście bramą główną na ulicę Fredry, dojście do skrzyżowania, skręt w prawo w ulicę Dąbrowskiej i dalej prosto. Ulica przechodzi w drogę polną. Po kilkuset metrach z prawej dochodzi polna ścieżka, która prowadzi od Pustelni Światła.

Jeżeli nie zdecydujemy się na odmówienie modlitw związanych z DPKC, proponujemy nie rezygnować z przejścia ścieżką leśną wzdłuż kaplic poszczególnych stacji i dojść do Pustelni Światła. Od Pustelni można dalej kontynuować wędrówkę w kierunku Krzemienicy.

Do DPKC dojść można, opuszczając Klasztor, ścieżką prowadzącą przez bramę boczną. Jeżeli brama boczna jest zamknięta, to musimy cofnąć się, wychodząc bramą główną.

Droga Przelania Krwi Chrystusa to 7 stacji, które przypominają o siedmiu momentach, w których Jezus przelał swoją krew: obrzezanie, modlitwa w Ogrójcu,

biczowanie, cierniem ukoronowanie, droga krzyżowa, ukrzyżowanie, przebicie boku włócznią.

Stacje – kaplice – umieszczone są raz z jednej, raz z drugiej strony leśnej ścieżki. Na końcu „Drogi” znajduje się ogrodzony teren, którego centralne miejsce zajmuje Pustelnia Światła.

Furtka do ogrodu okalającego pustelnię zazwyczaj jest otwarta. W kilku zakątkach zlokalizowane są figury świętych postaci, do indywidualnej modlitwy.

Wychodząc z terenu pustelni skręcamy w prawą stronę i ścieżką, początkowo wzdłuż płotu, idziemy w głąb lasu. Po kilku zakrętach wychodzimy na pole. Idziemy dalej, aż dojdziemy do szerszej, polnej drogi, która jest przedłużeniem ulicy Dąbrowskiej. Skręcamy w prawo i kontynuujemy wędrówkę.

Cały czas trzymamy się głównej drogi. Wchodzimy do lasu. Tutaj podobnie na skrzyżowaniach wybieramy szerszą drogę. Na jednym z rozwidleń, gdzie drogi są podobne wybieramy tę prawą. Dochodzimy do krawędzi lasu i kontynuujemy przejście skrajem lasu, aż dojdziemy do asfaltu.

Skręcamy w lewo i wchodząc ponownie do lasu opuszczamy teren wsi Chrusty (4,4 km). Dalej idziemy cały czas asfaltem. Wychodząc z lasu mijamy pola i zabudowania wsi Podkonice Miejskie. Na skrzyżowaniu, przy krzyżu skręcamy w prawo (6,1 km). Po lewej stronie mamy drogę szybkiego ruchu S8. Idziemy w głąb miejscowości. Przechodzimy przez mostek nad strumieniem Krzemionka. Za mostkiem, po prawej stronie, między drzewami dość duża, rzeźbiona (!) w drewnie kapliczka z wyobrażeniem świętej postaci.

Informacja o zabytkach w gminie Czerniewice sugeruje, że jest to postać św. Jana Nepomucena, a rzeźba pochodzi z początku XIX wieku. Czy na pewno? Święty zwyczajowo przedstawiony jest w stroju kapłańskim, w nakryciu głowy, z Krucyfiksem

w rękach. Rzeczywiście figury umieszcza się w pobliżu cieków wodnych, ale to jedyne podobieństwo. W tym przypadku postać jest w długiej tunice, ma długie włosy, bosa nogi – nasuwa to skojarzenia z Chrystusem. A kula z krzyżem – jabłko – symbol władzy cesarskiej/królewskiej – może to potwierdzać. Może artysta tak wyobraził sobie Chrystusa po chrzcie w Jordanie, a jabłko symbolizuje publiczne potwierdzenie Jego władzy nad Światem.

Kapliczka
w Podkonicach Dużych

Za strumieniem to teren wsi Podkonice Duże. Jeszcze kilkadziesiąt metrów i dochodzimy do skrzyżowania z mурowaną kapliczką. Jezdnią z prawej strony dochodzi znakowany szlak Warszawskiej Drogi św. Jakuba z Boguszyca. W tym miejscu kończy się alternatywny odcinek o długości 6,6 km. Od tego miejsca, już właściwym szlakiem podążamy do Krzemienicy i dalej do Częstochowy, a jeszcze dalej do Santiago.

Za hotelem Tatar skręcamy w prawo, przez lasy i ścieżką nad zalewem na lewo idziemy na zachód. Wraz ze ścieżką spacerową skręcamy w prawo na groblę pomiędzy jeziorami i wychodzimy na drogę asfaltową (3,5 km), na której idziemy w lewo. Idziemy drogą asfaltową i dochodzimy do drewnianego kościoła w **Boguszycach** (5,8 km).

BOGUSZYCE – XVI-wieczny modrzewiowy kościół pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika, z polichromiami i późnogotyckim poliptykiem w ołtarzu głównym. Jest jednym z cenniejszych zabytków Ziemi Łódzkiej, wpisany do rejestru światowych zabytków UNESCO. Konstrukcja zrębowa w stylu późnogotyckim powstawała w latach 1550-1558 w miejsce kościoła z 1521 r., a jej fundatorem był Wojciech Boguski, herbu „Rawicz”, podskarbi dóbr mazowieckich należących do królowej Bony. Zdobí go polichromia malowana w latach 1558 – 1569, przypisywana malarzowi i rzeźbiarzowi warszawskiemu Janowi Jantasowi. Prawdopodobnie jednak malowało ją kilku artystów. Na stropie w prezbiterium przedstawiono – Pantokratora – Chrystusa Wszechwładcę oraz ewangelistów, rycerza, chłopca, starca i młodzieńca. W środkowej części nawy uwidocznione są elementy groteski – osła grającego na wioli czy świnię grającą na bębnie symbolizujące grzechy główne. Na bocznej ścianie u dołu przedstawiono św. Rocha. Po prawej stronie w ołtarzu bocznym płaskorzeźba z ok. 1558 r. przedstawiająca tzw. Wielką Rodzinę Maryi, na której św. Jakub St. przedstawiony jest, jako jeden z małych chłopców na dole obrazu, co zgodne jest z apokryficzną opowieścią o trzech córkach św. Anny.

Modrzewiowy kościół pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika w Boguszycach

Płaskorzeźba Wielka Rodzina Maryi w Boguszycach

Kapliczka w Księżej Woli

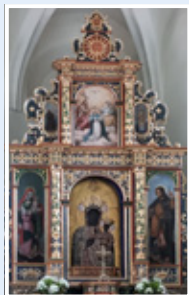
Po wyjściu z kościoła kierujemy się w lewo przez most na rzece Rawce. Mijamy krzyż i idziemy prosto obok cmentarza. Za cmentarzem na rozwidleniu dróg w lewo zgodnie z drogowskazem wskazującym Księżą Wolę. Na rozwidleniu dróg prosto drogą asfaltową. Przechodzimy most i na rozwidleniu w prawo. Po ok. 200 m rozpoczyna się wieś **Księża Wola** z szerokim widokiem na pola i wzgórze z lasem po prawej stronie. Wieś ciągnie się ok. 3 km. Za nią **Podkońska Wola**. Za lasem idziemy prosto do **Podkonic Dużych**. Na skrzyżowaniu przy kapliczce (11,1 km) skręcamy w prawo w kierunku na **Zubki Małe**. Droga łukiem skręca w lewo i przed autostradą S8 w prawo, aby po 600 m w **Zubkach Dużych**

wejść na wiadukt, którym przechodzimy nad autostradą S8 – Trasą Bohaterów Bitwy Warszawskiej z 1920 r. Idziemy dalej drogą asfaltową pomiędzy wysokimi drzewami i po ok. 2 km dochodzimy do **Krzemienicy**. Droga schodzi do wąwozu, po jego lewej stronie na niewielkim wzgórzu wznosi się kościół pw. św. Jakuba (15,0 km).

KRZEMIENICA – Wieś szlachecka w połowie XVI w. położona w ziemi rawskiej. Do XVI w. należała do Krzemieniowskich herbu Grzymała. Następnie była własnością rodziny Lipskich. Na sąsiednich polach Stefan Czarniecki w 1656 r. stoczył zwycięską bitwę ze Szwedami, zaś zwycięstwo przypisywał Matce Bożej z Boguszyc.

Według miejscowych przekazów na miejscu obecnego kościoła w XI w. stała kapliczka pw. św. Jakuba Apostoła zbudowana w połowie IX w.

przez uczniów Cyryla i Metodego wygnanych z Moraw. W XIV w. erygowano parafię i zbudowano drewniany kościół. Obecny murowany, gotycki z fragmentami renesansowymi, kościół pw. św. Jakuba zbudowano w latach 1598-1600 z fundacji Franciszka i Wawrzyńca Lipskich. Renesansowe wyposażenie kościoła zachowuje zarówno cechy gotyku jak i baroku. W ołtarzu głównym zbudowanym w 1616 r. znajduje się tryptyk Wniebowzięcia Matki Boskiej a po prawej stronie obraz św. Jakuba – pielgrzyma z 1934 r. malowany na wzór poprzedniego z XVII w.

Obraz św. Jakuba Pielgrzyma w ołtarzu głównym w kościele w Krzemienicy

Kościół pw. św. Jakuba w Krzemienicy

Zachowały się akta metrykalne od 1620 r. (1619?) i kronika od 1946 r. Odpusty: niedziela po 16 lipca – MB Szkaplerznej; 25 lipca – św. Jakuba St. Apostoła.

Papież Franciszek ustanowił kościół św. Jakuba w Krzemienicy kościołem stacyjnym w latach 2021-22 ze względu na Święty Rok Kompostelański.

W kościele tym nakręcono część scen do filmu „Pan Wołodyjowski”, gdzie „gra” on kościół w Kamieńcu Podolskim.

Z kościoła kierujemy się w lewo w dół. Za stawem w prawo i następnie w lewo za drogową Strzemeszna, po czym skręcamy w kierunku wsi Strzemeszna Pierwsza. Przechodzimy most na rzece Krzemionka. Na skrzyżowaniu przy krzyżu idziemy prosto. Nieco dalej przy boisku skręcamy na piaszczystą drogę w lewo. 1 km dalej dochodzi droga asfaltowa, którą idziemy prosto do **Strzemesznej Nowej**. Na skrzyżowaniu dróg w tej wsi (19.0 km) idziemy prosto drogą polną na południe. Daleko pod lasem widzimy zabudowania wsi **Mała Wola**, do której zdążamy. Po 400 m droga polna skręca w lewo przed kępą drzew i po 300 m

w prawo. 1,1 km dalej przed wsią droga staje się asfaltowa. Na skrzyżowaniu dróg dalej idziemy prosto, przechodzimy Małą Wolę (21 km) i przy „lustrze” prosto w kierunku lasu. Przechodzimy przez most na rzece Luboczanka i dalej idziemy wraz z pomarańczowym szlakiem znaczonego kropkami. Po ok. 1 km schodzimy w dół i przechodzimy groblą, pomiędzy mokradłami w lesie.

Uwaga! W czasie wiosennych roztopów przejście może być kłopotliwe.

Za nimi odrobinę podchodzimy na wzgórze. Na rozwidleniu dróg wybieramy drogę lewą. Po dalszym 1 km ostro skręcamy najpierw w lewo i zaraz w prawo (UWAGA – idziemy razem z pomarańczowymi kropkami). Idziemy przez

Kościół pw. św. Katarzyny w Rzeczycy

las, potem zaczyna się droga asfaltowa, przez pola i obok budynków gospodarczych wsi Zawady. Wraz z drogą skręcamy skosem w lewo, po 600 m w lewo i po dalszych 200 m przy kapliczce w prawo (25,2 km). Jesteśmy na drodze do **Rzeczycy**, którą podążamy ok. 3,5 km do kościoła parafialnego (28,6 km).

RZECZYCA w XVI w. wymieniona, jako wieś. Prawa miejskie posiadała w okresie od 1775 do 1793 r. Z miejscowością związani byli Jędrzej Kitowicz, Narcyza Żmichowska, rodzina aktorów Cezarego i Radosława Pazurów. Kościół parafialny pw. św. Katarzyny zbudowany został w latach 1890-91, w ołtarzu głównym obraz MB Częstochowskiej.

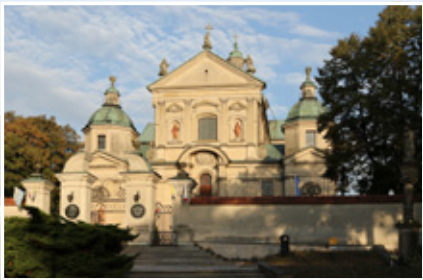
Po wyjściu z kościoła przechodzimy na drugą stronę drogi i idziemy w lewo, lekko pod górę ok. 1 km. Na wzniesieniu przy krzyżu skręcamy w prawo za drogowym znakiem „Łęg” prosto do lasu i potem w dół obok stawu do miejscowości **Łęg** (30,7 km). Tu na skrzyżowaniu idziemy prosto drogą asfaltową (razem z pomarańczowymi kropkami drogi rowerowej). Po prawej mijamy zielone jeziorko. Wchodzimy do gminy Poświętne. Przez las dochodzimy do wsi **Kępa Mysiakowska**. Droga zakręca w lewo obok krzyża, potem w prawo i dochodzimy do mostu na Pilicy. Przechodzimy most i idziemy ok. 500 m drogą asfaltową. Za mostem droga biegnie łukiem w lewo (tu zostawiamy znaki drogi rowerowej). Idziemy razem z drogą asfaltową, po 150 m kierujemy się w prawo do lasu. Przechodzimy obok kapliczki z krzyżem. Idziemy początkowo lasem, potem przez dużą polanę i ponownie przez las. Po ok. 4 km drogi przez las od Mysiakowca dochodzimy do drogi asfaltowej, tu zakręcamy w prawo i przechodzimy mostek. Za nim mijamy tartak i wchodzimy do **Studzianny-Poświętnego**. Pozostaje 1,4 km do bazyliki – droga biegnie prosto przez miejscowość (38 km).

Św. Jan
Nepomucen
w przydrożnej
kapliczce

Przy wejściu na plac kościelny po prawej stronie przy głównej bramie umiejscowiona jest **skrzynka z pieczęcią Drogi**, materiałami informacyjnymi oraz księgą pielgrzyma, w której można zostawić swój wpis.

BAZYLIKA ŚW. RODZINY W STUDZIANNIE, OO. FILIPINI – Miejsce to jest związane z cudownym obrazem Świętej Rodziny z Nazaretu. Jego cudowność uznana została w 1671 r., a dwa lata później w obecności ponad 30 tysięcy wiernych obraz przeniesiono do wzniesionego wówczas drewnianego kościółka. Miejsce licznie nawiedzane przez pątników i rycerstwo. Nawiedzili je królowie Michał Korybut Wiśniowiecki i Jan III Sobieski. Konsekracji obecnej bazyliki dokonano w połowie XVIII w. „Zimą 1664 r. murarz Wojciech Lenartowicz przyszedł do Studzianny, by naprawić piec w dworze Starołęskich, nie mógł jednak ustalić

Bazylika św. Rodziny w Studziannie

szczegółów zamówionej pracy, ponieważ rządca Krzeczkowski ciężko zachorował. Zabrawszy się jednak do pracy, Lenartowicz nagle źle się poczuł i położono go w izbie, gdzie wisiał obraz „Jezus, Maryja i Józef św.". W nocy ujrzał światło wokół obrazu i usłyszał: „Nie bój się, nie będzie ci nic, ani temu urzędnikowi, uprosiłam Ci u syna swego zdrowie, tylko żebyś mi kaplicę zbudował, bom godna pocziwszego miejsca". Nazajutrz murarz i rządca byli zdrowi. Obraz przeniesiono do okazalszej izby, a wieść o cudzie błyskawicznie rozeszła się po okolicy. Po roku dotarła do prymasa Mikołaja Prażmowskiego, który polecił ukryć obraz i zakazał jego czczenia. Na prośbę ks. Jana Zbąskiego w 1671 r. powołano prymasowską komisję do zbadania cudowności obrazu ze Studzianny. Po zapoznaniu się z jej raportem prymas nadal miał wątpliwości, ale kiedy w Studziannie zobaczył ozdrowienie kalekiego żołnierza, 18 marca 1671 r., wydał „Dekret o cudowności Studziańskiego obrazu". Kronikarz Jakub Kazimierz Rubinkowski tak opisał odwiedzin króla Jana III Sobieskiego przed wyprawą wiedeńską: „(...) Pojechał wprzód do Częstochowy, stamtąd do Studzianny, gdzie spowiedź i Komunię zwykłym nabożeństwem odprawiwszy, przysłał sukcesję Bogu i Matce Jego (Syna) oddawał, prosząc oraz o niebieską pomoc i asystencję".

Przy drodze do Anielina stoi barokowy kościół pod wezwaniem św. Józefa.

W ramach represji po powstaniu styczniowym nastąpiła kasata zakonu i zakonnicy wrócili dopiero w latach dwudziestych XX w. W 1939 r. w czasie pasterki i w Sylwestra modlili się tu Hubalczycy. To tutaj w Studziannie, Jakub Trojańczyk na odpuszcie kupił fabryczny obrazek przedstawiający św. Rodzinę, który zaśląnął cudami w Miedniewicach.

Obraz św. Rodziny w filipińskim klasztorze

Po wyjściu z bazyliki schodzimy w dół placu, w lewo w kierunku Centrum Turysty i Pielgrzyma, tu skręcamy w lewo i w pierwszą ulicę w prawo (ul. Cicha). Na jej końcu przy kapliczce w lewo na drogę krajową 48. Idziemy wzdłuż drogi ok. 150 m, na pasach przechodzimy na drugą stronę i skręcamy w prawo w asfaltową drogę z drogowskazem „Ponikła”. Spotykamy znaki czerwonego szlaku pieszego i czarnego szlaku rowerowego, z którymi będziemy szli aż do przedmieścia Inowłódza. Na rozwidleniu dróg skręcamy w lewo. Po prawej stronie za drzewami barokowy kościół pw. św. Józefa. Idziemy ok. 3 km i przy starym krzyżu wchodzimy do wsi **Anielin**. Jeśli spojrzymy do tyłu to widać jeszcze wieże bazyliki św. Rodziny.

Pomnik mjr. Henryka Dobrzańskiego „Hubala” w Anielinie

Idziemy dalej wzdłuż wsi. Za miejscowością droga staje się żwirowa. Po ok. 2 km drogi przez wieś dochodzimy do lasu i dalej idziemy drogą żwirową. Na rozwidleniu w lesie kierujemy się w prawo na polną drogę (razem ze znakami czerwonymi). Przechodzimy przez polanę i po 200 m skręcamy w prawo na węższą drogę wiodącą przez młody las sosnowy. Dochodzimy do mauzoleum majora **Henryka Dobrzańskiego – Hubala** i jego oddziału (5,9 km).

MAJOR HENRYK DOBRZAŃSKI – HUBAL po klęsce wrześniowej na czele swego oddziału toczył walkę partyzancką z Niemcami na terenie Ziemi Opoczyńskiej i na Kielecczyźnie. Jego oddział stanowił załęgę dla późniejszego oporu zbrojnego w Polsce. Zginął 20 kwietnia 1940 r. Nie odnaleziono miejsca jego pochówku.

Po wyjściu z mauzoleum idziemy dalej prosto słabo widoczną ścieżką, ale ze znakami czerwonymi. Dochodzimy do skraju polany i nie wchodzimy na nią, ale tuż przed nią ostro skręcamy w lewo. Idziemy dróżką, często zarośniętą, wijącą się na skraju wysokiego lasu sosnowego po lewej i liściastego lasu z zaroślami opadającego do głębokiego jaru po prawej. Następnie droga skręca w lewo i podchodzi do góry lasem sosnowym. Po prawej w dole płynie Pilica. Na przesiece kilkaset metrów dalej dochodzą pomarańczowe znaki szlaku rowerowego. Na następnym skrzyżowaniu dróg, gdy pomarańczowe kropki odbijają w lewo, my

idziemy prosto. Idziemy ze szlakiem czerwonym dalej ok. 1 km. Na rozwidleniu dróg leśnych skręcamy w prawo i po 200 m w lewo na drogę żwirową cały czas razem ze znakami czerwonymi. Zaraz za zakrętem po lewej na drzewie mała kapliczka. Po prawej pomiędzy drzewami przeblyskuje **Pilica**.

Po ok. 1,5 km droga, zostawiając rzekę, lekko odbija w lewo. Nieco dalej wchodzimy do kolonii domków letniskowych. Na skrzyżowaniu w kolonii zostawiamy szlak czerwony i dalej idziemy wraz z czarnym szlakiem rowerowym w prawo (9,8 km). Przechodzimy prosto obok młyna wodnego **Fryszka** po drewnianym mostku, po lewej mamy staw i idziemy cały czas prosto ulicą Sosnową przez tereny ogrodów wypoczynkowych w lesie. Na końcu kolonii idziemy prosto obok kilku drzew. Wychodzimy na łąkę, z której po prawej stronie za drzewami na wzgórzu widać **kościół św. Idziego** (z lewej strony dochodzą odgłosy samochodów z pobliskiej szosy). Po dojściu do drogi asfaltowej przechodzimy na jej drugą stronę i kierujemy się w prawo do **Inowłódza**. Mijamy stację benzynową i na rozwidleniu kierujemy się na most. Po przejściu mostu po lewej stronie ulicy, w dole znajduje się kościół pw. św. Michała (12,7 km).

Romański kościół św. Idziego w Inowłodzi

INOWŁÓDZ – Kościół pw. św. Michała Archaniola zbudowany został w stylu późnego gotyku w 1520 r. Czczony tu był obraz Matki Bożej Bolesnej z XVII w. Niestety został skradziony. Legenda miejscowa mówi, że pochodził z pustelni mieszczącej się

Kościół pw. św. Michała Archaniola w Inowłodzi

kiedyś w lasach na zachód od Inowłódza. Największym skarbem i ozdobą Inowłódza jest **kościół romański św. Idziego** wybudowany, jako wotum przez Władysława Hermana po narodzeniu jego syna Bolesława Krzywoustego w 1082 r. Istnieje przypuszczenie, że pomysł wysłania delegacji króla Władysława Hermana do St. Giles we Francji prośbą o błogosławieństwo świętego zrodził się na bazie legend

związanych z cudami św. Jakuba. Ponadto warto obejrzeć częściowo zrekonstruowane ruiny gotyckiego zamku obronnego, wzniesionego w latach 1356-1370 przez Kazimierza Wielkiego.

Kilometr na północny-zachód od kościoła pw. św. Michała Archaniola znajduje się unikatowa kopalnia chalcedonitów. W północnym styku z kopalnią zachowano miejscowy kirkut z wieloma ciągle istniejącymi macewami. W Inowłodzi za mostem

z lewej strony nad rzeką jest dawna synagoga z odnowioną oryginalną polichromią, która zachowała się, gdyż od wojny jest sklepem.

„W Inowłodzu znajduje się wychodnia skał nazwanych ze względu na swój skład mineralogiczny – chalcedonitami. Są to skały osadowe wieku jurajskiego obrzeżenia Gór Świętokrzyskich, wychodzące na powierzchnię w kilku miejscach w Dolinie Biebrzańskiej nad rzeką Pilicą, w formie najbardziej okazałej w samym Inowłodzu. Są to skały krzemionkowe (o zawartości nawet do 98% SiO₂) z szeregu genetycznego: opal – chalcedon – kwarc, spośród których dominującym jest tu ogniwo chalcedonowe. Stąd nazwa skały chalcedonit, a że genetycznie krzemionka jest pochodzenia organicznego, jako budulec igieł gąbek – skałę tę nazwano chalcedonitem spongiolitowym. Makroskopowo w stanie świeżym (nie zwietrzałym) jest to skała o barwie białej lub jasnoszarej, a niekiedy z wtórnymi zabarwieniami rdzawymi, zależnie od domieszek barwiących ujawniających się w procesach wietrzeniowych oraz od stopnia ich zaawansowania. Ze względu na jednorodność mineralogiczną i chemiczną (SiO₂) oraz takie cechy fizyczne jak twardość (według skali Mohsa ok. 7 – jak kwarc) i dużą odporność na ścieralność oraz dużą porowatość, jako pochodną genezy organogenicznej (spikule gąbek), skała ta znalazła szerokie zastosowanie praktyczne w wielu gałęziach przemysłu: chemicznym, farbiarskim, szklarskim, ceramicznym oraz budownictwie, jako cenne kruszywo, a także w gospodarce wodnej w procesie uzdatniania wody i oczyszczania ścieków, pochłaniając i zatrzymując składniki niepożądane zawarte w wodzie – pełni rolę naturalnych filtrów.

W Inowłodzu występowanie skały chalcedonitowej ma charakter unikalnego złoża – wyjątkowo jednorodnego, tzn. bez współwystępujących skał towarzyszących lub tylko z minimalnym ich udziałem, stąd wielka wartość złoża zbudowanego ze skał prawie monomineralnych. W potocznej nazwie mieniającej się „złotem Inowłodza”, co jest powodem wyjątkowego zainteresowania tą skałą. Jest ona eksploatowana mechanicznie przez zakład wydobywczy i na miejscu przy kopalni selektywnie segregowana i przygotowywana według potrzeb. Niestety przez wiele lat skałę tę wydobywano w sposób anachroniczny do celów najmniej szlachetnych, to jest, jako kruszywo drogowe, ewentualnie do celów budowlanych. Dopiero po zainteresowaniu się nią przez Instytut Szkła i Ceramiki wzrosło nie tylko zainteresowanie, ale i szerokie zastosowanie tego niezwykle cennego surowca w kraju jak i za granicą.

Skała chalcedonitowa w odróżnieniu od samodzielnych skupień chalcedonowych ze skał magmowych i wulkanicznych, ma mniejsze znaczenie, jako kamienie ozdobne, czy półszlachetne o walorach jubilerskich. Te walory kamieni półszlachetnych bądź szlachetnych posiada chalcedon, najczęściej wespół z opalem lub w paragenzie: opal – agat – jaspis – karneol – chryzopraz, jednak w omawianym złożu skał chalcedonitów spongiolitowych są to sytuacje nie często spotykane, zwłaszcza przy eksploatacji wysoce zmechanizowanej.

Dla amatorów i szperaczy – kolekcjonerów już sama nazwa występującej tu skały może być pewną zachętą do wędrówek, czy rekreacyjnych spacerów z plecakiem i młotkiem, jednak poza obrębem kopalni, a raczej w innych rejonach miejsc występowania tych skał w Dolinie Pilicy.”

Po wyjściu z kościoła pw. św. Michała Archanioła wracamy przez most na Pilicy na drugą stronę rzeki wraz ze ścieżką rowerową (znaki czerwone). Za mostem skręcamy w prawo w ul. Brzustowską (drogowskaz wskazuje – Sługocice 9 km). Wraz z drogą wchodzimy do lasu, po prawej stronie mijamy osiedle domków letniskowymi. Po ok. 2 km przechodzimy przez most na rzeczce Słomiance i za nim mijamy krzyż przydrożny. Kolejne krzyże na rozstajach dróg (idziemy prosto) oraz na skrajach lasu. Wchodzimy do **Brzustowa**, który ciągnie się ok. 3 km. Pośrodku wsi stoi kościół.

Pilica w Inowłodzu

Wariant przez Słomiankę /trudny do przejścia ze względu na teren zalewowy/

Kierujemy się na drogę św. Jakuba z mniejszą ilością asfaltu, ale dłuższą ok. 1 km, początkowo ze znakami czerwonymi, potem bez znaków. Idziemy razem z tzw. szlakiem partyzanckim. Omijamy staw mając go po lewej stronie, dalej bar Sandacz z pokojami, po czym skręcamy ostro w lewo na drogę gruntową. Szlak czerwony prowadzi przez tereny działkowe. Droga zakręca w lewo, po 200 m w pełną drogę w prawo przez kładkę na rzeczce **Słomiance**. Za kładką idziemy w prawo, a po 50 m w lewo w szerszą drogę leśną. Mijamy dwa skrzyżowania dróg leśnych i po ok. 1200 m, na skrzyżowaniu z drogą utwardzoną, gdy szlak czerwony skręca w prawo my idziemy dalej prosto za znakami Jakubowymi. Dochodzimy do skrzyżowania z drogą piaszczystą, gdzie po prawej stronie widzimy kopalnię piasku. Naprzeciw kopalni piasku skręcamy w lewo (4,5 km) i po ok. 800 m dochodzimy do drogi asfaltowej, w którą skręcamy na prawo. Jesteśmy w Brzustowie.

BRZUSTÓW – Kościół pw. Matki Boskiej Częstochowskiej i Świętych Apostołów Piotra i Pawła został wzniesiony w latach 1979-1983.

Za kościołem idziemy dalej prosto do przejazdu kolejowego (od Inowłódza 7,2 km). Dalej drogą asfaltową przez las, potem skrajem lasu, po lewej mając pola dochodzimy do przystanku autobusowego w **Sługocicach** (9,7 km) tuż przed ruchliwą drogą 713. Nie dochodzimy jednak do tej drogi, ale obok przystanku – naprzeciwko krzyża skręcamy w lewo i po 300 m dochodzimy do drogi nr 713 (Tomaszów Maz. – Opoczno). Przechodzimy na drugą stronę drogi i idziemy dalej 600 m w tym samym kierunku. Znajdujemy się na rozległych łąkach. Droga zakręca w prawo (10,6 km), dalej idziemy leśną szeroką drogą, miejscami groblami przez bagniska. Po prawej stronie mijamy obszar Rezerwatu Jeleń.

REZERWAT JELEŃ – Powierzchnia 47 ha, obejmuje bór sosnowy i sosnowo jodłowy, z podmokłymi polanami porośniętymi turzycą.

Po przejściu ok. 1300 m od Sługocic, przed torami kolejowymi, spotykamy znaki zielone prowadzące w lewo wzdłuż torów. Idziemy dalej prosto, przecinamy tory kolejowe (12 km) i dalej kierujemy się prosto, początkowo bez innych znaków leśną drogą. Po przejściu 800 m spotykamy skrzyżowanie dróg leśnych. Z prawej strony dochodzą znaki niebieskie, które dalej nam towarzyszą. Idziemy prosto kolejne 900 m do parkingu leśnego. Wraz ze szlakami turystycznymi skręcamy w słabo widoczną ścieżkę, odchodzącą od głównej drogi skosem w lewo. Po prawej mijamy hałdy piasku z miejscowych kopalni.

W Smardzewicach znajdują się złoża piasków kwarcowych i słabo zwięzłych piaskowców kwarcowych wieku dolno kredowego (ery mezozoicznej). Piaski te o barwie białej i jasnoszarej są cennym surowcem szklarskim. Wykorzystywane są również, jako piaski formierskie i wysokiej jakości piaski budowlane. Występują na dużym obszarze na południe od Tomaszowa Maz. Miejscowa ludność eksploatowała je już w XVII w. dla celów gospodarczych. Np. w pobliskich Nagórzycach pozostały tzw. groty nagórzyckie – wyrobiska podziemne, sztolnie i groty. Obecnie wydobywa się je w pobliskiej Białej Górze metodą odkrywkową. Wydobyte piaski poddaje się np. płukaniu w celu usunięcia zanieczyszczeń i wzbogaceniu zawartości kwarcu. To, co widzimy przy drodze jakubowej to właśnie odpady po płukaniu piasków.

Dr Elżbieta Bartocha – członek Konfraterni św. Jakuba

Idziemy ścieżką, po 500 m przekraczamy asfaltową drogę prowadzącą do kopalni piasku i dochodzimy do ul. Wesolej w **Smardzewicach**. 300 m dalej spotykamy Święte Źródło i miejsce objawienia św. Anny w 1610 r. (kapliczka). Dochodzimy do klasztoru oo. franciszkanów z **kościółem św. Anny** (16 km).

SANKTUARIUM ŚW. ANNY W SMARDZEWICACH

W miejscu gdzie obecnie jest mała kapliczka przy wejściu do Smardzewic w 1620 r. tutejszemu wieśniakowi ukazała się św. Anna i poprosiła o uczczenie Jej, Maryi i Jezusa. Postawiono drewnianą kapliczkę, ale ponieważ rosła liczba pielgrzymów to w 1620-21 wybudowano niewielki,

Cudowny obraz św. Anny Samotrzeciej w kościele w Smardzewicach

drewniany kościół. W 1639 roku do sanktuarium sprowadzono franciszkanów konwentalnych.

W latach 1683-99 zbudowano kościół murowany. Jego konsekracji dokonał w 1701 r. biskup Andrzej Albinowski. Fundatorem murowanego klasztoru (1722-46) był biskup kujawski Krzysztof Antoni ze Stupowa Szembek, późniejszy Prymas Polski.

Ołtarz główny barokowy, pochodzi z około 1700 roku. W centralnym miejscu znajduje się cudowny obraz św. Anny Samotrzeciej z pierwszej połowy XVII wieku, w sukienkach w stylu regencji. Dwa ołtarze boczne przy tęczycy, z ornamentacją w stylu regencyjnym, pochodzą z około 1740 roku. Sześć ołtarzy bocznych, późnobarokowych z około 1730 roku. Po lewej stronie w ołtarzu bocznym obraz Matki Bożej z Dzieciątkiem, kopia rzymskiego obrazu MB Śnieżnej. Natomiast w pierwszym bocznym ołtarzu po prawej stronie **obraz Matki Bożej ukazującej się św. Jakubowi Starszemu w Saragossie**. Treść tego obrazu nawiązuje do apokryficznej legendy.

Kiedy po Wniebowstąpieniu Chrystusa apostołowie rozłosowali miejsca swego nauczania św. Jakubowi przypadła Hiszpania. Przed podróżą odwiedził Matkę Bożą (mieszkała u św. Jana brata Jakubowego) i poprosił o Jej błogosławieństwo. Matka Boża chętnie udzieliła błogosławieństwa, ale poprosiła, by w miejscu, w którym ochrzci najwięcej wiernych wystawił jej kaplicę. Św. Jakub popłynął do hiszpańskiej Galicji (zwanej też Iberią) wiele wędrował, gorliwie nauczał, lecz wyniki jego pracy były mizerne. Jedni mówili, że zdobył ośmiu uczniów a inni, że tylko jednego. Kiedy po dokonaniu obrzędzie chrztu odpoczywał wieczorem nad rzeką zobaczył Matkę Jezusa w otoczeniu aniołów przybywającą z Nieba. Matka Boża wskazała, że to miejsce wybrała na swoją kaplicę. Aniołowie przynieśli ze sobą niewielką figurkę przedstawiającą Maryję z Dzieciątkiem oraz kamienną kolumnę, na której ustawili figurkę. Miejsce to obecnie rozrosło się do wielkiego miasta Saragossy, zaś w miejscowej bazylice czczona jest ta figurka pod nazwą Nuestra Senora del Pilar, czyli Nasza Pani na Kolumnie. Jej święto uroczyste obchodzone jest 12 października.

Sanktuarium św. Anny w Smardzewicach

Obraz Matki Bożej ukazującej się św. Jakubowi Starszemu w Saragossie w ołtarzu bocznym kościoła w Smardzewicach

Po wyjściu z klasztoru franciszkanów skręcamy w lewo w ul. Główną i po 1,7 km w prawo w ul. Wodną. Kierujemy się w stronę zapory wodnej na Pilicy. Przechodząc przez zapórę po prawej widzimy Pilicę, po lewej **Zalew Sulejowski**.

Zalew Sulejowski

ZALEW SULEJOWSKI powstał w 1973 r. Powierzchnia 22 km², średnia szerokość 1,5 km, maksymalna głębokość 11 m, maksymalne wahania lustra wody 6 m.

Przechodzimy przez zaporę i idziemy prosto szosą ok. 200 m (wraz ze szlakiem niebieskim), po czym opuszczamy szlak niebieski i skręcamy w lewo (3,7 km) w kierunku osady domków letniskowych. Najpierw asfaltem a potem piaszczystą drogą idziemy w kierunku zalewu, wychodzimy na brzeg, po czym jego brzegiem kierujemy się w prawo. Początkowo idziemy betonową drogą potem ścieżką leśną. Spotykamy ślady działania bobrów w postaci charakterystycznych pni po zwalonych drzewach. Idziemy brzegiem zalewu do zatoki Borki z plażą i przystanią (5,9 km). Tu w okresie letnim czynny jest bar. Okrążamy zatokę, pamiętając, że ma ona dwie odnogi i musimy dojść do końca drugiej. Cały czas po lewej stronie mamy lustro wody. Idziemy początkowo drogą piaszczystą a po dojściu do drugiej odnogi zatoki drogą leśną. Druga odnoga zatoki jest bardziej zarośnięta szuwarami. Przez ok. 100 m towarzyszy nam szlak zielony, ale zaraz odbija w las w prawo a my dalej podążamy nad samym brzegiem zalewu. Przy najbardziej wysuniętym miejscu drugiej odnogi zatoki spotykamy znaki szlaku rowerowego (zielone). Skręcamy wraz z nimi w prawo i po 50 m spotykamy znowu znaki niebieskiego szlaku, skręcamy z nimi w lewo i po kilkunastu metrach w prawo w leśną drogę. Odchodzimy nieco od zalewu i po 1000 m dochodzimy do prowadzącej przez las asfaltowej drogi, którą dalej idziemy w lewo, 500 m dalej skosem w prawo i znowu skosem w lewo. Przechodzimy przez wioskę **Swolszewice Duże** ul. Jana Pawła II. Ulica ta skręca w lewo a potem w prawo.

Na prawym zakręcie przy wysokiej kapliczce (9,9 km) idziemy prosto w ulicę Rubinową. Po 600 metrach dochodzimy na piaszczyste wydmy nad zalewem i skręcamy w prawo. Podążamy leśną drogą dobrze umocnioną i biegnącą ok. 50 m od wody. Po ok. 1 km spotykamy drogę leśną idącą od zalewu. Skręcamy w prawo i po ok. 70 m spotykamy drogę ze znakami niebieskimi. Skręcamy w lewo wraz ze szlakiem niebieskim. Przechodzimy po mostku przez strumyk i nieco dalej wychodzimy na polanę z zabudowaniami. Jest tu możliwość nocowania w przyczepach samochodowych (tel. 503 069 443). Nieco dalej droga leśna przechodzi w asfaltową i dochodzimy do skupiska zabudowań z barami, noclegami, przystanią w **Bronisławowie** (13,0 km). Wraz ze szlakiem niebieskim obchodzimy dookoła stację uzdatniania wody z chlorownią. Po drugiej stronie chlorowni z asfaltowej drogi skręcamy w lewo na drogę z płyt betonowych i nieco dalej w prawo w leśną ścieżkę. Cały czas wspólnie z niebieskimi znakami. Po przejściu 1 km ścieżka przechodzi w szeroką drogę pożarową. Idziemy nią 1 km, skręcamy w lewo i zaraz w prawo utrzymując kierunek południowo-zachodni. Po 1 km podchodzimy na górkę, na jej zboczach spotykamy wiele okopów świadczących o toczonych tu bojach. Przechodzimy jeszcze kilka wzniesień i cały czas towarzyszą nam okopy. Po prawej stronie mijamy Rezerwat Jodły – Lubiaszów.

LUBIASZÓW – Rezerwat jodły o powierzchni 22 ha. Las mieszany z dużym udziałem jodły.

Po dalszych 3 km wychodzimy z lasu. Przed nami pola, Skręcamy w prawo i skrajem lasu idziemy ok. 500 m do asfaltowej drogi. Wchodzimy na drogę, kierujemy się w lewo i po kolejnych 500 m na skrzyżowaniu skręcamy w prawo.

Na skrzyżowaniu spotykamy pomnik 25 PP AK, który z tego miejsca wyruszył na szlak bojowy 24 lipca 1944 r. Dochodzimy do **Barkowic Mokrych** (18,2 km). Wspólnie ze szlakiem niebieskim na następnym skrzyżowaniu przy wysokiej kapliczce kierujemy się prosto. Aż do Piotrkowa Trybunalskiego będziemy utrzymywać ten sam zachodni kierunek. Czekają nas przejście ok. 1,5 km skrajem asfaltowej drogi idącej przy lesie. Następnie las pojawia się również po lewej stronie i po dalszych 800 m dochodzimy do skrzyżowania dróg. My podążamy wraz ze szlakiem niebieskim prosto na jedyną leśną drogę bez asfaltu, dalej w kierunku zachodnim. Na rozwidleniu dróg leśnych (22,5 km) wybieramy lewą. Na skrzyżowaniu dróg na skraju lasu, gdy w lewo odchodzi droga asfaltowa, my idziemy prosto mając zabudowania miejscowości **Uszczyn** po lewej stronie. Idziemy prosto drogą gruntową umocnioną. Po kolejnym 1 km w lewo odchodzi szlak czerwony a my utrzymujemy kierunek prosto by 500 m dalej wyjść na ul. Wierzeje w **Piotrkowie Trybunalskim** (26,8 km). Początkowo idziemy chodnikiem ul. Wierzeje. Ulica zakrętem odchodzi w lewo, lecz Droga św. Jakuba podąża prosto nad brzegiem jeziora Bugaj. Za jeziorem skręcamy w prawo, dochodzimy do ronda i za rondem skręcamy w lewo, aby po przejściu dla pieszych wejść w ul. Sulejowską, którą podążamy ok. 1,5 km. Na następnym rondzie idziemy prosto i dopiero na trzecim rondzie skręcamy w prawo w drugą ulicę – Jeruzolimską. Idziemy nią ok. 200 m, po czym skręcamy w lewo w ul. Starowarszawską (trzecia przecznica) i na wprost widzimy wieżę kościoła św. Jakuba. Po dalszych 150 m jesteśmy przed **kościółem św. Jakuba** (30,6 km) (wcześniej przechodzimy obok biura informacji turystycznej).

Bazylika św. Jakuba Apostoła
w Piotrkowie Trybunalskim

PIOTRKÓW TRYBUNALSKI – Według legend założony przez Piotra Dunina Włodkowica ze Skrzynna. Wykopaliska na terenie Piotrkowa i w jego okolicach potwierdziły ślady człowieka sprzed 8-10 tys. lat, oraz osadnictwo na tym terenie w VIII/IX w. Piotrków historyczny powstał na skrzyżowaniu szlaków handlowych z Torunia do Krakowa i z Wrocławia na Ruś. Już w XIII w. był miejscem sądów książęcych – pierwszy zachowany wyrok wydany w Piotrkowie pochodzi z 1217 r. z kancelarii księżniczki Leszka Białego. W 1362 r. zakończono budowę murów obronnych i Piotrków włączono do Księstwa Sieradzkiego. W XIV w. zbudowano zamek książęcy, będący później siedzibą królewską. Od czasów Władysława Jagiełły miasto stało się miejscem

ogólnopolskich zjazdów szlachty. Prawa miejskie nadano w latach 1290-1300 r. W 1346-1347 r. spisano tu zbiór praw tzw. Statuty Piotrkowskie. W 1468 r. w Piotrkowie odbył się pierwszy sejm walny, zaś rok później Kazimierz Jagiellończyk przyjął tu hołd lenny wielkiego mistrza krzyżackiego Henryka Reuss von Plauen. W 1493 r. odbył się pierwszy sejm z wydzieloną izbą szlachecką i senatem, co uznaje się za początek parlamentaryzmu w Polsce. Piotrków był zajęty i zniszczony przez wojska szwedzkie w czasie potopu szwedzkiego. W okresie zaborów był pod panowaniem Prus a po 1846 r. Rosjan. W czasie II wojny światowej ok. 20 tys. Żydów z getta piotrkowskiego zamordowano w Treblince.

W drugiej połowie XIV w. zbudowano kościół farny. W XV w. zbudowano kościół dominikanów. Kościół jezuitów – barokowy powstał w XVIII w. W kościele św. Franciszka Ksawerego znajduje się obraz Matki Bożej Trybunalskiej. Jest to obraz typu Matki Bożej Śnieżnej z końca XVI w. Przechowywany był w kościele farnym, zaś z czasie obrad Trybunału przenoszony do kaplicy obok sali sądowej.

Cudowny obraz
MB Trybunalskiej w jezuickim
kościelku pw. św. Franciszka
Ksawerego

BAZYLIKA ŚW. JAKUBA APOSTOŁA – Jest to jeden z najstarszych i najwartościowszych gotyckich kościołów farnych dzisiejszej Ziemi Łódzkiej. W średniowieczu należał do historycznej Ziemi Sieradzkiej, a jego fundatorem w XII w. był Piotr Włast. Fara piotrkowska już od czasów panowania piastowskiego księcia Leszka Czarnego stała się miejscem zjazdów polskiej szlachty i duchowieństwa oraz hołdów krzyżackich. Tutaj też w epoce jagiellońskiej odbywały się pierwsze polskie sejmy, a od XV wieku jest to także miejsce wyboru polskich władców. Tutaj na polskich królów wybrano między innymi Kazimierza Jagiellończyka, Jana Olbrachta, Aleksandra, Zygmunta I Starego i Zygmunta Augusta. Wzmiankowany był w 1349 r. Obecny murowany w stylu gotyckim pochodzi z XIV/XV w. Posiada wyposażenie barokowe i klasycystyczne. Tradycja wiąże jego budowę z panowaniem Kazimierza Wielkiego. Kaplice boczne cechuje barokowy wystrój.

W ołtarzu głównym **obraz Zaśnięcia NMP** sprowadzony przez królową Bonę ok. 1500 r. z Krakowa. W 1659 r. obraz ten został uznany za cudowny, stanowi część niezachowanego tryptyku. Na zasuwie **obraz Męczeństwa św. Jakuba** malowany w 1875 r. przez Rafała Hadziewiczza. Polichromię wykonał Juliusz Makarewicz w 1923 r.

Parafia pw. św. Jakuba została założona w 1217 r., odpust obchodzony jest na św. Jakuba – 25 lipca. 29 września 2019 r. decyzją Ojca Świętego Franciszka kościół farny został podniesiony do godności bazyliki mniejszej. Przy parafii powstało w 2021 r. Stowarzyszenie Rycerzy św. Jakuba. Papież Franciszek ustanowił kościół św. Jakuba w Piotrkowie Trybunalskim kościołem stacyjnym w latach 2021-22 ze względu na Święty Rok Kompostelański.

*Obraz Męczeństwa św. Jakuba
na zasuwie obrazu w ołtarzu głównym
bazyliki w Piotrkowie Trybunalskim*

*Obraz Zaśnięcia NMP
w ołtarzu głównym
bazyliki w Piotrkowie Trybunalskim*

Z kościoła św. Jakuba /Sanktuarium MB Piotrkowskiej/ wyruszamy na zwiedzanie najbliższego otoczenia. Warto zobaczyć: **kościół bernardyński** pw. Podwyższenia Krzyża Św. z XVII w. z figurą św. Jakuba w ołtarzu głównym i obrazem MB Piotrkowskiej; **mury obronne** – zachowane fragmenty z XIV w., zbudowane przez Kazimierza Wielkiego; **zamek królewski** zbudowany w latach 1512-19 przez mistrza Benedykta z Sandomierza na polecenie króla Zygmunta Starego; **kościół pw. MB Śnieżnej** z XVII w.; **kościół pw. św. Franciszka Ksawerego** – jezuitów z XVIII w. z cudownym obrazem MB koronowanym koronami papieskimi. /Sanktuarium MB Trybunalskiej/.

Od Piotrkowa do Częstochowy prowadzi druga część Warszawskiej Drogi św. Jakuba. Jest to typowa pieszo-rowerowa trasa pątnicza, na którą składają się kościoły jakubowe, ważne historyczne zabytki sztuki sakralnej, mało znane grodziska, malownicze ruiny zamków i pradawne kurhany. Jest to trasa sześćo- lub siedmiodniowa z możliwością zakwaterowania po drodze po przejściu około 20-25 kilometrów dziennie. Jej długość wynosi około 150 kilometrów. Trasa prowadzi bocznymi drogami, przez lasy wśród pięknych pejzaży, częściowo wzdłuż rzeki Pilicy. Na niej znajdują się dwa Parki Krajobrazowe. Region ten jest jednym z najbogatszych w zabytki średniowieczne na całej Ziemi Łódzkiej i Częstochowskiej. Częściowo pokrywa się z historycznym królewskim Traktem Krakowsko – Toruńskim. W Piotrkowie Trybunalskim, Stanowiskach, Dąbrowie Zielonej i Częstochowie znajdują się kościoły pw. św. Jakuba Apostoła o średniowiecznej metryce. W okolicach Sulejowa, Przedborza i Wielgomłynów trasa łączy się ze starymi, często wieloletnimi maryjnymi szlakami pielgrzymkowymi na Jasną Górę.

Wychodzimy z bazyliki mniejszej pw. św. Jakuba Apostoła w Piotrkowie Tryb. i podejmujemy drogę pielgrzymki ul. Farną w kierunku południowym, po przejściu szerokiej ulicy M. Kopernika idziemy na wprost ul. Krakowskie Przedmieście. Po dojściu do ronda L. i M. Kaczyńskich po prawej stronie mijamy stary **kościół Nawiedzenia NMP** i miejsce pierwotnego osadnictwa w Piotrkowie. Po przejściu na drugą stronę ulicy przechodzimy ul. Śląską i wchodzimy do nowego kościoła z piękną XV w ikoną w ścianie ołtarzowej.

PIOTRKÓW TRYBUNALSKI – KRAKÓWKA – Kościół pw. Nawiedzenia NMP XIV– XVII w. Jest to jedno z najciekawszych miejsc na całej lokalnej trasie „Szlaku Jakubowego”. Według lokalnej tradycji i legend było to, bowiem miejsce chrzcielne dla Piotrkowa już IX wieku, a chrztu w tym miejscu miał dokonać misjonarz przybyły z Wielkich Moraw. Pierwsze, legendarne wzmianki o chrzcie tutejszych plemion pochodzą jeszcze z IX wieku i wiązane są z istnieniem Państwa Wiślickiego i misjonarzami wielkomorawskimi. Legenda wspomina, że było to miejsce kultu pogańskiego bożka Czarnoboga i rósł tutaj dąb, który przez setki lat był uważany za drzewo święte. W wieku XIV wzniesiono pierwszy gotycki kościół, który później wielokrotnie przebudowywano. Wzgórze, na którym stoi ta świątynia położone jest przy rozwidleniu prastarych dróg wiodących stąd do Krakowa i na Śląsk. W nowym kościele wzniesionym nieopodal znajduje się do dziś XV-wieczna ikona „Matki Bożej Ocalenia”, którą odnaleziono podczas prac remontowych w kościele Nawiedzenia NMP. Przedstawia Matkę Bożą typu Hodegetria. We wczesnym średniowieczu okolice Piotrkowa były gęsto zasiedlone, a przebiegające tędy szlaki handlowe, militarne

Ikona Matki Bożej Ocalenia w kościele Nawiedzenia NMP w Piotrkowie Trybunalskim

i pielgrzymkowe odgrywały bardzo ważną rolę w rozwoju regionu. Sam Piotrków był, jak wskazują na to dawne legendy i miejscowe nazwy, silnym ośrodkiem pogańskich kultów – m.in. dzisiejszy Bugaj, święty dąb z Krakówki, czy dawna Łysa Górka, na której znajduje się obecnie klasztor oo. Bernardynów. W XII wieku wokół Piotrkowa powstały pierwsze w tej okolicy klasztory – cysterski w Sulejowie oraz norbertański w Witowie. Samo miasto uzyskało magdeburgskie prawa miejskie w XIII wieku. W średniowieczu powstały też w Piotrkowie klasztory dominikanów oraz franciszkanów. W czasach piastowskich miejsce to było otoczone ważnymi grodami w Wolborzu, Rozprzy, Mierzynie, Moszczenicy, Rokszycach, Rękoraju i Barkowicach.

Wracamy na rondo i wchodzimy w następną ul. Przedborską, którą dochodzimy do następnego ronda. Przechodzimy rondo po prawej stronie i kierujemy się w ul. Zalesicką, którą idziemy ok. 3 km do wsi Zalesice (4,1 km). Mijamy dwa odgałęzienia drogi w prawo i lewo – my podążamy prosto. Na rozwidleniu dróg obok przystanku autobusowego skręcamy w lewo na wschód w kierunku białych wież kościoła w Witowie. Po przejściu kolejnego 1 km na wzgórzu po prawej widzimy drewniany kościółek na cmentarzu.

KOŚCIÓŁ PW. ŚW. MARCINA

położony malowniczo przed Witowem jest XVII-wieczną, drewnianą świątynią o konstrukcji palisadowej znajdującą się na wiejskim cmentarzu. W przeszłości była to pierwotna lokacja Witowa, a tutejsza wioska znajdowała się na wzniesieniu, z którego rozpościera się wspaniały widok na dolinę rzeki Strawy płynącej w kierunku Piotrkowa. Niedaleko od tego miejsca archeolodzy od-

Drewniany kościół cmentarny pw. św. Marcina w Witowie

kryli paleolityczne stanowiska osadnicze łowców reniferów. W neolicie, w czasach kultury łużyckiej, epoce żelaza i okresie wpływów rzymskich cały ten region był bardzo gęsto zaludniony i wydaje się, że ta boczna dzisiaj droga, przy której leży Witów już od tysięcy lat była głównym traktem drogowym w tym regionie. Na skrzyżowaniu dróg stoi ciekawy słup drogowy.

Za cmentarzem mijamy małe zagajniki sosnowe i po pokonaniu następnego 1 km dochodzimy do miejscowości **Witów – Kolonia** (6,8 km). Po wejściu do wioski tuż przed klasztorem po prawej stronie ocalała stara zabytkowa kuźnia.

WITÓW, KLASZTOR PONORBERTAŃSKI PW. ŚW. MAŁGORZATY I ŚW. AUGUSTYNA /sanktuarium MB Zwiastowania/ powstał w roku 1179 i był początkowo konwentem męsko-żeńskim, przeznaczonym zapewne, jako rodzaj lokalnej szkoły klasztornej dla potomków miejscowych możnowładców. Jest to jeden

z pierwszych klasztorów tego zakonu na ziemiach polskich. Zakon powołał św. Norbert z Xanten w celu walki z herezjami i chrystianizacji plemion pogańskich. W Polsce pierwsze klasztory norbertańskie powstały także w Krakowie, Busku, Strzelnie, Witowie, Kościelnej Wsi pod Kaliszem i w Koszalinie. Klasztor Witowski, jako jeden z pierwszych w Polsce zbudowano zapewne ze

Klasztor ponorbertański pw. św. Małgorzaty I św. Augustyna z obronną wieżą bramną w Witowie

względu na silne oddziaływanie tutejszych ośrodków pogańskich, a jego założycielem i fundatorem był biskup Wit z Płocka. Początkowo była to kamiennie-ceglana budowla wzniesiona w stylu klasztorów z saskiej linii tego zakonu z okolic Magdeburga. W 1261 r. na klasztor najechali Tatarzy mordując tutejszych mnichów i mniszki i niszcząc pierwotną bazylikę i zabudowania klasztorne. Dzisiejszy kościół pochodzi z XVII wieku. Wystrój wnętrza to przykład pięknego baroku. Najstarszym średnio-wiecznym jeszcze zabytkiem tutejszego klasztoru jest wzniesiona z cegły XV wieczna obronna wieża bramna. Dawna bazylika klasztorna zatraciła swój pierwotny charakter i została całkowicie przebudowana w XVII wieku. W przeszłości jednak było to jedno z pierwszych w piastowskiej Polsce opactw zakonu norbertanów, który jako elitarny zakon kontemplacyjny przeznaczony głównie dla potomków rodzin możnowładczych, zajmował się głównie misjami wśród pogańskiej ludności, walką z herezjami i rozwojem sztuki chrześcijańskiej. Witowski klasztor znalazł się mniej więcej w połowie drogi pomiędzy norbertańskimi klasztorami w Krakowie i Kościelnej Wsi pod Kaliszem.

KOLUMNĄ PRZYDROŻNĄ NA CZEŚĆ BITWY POD BERESTECZKIEM

– 200 m od szlaku, Warszawskiej Drogi Świętego Jakuba, przy posesji Witów-Kolonia 28, znajduje się ciekawa, zabytkowa kapliczka typu słupowego z roku 1651. Znajduje się na niej napis: *IN HOC SIGNO VINCES /pod tym znakiem zwyciężysz/*. Postawiono ją na cześć bitwy pod Beresteczkiem. Była to jedna z największych bitew lądowych XVII wieku, w której polskie wojska liczące 60 tysięcy zbrojnych, dowodzone przez króla Jana Kazimierza rozgromiły liczące 100 tysięcy ludzi wojska kozacko-tatarskie.

Kolumna przydrożna na cześć bitwy pod Beresteczkiem w Witowie

Przy kościele spotykamy znaki czerwonego szlaku turystycznego – zwanego tu Partyzanckim. Będzie nam towarzyszył wiele kilometrów aż do Przedborza. Dalej idziemy w tym samym wschodnim kierunku, obok bramy obronnej a potem drogą asfaltową przez miejscowość **Kałek** ok. 3 km. Na końcu miejscowości skręcamy w prawo (9,6 km).

Wariant asfaltowy

Mniej ciekawy krajobrazowo i krótszy o ok. 3 km. Idziemy prosto 200 m, skręcamy w lewo, przechodzimy przez most na Strawie, dochodzimy do wsi Przyglów (11,0 km), skręcamy w prawo i idziemy poboczem ruchliwej drogi 12 do Sulejowa. Po 300 m spotykamy znaki głównej drogi jakubowej.

Drogą znakowaną strzałkami i muszlami po przejściu 1,2 km, za znakiem z nazwą wsi Kłudzice obok piętrowego dużego domu, wraz ze szlakiem czerwonym skręcamy w lewo w wąską ścieżkę leśną. Przez las ok. 200 m potem 100 m przez łąkę i idąc w prawo dochodzimy do kładki. Przechodzimy przez rzekę Luciąża. Za kładką w prawo a potem w lesie lekko w lewo, utrzymujemy kierunek północno-wschodni. Idziemy leśną drogą ok. 2 km. Po lewej mijamy meandry **Luciąży**, przechodzimy przez strumyk, chwilami idziemy po piaszczystym wysokim brzegu rzeki, podziwiając jej zakręty i łachy piasku. Następnie droga staje się asfaltowa i nazwana jest ul. ks. kardynała Stefana Wyszyńskiego. Przechodzimy obok nowego kościoła we **Włodzimierzowie** (13,9 km).

*Parafię erygował biskup Józef Rozwadowski w 1983. **KOŚCIÓŁ PW. NAJŚWIĘTSZEJ MARYI PANNY** powstał w latach 1984-1986 według projektu architekta Mirosława Rybaka. Poświęcony został 30 listopada 1986 przez biskupa Władysława Ziółka, konsekrowany 29 czerwca 2002 również przez arcybiskupa Ziółka.*

Po 200 m dochodzimy do T-krzyżówki z drogą 742. Skręcamy w lewo i po 100 m w prawo na chodnik dla pieszych wzdłuż drogi krajowej 12. Prawym poboczem idziemy ok. 500 m, następnie przejściem dla pieszych przechodzimy na drugą stronę ruchliwej drogi i razem ze szlakiem czerwonym i ścieżkami rowerowymi piaszczystą drogą skrajem lasu podążamy do Sulejowa. Mijamy

Pilica pod Sulejowem

miasto i dochodzimy do Pilicy. Przechodzimy most po jego lewej stronie i na jego końcu (19,4 km) schodkami schodzimy w dół w lewo na wał przeciwpowodziowy. Wałem ok. 500 m. Po lewej Pilica a przed nami wieże dawnego **opactwa cysterskiego w Podklasztorzu**. Idziemy jeszcze ok. 1 km chodnikiem przy drodze asfaltowej, po czym w lewo ścieżką do kościoła. W zabudowaniach klasztornych teraz jest hotel. Zakonnicy zajmują budynek za kościołem (pieczętka). Kościół jest bardzo cennym zabytkiem i obowiązkowo należy go obejrzeć (20,5 km).

OPACTWO W SULEJOWIE-PODKLASZTORZU położone malowniczo nad Pilicą, powstało na przełomie XII i XIII wieku. Nazwa miejscowości pochodzi zapewne od rycerskiego imienia Sulej, któremu nadano tutejszą ziemię. Podczas rozbitcia dzielnicowego Polski w XII wieku Sulejów należał do Małopolski, gdzie sprowadzono pierwsze konwenty cystersów z burgundzkiego Morimond. Pierwszym klasztorem cysterskim tej filiacji w Małopolsce był Jędrzejów, następnie w roku 1176 ufundowano Sulejów, Wąchock i na końcu Koprzywnicę na Ziemi Sandomierskiej. Do Sulejowa „szarych

Opactwo w Sulejowie-Podklasztorzu

mnichów”, jak nazywano kiedyś cystersów, sprowadził Kazimierz Sprawiedliwy. Od początku swojego istnienia klasztor był jednym z najważniejszych opactw Korony Polskiej, do którego przybywali królowie i księżęta i gdzie przechowywano skarbiec koronny. Opaci tutejszego klasztoru byli wpływowymi postaciami a polscy władcy obdarowywali ich licznymi dobrami i donacjami. W XIII wieku klasztor dwukrotnie zniszczyli i złupili Tatarzy. W roku 1410 stąd właśnie, w dzień św. Jana Chrzciciela, wyruszyły pod Grunwald z królem Władysławem Jagiełłą zjednoczone chorągwie rycerstwa polskiego, które miały swój punkt zborny na błoniach pod Wolborzem. Później opactwo ucierpiało w czasach „potopu” szwedzkiego. W XIX wieku podczas rozbiorów, klasztor został zsekularyzowany i powoli zaczął popadać w ruinę.

Dopiero w latach 70-tych XX wieku przeprowadzono w nim kompleksowe prace konserwatorskie, które uratowały obiekt przed kompletnym zniszczeniem. Klasztor posiada pięć obronnych baszt: Krakowską, Opacką, Mauretańską, Muzyczną i Attykową, które zostały wybudowane w różnych epokach historycznych i z którymi wiążą się różne miejscowe legendy oraz podania. Największą perłą sulejowskiego opactwa jest przepiękny, romański kościół klasztorny pw. św. Tomasza Becketa konsekrowany w roku 1232. Jest to imponująca, trzynawowa bazylika zamknięta dwoma prostokątnymi kaplicami od strony wschodniej, wzniesiona z ciosów szaro-brązowego piaskowca. Bazylika nie posiada wież frontowych tylko małą wieżę z sygnaturką na połączeniu głównych naw kościoła. Jest to jeden z najlepiej zachowanych i odrestaurowanych kościołów romańskich w całej Polsce. Z pierwszej fazy budowy kościoła pochodzącej jeszcze z XII wieku ocalał tympanon jednego z bocznych portali przedstawiający symbole chrześcijańskie – krzyż procesyjny, ptaka i motywy słońca i księżycy. Ten mały rzeźbiony tympanon pierwotnie należał najprawdopodobniej do kamiennego wejścia do kaplicy

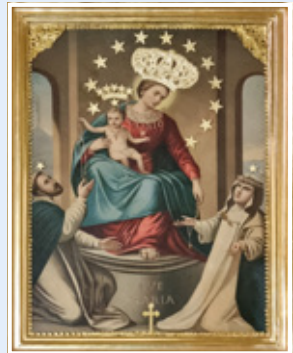
Główny portal kościoła w opactwie sulejowskim

Wizerunek św. Jakuba Starszego Apostoła w typowym ubiorze pielgrzymim w kościele w opactwie sulejowskim

spełniającej dla pierwszego konwentu mnichów rolę oratorium. Główny trójjuskowy portal jest już konstrukcją późnoromańską. Przykryty jest on nietypowym dla polskiej architektury romańskiej tamtego okresu „domkiem portalowym” o włoskiej lub francuskiej proveniencji, po bokach posiada po trzy kolumny z akantowymi rzeźbionymi kapitelami, a jego obramowanie – tzw. Bordiura – ozdobiona jest rzeźbionym motywem zamkniętej plecionki symbolizującej zapewne boską „nieskończoność”. Tympanon portalu nie posiada żadnych figuralnych rzeźb, choć zapewne w przeszłości był na nim namalowany wizerunek Najświętszej Marii Panny, będącej dla cystersów główną patronką. Wnętrze bazyliki jest imponującym przykładem nakładania się na przestrzeni wieków różnych stylów artystycznych – począwszy od czystego romanizmu, przez protogotykę, gotyk, renesans, barok i klasycyzm. Nawy kościoła są oddzielone

od nawy głównej filarami o ostrołukowych już sklepieniach, ale jeszcze romańskich kapitelach z plecionkami i akantami. Kościół posiada także kilka ołtarzy, w których umieszczone są wizerunki innych świętych ważnych dla cystersów, w głównym ołtarzu barokowym umieszczony jest wizerunek koronacji i Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny. W klasycystycznych ołtarzach bocznych wykonanych z czarnego marmuru i alabastru przedstawieni są Madonna z Dzieciątkiem, św. Tomasz Becket oraz św. Benedykt z Nursji. W prawym ramieniu nawy poprzecznej znajduje się też piękny gotycki krucyfiks. Przepych i majestatyczność wystroju surowych ścian bazyliki uzupełniają przepiękne, barokowe stalle i organy odrestaurowane w ostatnich latach. Ich rzeźbienia pokryte są zieloną laką i złotem tworząc niepowtarzalną kompozycję z całością bazyliki. W prezbiterium zachowały się także klasycystyczne polichromie przedstawiające Apostołów i świętych. Wśród nich znajduje się również **wizerunek św. Jakuba Starszego Apostoła w typowym ubiorze pielgrzymim.** W prawej nawie bazyliki znajduje się romański portal prowadzący do dawnego Claustrum, czyli przestrzeni klasztornej zastrzeżonej tylko dla mnichów. W lewej nawie w kaplicy umieszczono w 2002 r. obraz Matki Bożej Pompejańskiej, w niezwykłych okolicznościach, ofiarowany do tego kościoła. Do Sulejowa przywiózł go Marian Kurzak w 2002 r. Obraz został przez niego znaleziony w Woźnikach Śląskich na śmietniku. Wg relacji znalazcy Matka Boża poleciła mu ofiarować go do kościoła w Sulejowie. Obraz otoczony został kultem przez miejscowych wiernych i nawiedzających kościół pielgrzymów i turystów. Z bazyliki wchodzi się na wczesnogotycki krużganek prowadzący do romańskiego jeszcze kapitularza. Ta część klasztoru powstała w drugiej połowie XIII wieku i ma już ostrołukowe, gotyckie sklepienia krzyżowo-żebrowe, choć cały strop kapitularza jest podtrzymywany przez tylko jedną kolumnę romańską z rzeźbionym kapitelem. Słuszki podtrzymujące strop krużganka posiadają rzeźbione herby darczyńców opactwa a na portalu prowadzącym do kapitularza zachowały się ciekawe znaki kamieniarskie tzw. "gmerki" budowniczych i rzeźbiarzy wznoszących w czasach piastowskich to opactwo. W kapitularzu mieści się obecnie mini-muzeum parafialne z dawnymi sprzętami liturgicznymi, miejscowymi wykopaliskami, makietą opactwa i stałą gablotą informującą o burzliwych dziejach tego klasztoru. Stąd wychodzi się na zewnątrz, na teren dawnego wirydarza-ogrodu i ruin refektorium, czyli klasztornej jadalni. I tu podróżnik zaskoczony jest najbardziej, bo to miejsce, z którego roztacza się imponujący widok na zakole rzeki Pilicy i jej błonia przypomina bardziej Francję, Włochy albo Hiszpanię a nie centralną Polskę. Ten, kto tego nie zobaczy, po prostu w to nie uwierzy.

Obraz Matki Bożej Pompejańskiej w kaplicy bocznej kościoła św. Tomasza Kantauryjskiego

Nocleg polecamy w Podklasztorzu w pensjonacie Sosenska – ul. Rycerską od kościoła w lewo, przez rynek i dalej prosto.

Z Podklasztorza wracamy do Sulejowa. Po przejściu na drugą stronę ulicy idziemy przez kładkę św. Floriana dla pieszych i po schodkach schodzimy w dół na Plac Pożarowy. Po prawej na górcie **kościół św. Floriana**. Przechodzimy plac, po czym razem ze szlakiem czerwonym, zwanym tu partyzanckim i pielgrzymkowym będziemy szli dalej. Podchodzimy do kościoła (2,5 km).

Kościół pw. św. Floriana w Sulejowie

SULEJÓW, KOŚCIÓŁ PW. ŚW. FLORIANA – Obecny neogotycki kościół wznosi się w miejscu prastarej świątyni ufundowanej tu w roku 1184 przez arcybiskupa gnieźnieńskiego Zdzisława. Prawdopodobnie pierwszy tutejszy kościół wzniesiono na granicy dawnej Archidiecezji Gnieźnieńskiej na skarpie po lewej stronie rzeki Pilicy, która wówczas stanowiła granicę pomiędzy Małopolską a Ziemią Sieradzką, ale także była granicą Diecezji Krakowskiej. Cysterskie opactwo w Sulejowie leżące nieopodal po prawej stronie rzeki należało, bowiem do gałęzi cysterskich klasztorów małopolskich związanych z Jędrzejowem, Koprzywnicą, Wąchockiem, Mogiłą i Kacicami. Pierwszy, zapewne drewniany kościół wybudowano przy brodzie na rzece Pilicy na ważnym trakcie drogowym, który łączył okolice Piotrkowa, Wolborza i Sulejowa z kasztelaniami w Żarnowie. Stąd szlaki drogowe i rzeczne prowadziły praktycznie we wszystkie cztery strony świata. Niedaleko kościoła pw. św. Floriana tuż nad brzegiem rzeki Pilicy wzniesiono kaplicę obsługującą podróżnych i pielgrzymów, która pierwotnie nosiła wezwanie św. Bartłomieja.

Schodzimy do **Pilicy** i idziemy jej brzegiem, drogą z kostek betonowych z chodnikiem żwirowym. Pilica płynie po lewej stronie. Po ok. 3 km od kościoła św. Floriana w prawo odchodzi droga do Łęczna przez wieś **Kurnędz** (5,5 km). Po lewej stronie międzynarodowy ośrodek młodzieżowy YMCA. Droga staje się asfaltowa. Utrzymujemy kierunek południowy. Po kolejnych 3 km, na których spotykamy bar (Biała Chatka), dochodzimy do rozwidlenia dróg.

Wariant krótszy

Skręcamy w prawo w drogę do wsi Biała. Idziemy drogą asfaltową, idziemy przez las 4,5 km na południe i wychodzimy na pola wsi Trzy Morgi.

Główna Droga jest dużo ciekawsza widokowo, prowadzi przez ostępy leśne, przyjemna dla nóg, ale dłuższa. Skręcamy w lewo w kierunku Pilicy drogą do ośrodków wypoczynkowych. Idziemy prosto po drodze bitej. Wiedzie teraz przez wysoki las sosnowy porośnięty na dole mchem. W obie strony odchodzą liczne drogi leśne, my trzymamy się jednego kierunku – na południowy wschód. Przy domkach wczasowych skręcamy pod kątem ostrym w prawo (10,5 km). Po 200 m w lewo i idziemy leśną drogą 1,7 km. Skręcamy w lewo, po 100 m w prawo. Droga wiję się. Nie skręcamy w boczne i zawsze wybieramy drogę na wprost. Następnie ok. 1 km idziemy na wprost na południe. Mijamy trzy drogi skręcające w lewo z napisem Winduga, my idziemy cały czas prosto. Po ok. 4 km dochodzimy do wsi **Przewóz**. Tu zaczyna się droga asfaltowa. Nie wchodzimy do wsi ale na jej początku skręcamy w prawo przez las, na zakręcie w prawo i 800 m dalej dochodzimy do drogi asfaltowej we wsi **Trzy Morgi** (15,3 km).

TRZY MORG to mało znana miejscowość, której nie ma na wielu nawet dokładnych mapach. Położona jest na nadpilickiej skarpie a jej główną atrakcją jest malowniczy ruchomy, drewniano-linowy most prowadzący na drugą stronę rzeki. W przeszłości przebiegał jednak tędy ważny szlak drogowy pomiędzy kasztelaniami w Rozprzy i Żarnowie, bo tutaj znajdowała się przeprawa. Po lewej stronie rzeki zachowały się resztki dawnych umocnień, fosy i grodziska, które chroniło od strony Małopolski przeprawy przez rzekę. W pobliskiej wsi Stobnica archeolodzy odkryli XII wieczną osadę służebną, a w jej pobliżu zachował się częściowo kurhan podmyty przez Pilicę. Kilka kilometrów w stronę Sulejowa znajduje się też miejsce zwane Windugą, gdzie zlokalizowano neolityczną „fabrykę” krzemienych narzędzi sprzed paru tysięcy lat. W **Stobnicy** leśna urokliwa kapliczka z Madonną położona w pobliżu dawnej grobli i ruiny drewnianego młyna. Stąd trasa wiedzie przez las w kierunku Paskrzyna po starej, prawdopodobnie średniowiecznej, bitej drodze. W miejscowości **Ręczno** położonej około czterech kilometrów w kierunku zachodnim zachował się do naszych czasów kościół pw. Wszystkich Świętych, którego początki sięgają XV wieku.

Przechodzimy przez wieś i na jej końcu 100 m przez las. Na skrzyżowaniu kierujemy się w lewo przez las a następnie skrajem polany. Za nią przechodzimy mostek i łąki. Łagodnym łukiem kierujemy się w prawo. Po prawej stronie kamienna kapliczka z łuską armatnią (15,2 km). Za kapliczką w górę drogą piaszczystą, która dopiero w **Paskrzyniu** przechodzi w asfaltową. Przy kolejnej kapliczce za wsią (16,6 km) w lewo i po 400 m skręcamy w prawo. Przechodzimy przez jedną z części wsi Łęg Ręczniński. Po ok. 2 km we wsi Placówka widzimy po lewej zakole Pilicy i nieco dalej dochodzimy do agroturystycznej Gajówki w **Łęgu Ręcznińskim** (18,8 km w wersji krótszej, ok. 20,5 km w dłuższej).

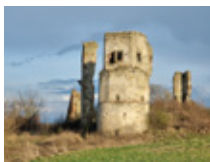
Przydrożna, kamienna kapliczka z łuską armatnią

Z **Gajówki** wychodzimy na drogę asfaltową i po 1 km skręcamy w lewo w drogę polną. Idziemy przez pola, początkowo skrajem lasu, po 300 m odbijamy wraz z drogą w prawo przez pola. 500 m dalej skręcamy w lewo, przechodzimy obok zabudowań i po zakręcie w prawo dochodzimy do drugiej części wsi **Łęg Ręczyński** (1,2 km). Przechodzimy wieś, idziemy prosto przez następną – **Łęg Majkowski** (3,1 km) i na jej końcu skręcamy w prawo na drogę leśną. Piaszczystą drogą idziemy przez las ok. 600 m i na T-skrzyżowaniu skręcamy w lewo w nieco szerszą zwirową drogę leśną. Idziemy przez piękny las ok. 1,5 km. Boczna droga leśna w lewo (trzecia z kolei) może nas doprowadzić do grodziska Surdega (ok. 500 m od szlaku, nad Pilicą).

GRODZISKO SURDEGA należało do klucza posiadłości rycerskiego rodu Nagodzciców – Jelitczyków z centrum w Majkowicach. Pojawia się w źródłach pisanych od 1398 r. wraz z postacią Floriana z Majkovic,

w literaturze zwanego rycerzem Florianem Szarym, bohaterem bitwy pod Płowcami. Zamek Surdega znajdował się w odległości około 1,5 km na północno-wschód od grodziska, tuż nad lewym brzegiem Pilicy, przy dawnej przeprawie rzecznej. Zamek użytkowany był w okresie XIV-XV wiek. W 1944 r. na potrzeby umocnień frontowych na linii Pilicy ruiny i fundamenty budowli zostały rozebrane. Pozostały jedynie nikle relikty fundamentów i częściowo zachowana fosa.

Staw i ruiny zamku w Majkowicach

Droga św. Jakuba prowadzi dalej prosto i po ok. 500 m, w miejscu gdzie odchodzi szlak konny (żółte koła) my dalej trzymamy się znaków czerwonych i skręcamy w prawo. Przechodzimy wąską drogą leśną przez las i łąkę, po 400 m dochodzimy do drogi asfaltowej i nią idziemy prosto. Po 800 m skręcamy w szerszą asfaltową w lewo w **Majkowicach**. Pośrodku wsi mijamy duży staw rybny (7,2 km). Przechodzimy po jego lewej stronie, obok sklepu spożywczego. 100 m dalej po lewej stronie mijamy ruiny zamku z gniazdem bocianim. Idziemy dalej prosto na południe wraz ze szlakiem czerwonym przez pola. Mijamy drogowskaz na **Będzyn**, idziemy prosto, na kolejnym skrzyżowaniu dróg też prosto i dochodzimy do skraju lasu.

Wariant krótszy leśny

Wybieramy drogę leśną wiodącą na wprost, jeśli nie jest mokro. Idziemy piaszczystą drogą leśną potem przez kładkę na Jaworce i dalej aż na skraj lasu. Przed polami skręcamy w leśną drogę w prawo i nią kierujemy się na widoczne zabudowania **Bąkowej Góry**. Przechodzimy polanami i polami do drogi 742 na skraju miejscowości i skręcamy nią w lewo.

Kierujemy się w prawo drogą asfaltową razem ze znakami czerwonymi (8,4 km). Dochodzimy do drogi 742 i skręcamy w lewo. Dochodzimy nią do Bąkowej Góry. W centrum skręcamy w pierwszą ulicę wiodącą pod górę do kościoła (11,2 km).

BAKOWA GÓRA, KOŚCIÓŁ PW. ŚWIĘTEJ TRÓJCY (XV– XVII wiek) jest położony małowniczo na wzniesieniu w pobliżu dawnego zamku i dworu stanowi przykład typowej świątyni parafialnej ufundowanej przez lokalną szlachtę w pobliżu swoich dóbr. W kościele na łuku sklepienia XVII w. polichromie z apostołami jeden z nich bardzo zatarty, podpisany S. I. Przedstawia popiersie św. Jakuba.

Wieś w przeszłości należała do rodziny Bąków, a miejsce to słynie głównie z tajemniczej ruiny XIV wiecznego zamku. Nieco niżej zachował się dwór Małachowskich. W przeszłości Bąkową Górę nazywano Starą Górą i była ona zapewne już od czasów prehistorycznych miejscem osadniczym i obserwacyjnym. Od strony południowej rozciąga się, bowiem imponujący widok na Przedbórz i pasmo przedborsko-małogoskich wzniesień oraz Górę Chełmo, zaś od strony północnej na Diabłą Górę. Bąkowa Góra weszła też do polskiej historii z okazji dzieła „Opisu obyczajów polskich”, w której ks. Kitowicz opisał tutejszego szlachcica porywającego siłą podróżnych do swego dworu i zapijającego ich pod przymusem dobrej zabawy i jego gościnności aż na śmierć. Północno-zachodni stok góry, po którym wiedzie uroczą aleją z rosochatych wierzb do cmentarza, posiada na szczycie tajemnicze wały kamienne podobne do pogańskich wałów kultowych, jakie znajdują się na pobliskiej Górze Chełmo, Ślęzy i na świętokrzyskim Łyścu.

Kościół Świętej Trójcy w Bąkowej Górze

Polichromia przedstawiająca św. Jakuba na łuku sklepienia kościoła w Bąkowej Górze

Wariant krótszy /Bąkowa Góra – Wola Przedborska/

Możemy drogę skrócić o 2,5 km idąc poboczem drogi 742 do Woli Przedborskiej. Jednak jest to droga ruchliwa, o dużej ilości samochodów i ciągnie się 6,5 km. Proponowana główna Droga Jakubowa jest znacznie przyjemniejsza dla stóp, bo w większości jest drogą leśną lub polną.

Po nawiedzeniu kościoła i podziwianiu ruin zamku i dworu Małachowskich przechodzimy na drugą stronę placu przy kościele i schodzimy w dół asfaltową uliczką. Obok szkoły przechodzimy drogę 742 i podążamy prostą drogą w dół w kierunku widocznego na horyzoncie lasu. Droga prowadzi wśród pól,

Ruiny zamku w Bąkowej Górze

początkowo jest asfaltowa, ale po ok. 1 km staje się piaszczysta. Przed wejściem do lasu warto spojrzeć wstecz na piękny widok na Bąkową Górę. Idziemy prosto przez las ok. 500 m i dochodzimy do szerokiej zwirowej drogi przeciwpożarowej. Na skrzyżowaniu pomnik upamiętniający 12 żołnierzy Konspiracyjnego Wojska Polskiego zamordowanych przez oprawców z Urzędu Bezpieczeństwa i sowieckiego NKWD w maju 1946 r. Skręcamy w prawo i widzimy pofałdowaną wstęgę żółtej drogi otoczoną wysokim lasem i ciągnącą się po horyzont na południe. Idziemy nią ok. 2 km mijając skrzyżowanie, drogę odchodzącą w prawo i jeszcze dwa skrzyżowania. Dochodzimy do T-skrzyżowania. Tu skręcamy na prawo i po 20 m na lewo w drogę utrzymującą poprzedni południowy kierunek (15,7 km). Mijamy kilka zabudowań należących do wsi **Dęba** i utrzymując kierunek południowo idziemy 1,3 km przez lasy i polany wybierając główne drogi leśne i kierunek południowy. Po lewej widzimy zabudowania głównej części wsi Dęba i wiatrak elektryczny. Wychodzimy na asfaltową drogę w **Pohulance**. Na zakręcie drogi w prawo, przy pierwszych zabudowaniach wioski spotykamy pomnik miejscowego żołnierza AK Mariana Margasa pseudonim Mars zamordowanego na jesieni 1944 r. przez Niemców. Dochodzimy do drogi 742 w **Woli Przedborskiej**. Tu w lewo i wchodzimy do Przedborza ul. Piotrkowską. Dochodzimy do drogi krajowej 42. Skręcamy w lewo i w dół przez most na Pilicy. Zaraz za mostem skręcamy w prawo w kierunku rynku i podchodzimy w górę do kościoła pw. św. Aleksego w Przedborzu (22 km).

PRZEDBÓRZ to urokliwe miasteczko położone nad Pilicą, jedno z najważniejszych pod względem historycznym miast Ziemi Łódzkiej. To tutaj w roku 1423, przebywający na polowaniu król Władysław Jagiełło wydał dokument nadający miejscowości Łodzia prawa miejskie, która stała się zalążkiem dzisiejszej Łodzi. Już od XIV wieku miasto stało się czasową siedzibą ostatniego z Piastów Kazimierza Wielkiego, który wznosił swój myśliwski dwór. Jego ruinę można obejrzeć do dziś. Prawa miejskie miasto otrzymało w 1341 r. Jak głoszą legendy, w pobliskich borach podczas polowania Kazimierz Wielki spadł z konia, co stało się przyczyną jego późniejszej śmierci. W miejscowości Żeleźnica położonej niedaleko Kluczevska w Przedborskim Parku Krajobrazowym znajduje się pamiątkowy kamień upamiętniający to wydarzenie. W średniowieczu przebiegał tędy ważny trakt drogowy łączący Kraków z Sieradzem oraz trakt rzeczny po Pilicy, którą dotrzeć można było na Mazowsze. W XIV wieku Kazimierz Wielki wybudował tu jeden ze swoich zamków, a na wzgórzu nad miastem wzniesiono kamienny **kościół św. Aleksego**. Jest to jeden z pierwszych gotyckich

kościółów, jakie wzniesiono na dawnym królewskim trakcie krakowsko-toruńskim. Powstał on w roku 1341 na wzgórzu nad miastem, a jego majestatyczna wieża jest do dziś charakterystycznym wyróżnikiem w tutejszym pejzażu. W czasach późniejszych poprzez swój handlowy charakter było to miasto wielu kultur i religii, które zamieszkiwała ludność polska, niemiecka i żydowska. W XVI wieku w czasach religijnej tolerancji Rzeczypospolitej Obojga Narodów, kiedy to innowiercy z całej Europy znajdowali w jagiellońskiej Polsce azyl polityczny i religijny, istniała wyznaniowa gmina ariańska. Dziś swoisty koloryt tutejszej ludowej sztuki przemieszanej z obcymi wpływami kulturowymi i religijnymi można obejrzeć w lokalnym muzeum. Niedaleko Przedborza w nadpilickiej miejscowości Pratkowice odkryto dużą osadę z czasów rzymskich, która była zapewne jedną ze stacji na lokalnym handlowym szlaku.

W średniowieczu Przedbórz, usytuowany przy brodzie nad Pilicą, należał do parafii Policzko, a dochody z przeprawy przez rzekę były przeznaczone na klasztor w Trzemesznie. Prawdopodobnie już w 1278 r. powstała tu kaplica. Miejscowość odwiedzał Bolesław Wstydlivy wraz z małżonką Kunegundą. Prawdopodobnie na jej polecenie kaplicę wybudował Jacek Aleksy Sadykierz, ku czci św. Aleksego, patrona jej dziadka cesarza Konstantynopola Aleksego Komnena. Po wielkim pożarze w 1341 r. Kazimierz Wielki odnowił Przedbórz, wznosił zamek i dobudował do świątyni wieżę z czerwonego piaskowca. W tym samym roku parafia z Policzka została przeniesiona do Przedborza przez abp. Jarosława Bogorię Skotnickiego. W 1512 r. parafia miała proboszcza, dwóch wikariuszy oraz wikarego w dawnym kościele w Policzku. W 1683 r. kościół uległ ponownemu spaleniu. W latach 1683-1695 odbudowano i powiększono kościół wznosząc kaplicę św. Mikołaja dzięki fundacji Mikołaja Siemieńskiego. Wskutek kolejnych pożarów wieża Kazimierza Wielkiego została obniżona. Kościół został dwukrotnie zniszczony i odbudowany. (w 1834 r. przez pożar i w czasie I wojny światowej). Ostatnio remontowany był w latach 1974-1978 staraniem ks. Józefa Oktobrowicza. Kościół jest w stylu gotyckim, w ciągu wieków wielokrotnie przebudowywany, obecnie w większości barokowy, jest budowlą orientowaną, wzniesioną z kamienia i cegły. W głównym ołtarzu znajduje się łaskami słynący obraz Matki Bożej z Dzieciątkiem z tytułem Matki Bożej Serdecznej, sprowadzony z Krakowa przez ks. Adriana Barskiego w 1618 r. Obraz przedstawiono w typie Madonny Dulebskiej, w Polsce znanej, jako Piekarska. W ręce Maryi nieznaną twórcę umieścił gruszkę.

Kościół pw. św. Aleksego w Przedborzu

Obraz Matki Bożej Serdecznej w ołtarzu głównym kościoła w Przedborzu

Po wyjściu z kościoła św. Aleksego ul. Kościelną kierujemy się w lewo i dochodzimy do ul. Krakowskiej, którą kierujemy się dalej na południe. Wychodzimy z miasta szlakiem niebieskim, po prawej stronie ciągnie się dolina Pilicy. Idziemy drogą nr 742. Po ok. 500 m po lewej mijamy cmentarz. Po 3 km drogi przez pola i lasy dochodzimy do węższej drogi w prawo do wioski **Chwałupy**. Skracamy w prawo. Tu dołącza ścieżka rowerowa. Przy końcu wsi (4,1 km) skręcamy w lewo na drogę leśną. Po 1,5 km na skrzyżowaniu idziemy prosto w kierunku południowym aż do stacji harcerskiej Białe Brzeg (6,3 km). Za stacją prosto wzdłuż stawu 200 m do mostu na dopływie Pilicy i po drugiej stronie rzeczki skręcamy w lewo wraz z niebieskim szlakiem. Drogą leśną idziemy 1,4 km. Po lewej mijamy zabudowania przysiółka Rączki-Dwór (7,9 km) i tu wchodzimy na drogę asfaltową. Po prawej zabytkowy park z budynkiem dworskim. Przy ogrodzeniu parku dworskiego skręcamy w prawo i zaraz naprzeciwko bramy do parku w lewo. Po 1 km po lewej mijamy mały kościół i wychodzimy na drogę nr 742 (8,8 km) we wsi **Rączki**. Skręcamy w prawo i idziemy 200 m.

Mamy do wyboru dwie drogi: dłuższa, widokowa i wygodna dla stóp przez rezerwat Bukowa Góra lub poboczem drogi 742 o znacznym ruchu samochodów.

Skręcamy w lewo wraz z kilkoma szlakami pieszymi w kierunku widocznej przed nami **Bukowej Góry**.

Kościół filialny pw. Trójcy Świętej w Rączkach

BUKOWA GÓRA – Rezerwat częściowy, pow. 34,80 ha, utworzony w 1959 r. Las bukowy o charakterze pierwotnym z gatunkami roślin chronionych w runie. Obejmuje szczyt i północne zbocze dużego, wapiennego wzniesienia w Paśmie Przedborsko-Małogskim.

Dochodzimy do połowy wysokości wzgórza i skręcamy w prawo w drogę między polami. Po prawej widok na szeroką dolinę Pilicy z dominującą górą Chelmo, po lewej nad nami wznosi się szczyt Bukowej Góry. Z przodu po lewej kolejne wzniesienie z przekaźnikiem telewizyjnym. Mijamy niewielki las i na skrzyżowa-

niu z polną drogą skręcamy w lewo w kierunku przekaźnika telewizyjnego. Mijamy las po lewej stronie i przed następnym lasem skręcamy w prawo i dalej idziemy jego skrajem. Dochodzimy do drogi asfaltowej, w którą skręcamy w prawo, po 100 m na skrzyżowaniu na prawo i dochodzimy do wsi **Dobromierz**.

Wariant krótszy

Możemy nieco skrócić drogę, gdy po wyjściu na asfalt idziemy nim ok. 100 m w prawo ale nie wchodzimy do Dobromierza lecz kierujemy się w stronę przeciwną na Jeżowiec i po ok. 100 m schodzimy z drogi 742 w prawo i przez Kowale po ok. 1,5 km dochodzimy do wsi Łączyna Wola. Tym sposobem zaoszczędzimy ok. 2 km, lecz nie zobaczymy alei lipowej. W Łączynie Woli musimy skręcić w prawo i potem w lewo by dojść do drogi znakowanej i noclegu.

Kapliczka
w Chałupach

Przechodzimy ok. 500 m przez wieś ulicą wysadzaną starymi lipami. Mijamy sklep i remizę strażacką i po ok. 100 m przed budynkiem szkoły przy kapliczce skręcamy w wąską drogę asfaltową w lewo. Tu dochodzi krótsza wersja drogi jakubowej (tą wersją 13,5 km).

Wariant z pominięciem Bukowej Góry

We wsi Rączki idziemy prosto drogą 742 na południe, korzystając z chodnika dla pieszych. Przechodzimy przez północną część Dobromierza i dochodzimy do szkoły powszechnej i skrzyżowania z kapliczką. Kapliczka jest na terenie szkoły. Ulica zakręca w lewo. Tuż za zakrętem odchodzi w prawo droga do Mrowiny. Po lewej stronie widzimy budynek straży pożarnej. Tu łączą się obie wersje. Ta idąca drogą 742 wynosi 10,8 km od Przedborza (jest krótsza o 2,7 km).

Skręcamy w boczną drogę na południe w kierunku Mrowiny. Po 800 m wraz z drogą skręcamy w prawo. Wchodzimy do wioski **Kolonia Łączyna Wola**. W połowie wsi po ok. 300 m skręcamy w lewo, na południe. Idziemy przez wzgórze, z którego rozciąga się widok we wszystkie strony. Na północnym wschodzie Bukowa Góra i wieża telewizyjna. Schodzimy w dół, przechodzimy mostek na rzece Łączynce i za nim na skrzyżowaniu T skręcamy w lewo (13,0 km). Kierujemy się na wschód i wchodzimy do wsi **Łączyna Wola**. Przechodzimy obok figury św. Jana Nepomucena stojącej po lewej stronie, zaś po prawej mijamy bar. Mijamy drogi odchodzące w prawo i drugą skosem idącą w lewo.

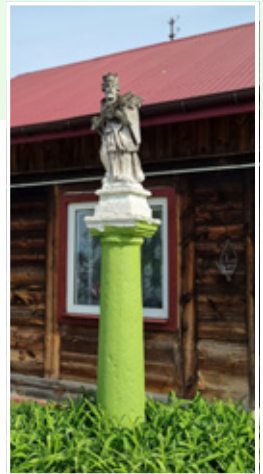

Figura św. Jana Nepomucena
w Łączynie Woli

Dalej idziemy obok ruin zboru kalwińskiego z XVII w. mając je po lewej stronie. Po 200 m mijamy gospodarstwo agroturystyczne i możliwość noclegu. Drogą asfaltową dochodzimy do drogi 742, na którą skręcamy w prawo. Po 600 m jesteśmy w kościele pw. św. Jakuba w **Stanowiskach** (15,8 km drogą krótszą i 18,5 km dłuższą przez Bukową Górę).

WIEŚ STANOWISKA leży w Niece Włoszczowskiej na terenie Przedborskiego Parku Krajobrazowego. Prawdopodobnie powstała w XV w. Znajdowała się na starym trakcie drogowym łączącym Piotrków Trybunalski z Włoszczową i Jędrzejowem. W 1540 r. wspomniana została, jako własność Mikołaja Szczukockiego. W XIX w. posiadała szkołę podstawową. Parafia pw. św. Jakuba Apostoła została założona w 1682 r.

KOŚCIÓŁ PW. ŚW. JAKUBA wzniesiony w XIV lub XV w. w stylu gotyckim. Wzmiankowany w 1511 r. i w Lib. B. Łaskiego w 1521 r., jako murowany z kamienia pod dotychczasowym wezwaniem, jest orientowany. Przebudowany w XVII w. w związku z ustanowieniem parafii. Ponownie remontowany ok. 1800 r. staraniem Michała Czaplickiego właściciela wsi. Fundatorem kościoła był najprawdopodobniej Jakub Koniecpolski, który w swych rodowych dobrach wznosił murowaną świątynię ku czci patrona swojego imienia. Do dziś w prezbiterium kościoła zachowało się jego pierwotne gotyckie sklepienie. W epoce baroku przebudowano je zatracając średnio-wieczny charakter. W ołtarzu głównym kościoła umieszczono obraz Matki Bożej Częstochowskiej zasłaniany zasuwą, na której przedstawiono św. Jakuba. Przy kościele w 2024 r. ustawiono znacznik Warszawskiej Drogi św. Jakuba (3701 km do Santiago de Compostela). Niedaleko Stanowisk znajduje się miejscowość Jakubowice.

Kościół pw. św. Jakuba
w Stanowiskach

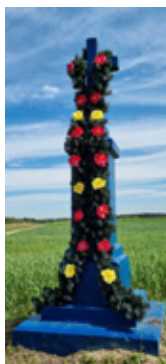

Ołtarz główny z wizerunkiem św. Jakuba
na zasłonie obrazu MB Częstochowskiej
w kościele w Stanowiskach

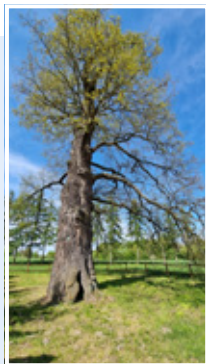
Pilica w Krzętowie

Pomnik poległych
w 1944 r. w Bitwie
pod Krzętówem
żołnierzy AKKapliczka
przydrożna

Od kościoła św. Jakuba w Stanowiskach idziemy 400 m na południe drogą 742. Dochodzimy do parku dworskiego i stawu. Naprzeciw stawu skręcamy w prawo w drogę wiodącą na zachód. Po kolejnych 700 m idziemy skrajem lasu, skręcamy wraz z drogą w lewo, przechodzimy mostek, potem w prawo mijamy odgałęzienia dróg w obie strony i dochodzimy do wsi **Bobrowska Wola** (3,0 km). Droga prowadzi między polami i lasami. Na rozgałęzieniu dróg we wsi skręcamy w prawo. Po następnych 1,5 km wchodzimy do lasu. Lasem ok. 1 km do skrzyżowania z drogą asfaltową, gdzie skręcamy w lewo i tu spotykamy znaki niebieskiego szlaku turystycznego, wraz z nimi będziemy

podążać do **Krzętowa**. Po 200 m w prawo. Droga prowadzona jest po nasypie zabezpieczającym tereny zalewowe. Przechodzimy przez most na Pilicy (7,2 km). Po prawej stronie z mostu widzimy meandrującą Pilicę, a w oddali Bukową Górę. Za mostem wchodzimy do **Krzętowa**. Skręcamy w prawo i po ok. 200 m w lewo. Przechodzimy obok kościoła po prawej i kapliczki po lewej stronie. Idziemy wśród pól. Po 3 km przechodzimy przez Kolonię Krzętów. Mijamy charakterystyczny pomnik poświęcony partyzantom poległym w 1944 r. i po następnych 3 km dochodzimy do **Wielgomłynów**. Kierujemy się do klasztoru paulinów. Obok klasztoru olbrzymi 500-letni dąb (13,0 km).

WIELGOMŁYNY – Zespół klasztorny oo. Paulinów, założony został w XV – XVI wieku. Jeden z najmniej znanych, lecz cennych zabytków architektury późnogotyckiej w centralnej Polsce. Znajduje się tutaj klasztor paulinów ufundowany w XV wieku przez Jakuba Koniecpolskiego, przedstawiciela jednego z najznamienitszych polskich rodów magnackich. Być może też właśnie z tego względu w jego dobrach w pobliżu Wielgomłynów, które stały się miejscem jego pochówku, wybudowany został w Stanowiskach kościół pw. św. Jakuba Apostoła. W przeszłości częstą praktyką było fundowanie przez szlachtę, królów i możnowładców kościołów noszących imię ich świętego, katolickiego patrona. Do najwartościowszych zabytków bazyliki klasztornej należą gotycka Pieta, XV wieczna chrzcielnica wykuta w piaskowcu oraz odlana w brązie rycerska płyta nagrobna przedstawiająca fundatora klasztoru Jakuba Koniecpolskiego. Klasztor przebudowano w stylu barokowym dobudowując do niego dwie kaplice boczne. Pauliński klasztor w Wielgomłynach wybudowano wcześniej niż częstochowski klasztor na Jasnej Górze. Przez setki lat leżał on na trasie lokalnych pielgrzymek do sanktuariów maryjnych w Gidlach i na Jasnej Górze. W stallach przy ołtarzu przedstawiono 12 apostołów a wśród nich św. Jakuba (ostatni po prawej stronie). Przy ołtarzu Matki Bożej Bolesnej ciekawe przedstawienie św. Antoniego Pustelnika ze świnią.

Ponad 500 lat liczący „Dąb wolności” w Wielgomłynach

Zespół klasztorny ojców Paulinów w Wielgomłynach

Gotycka Pieta w kościele w Wielgomłynach

Pielgrzymi mogą otrzymać nocleg w pomieszczeniach klasztornych.

Leśny cmentarz
w Silnicy

drogą polną. Po przejściu 1 km na rozwidleniu Y przy krzyżu wybieramy prawą odnogę – drogę piaszczystą. Na skrzyżowaniu dróg polnych idziemy prosto, dochodzimy do lasu gdzie po prawej stronie spotykamy cmentarz powstańców z 1863 r., żołnierzy poległych w czasie I wojny światowej i ofiary cholery (13,2 km). Droga wychodzi z lasu na pola, po czym znowu kieruje się do lasu. Utrzymujemy jeden kierunek na południe. Po kolejnych skrzyżowaniach z drogami polnymi zawsze wybieramy drogę na wprost w kierunku południowym. Gdy droga wyraźnie skręca w lewo na piaszczystą górkę przy sosnach i brzozach idziemy nią w lewo (14,6 km) ok. 20 m (nie wchodzimy na szczyt piaszczystej górkę), po czym skręcamy w prawo w drogę odchodzącą przez pola w kierunku lasu. Po przejściu ok. 1 km przez pola dochodzimy do lasu, idziemy prosto na skrzyżowaniu dróg polnych, przez las i pola na południe przez wzgórze 262 m n.p.m. Za lasem i polami wychodzimy na drogę asfaltową na granicy wsi **Borzykówka** (16,4 km). (Idąc asfaltem w lewo możemy dojść do odległej o 2 km miejscowości Borzykowa o bogatej historii). Przecinamy drogę asfaltową i idziemy 1,5 km na wzniesienie Krawcowa Góra, 243 m n.p.m., na asfalcie przy okazałej rezydencji skręcamy w prawo i przechodzimy przez Cudków. Za wsią skręcamy w lewo by po 500 m skręcić w prawo (przysiółek Pustkowie). Mijamy jedno rozwidlenie dróg a na drugim kierujemy się w lewo i dochodzimy do miejscowości **Soborzyce**.

Z Wielgomłynów wychodzimy drogą na południe obok Urzędu Gminnego i dalej drogą pomiędzy polami przez Myśliwczów (2,5 km) i potem utrzymując ten sam kierunek przechodzimy przez las i wieś **Maksymów** (5,5 km). Aż do Silnicy utrzymujemy kierunek południowy z odchyleniem ku zachodowi, nie skręcamy w żadne drogi boczne. Za Maksymowem idziemy przez pola, po 500 m wchodzimy do lasu, by po 1 km wyjść z niego w wiosce Kozie Pole (7,0 km). Za wioską ponownie wchodzimy do lasu, po 1,5 km wychodzimy na pola i dochodzimy do **Silnicy**. Przecinamy główną ulicę (droga 785) (10,5 km) i idziemy dalej na południe, początkowo drogą asfaltową, ale dalej

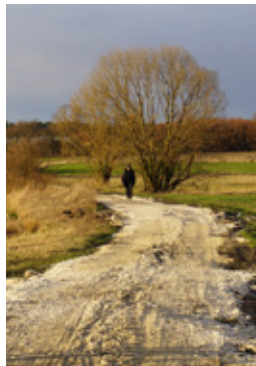

Przydrożna
kapliczka
w Bożykowej

Wariant krótszy

Możliwy jest nieznakowany wariant drogi. 500 m za Pustkowielem skręcamy w lewo i przecinając dwie drogi asfaltowe dochodzimy do Maćkówki omijając po prawej Soborzycę. Skracamy ok. 1,5 km.

Przechodzimy koło nowoczesnego kościoła pw. św. Urszuli (22,0 km), za którym skręcamy w lewo i ponownie w lewo w ul. Długą ok. 1 km, na końcu miejscowości obok krzyża skręcamy w prawo (23,0 km). Tu dochodzi krótszy wariant z pominięciem Soborzyc. Przechodzimy wieś **Maćkówkę**, po 500 m (od ul. Długiej) na rozwidleniu dróg kierujemy się w prawo na zachód. Droga z asfaltowej przechodzi w szutrową. Po prawej mijamy kapliczkę i olbrzymi grab. Na skrzyżowaniach dróg w lesie cały czas idziemy prosto. Przechodzimy przez las potem pola i znowu większy obszar leśny. Po 3,3 km (od Maćkówki) wychodzimy z lasu na ul. Partyzantów w **Dąbrowie Zielonej** w dali widać wieżę kościoła św. Jakuba, do którego się kierujemy (28,5 km).

Pielgrzym na drodze do Dąbrowy Zielonej

DĄBROWA ZIELONA początkowo nazywana była Dąbrową. Przydomek Zielona dodano dopiero w 1918 r. Historia miejscowości zaczyna się w 1248 r. Jednak początki osadnictwa sięgają X w. Należała wówczas do państwa Łęczyčan. Legendy wiążą osadę z kujawskim księciem Kazimierzem, synem Konrada Mazowieckiego. W XVIII w. wybudowano tu dwór modrzewiowy otoczony parkiem. Ostatnimi jego właścicielami byli łódzcy fabrykanci Scheiblerowie i Geyerowie.

Początki parafii sięgają wieku XIII, kiedy po raz pierwszy wymieniono ją w lokalnych kronikach. Według zapisków pierwszy drewniany kościół pw. św. Jakuba zbudowano tutaj już w roku 1248. Ze względu jednak na jego naturalne zniszczenie

OOO Kościół pw. św. Jakuba w Dąbrowie Zielonej

Obraz św. Jakuba w bocznym ołtarzu kościoła w Dąbrowie Zielonej

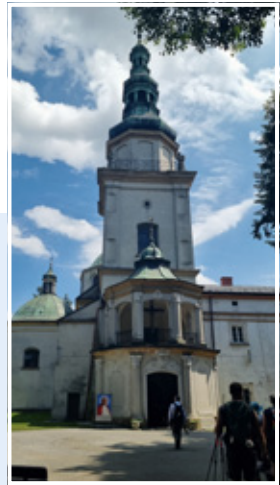
rozebrano go w roku 1554, a w dziesięć lat później wzniesiono nową świątynię, której fundatorem był kanonik krakowski Stanisław Dąbrowski. Nowy kościół konsekrował biskup Stanisław Fałęcki w roku 1570. Pierwszy murowany kościół wzniesiono tu w stylu renesansowym. Restaurowano go w 1787 r., a w latach 1908-1911 staraniem księdza Ryszarda Jasieńskiego powiększono jego korpus dobudowując do niego dużą nawę z dwuwieżowym westwerkiem, przez co pierwotny kościół został przekształcony w transept i część prezbiterium nowej świątyni. Konsekrowany był przez biskupa Stanisława Zdzitowieckiego w 1911 r. W wewnętrznym wystroju kościoła zachowały się do dziś renesansowe portale i nagrobki, rokokowe ołtarze i chrzcielnica oraz polichromie. Obejście kościoła otoczone jest murem z dziewięcioma kaplicami, w których znajdują się stacje Drogi Krzyżowej. W bocznym ołtarzu obraz św. Jakuba z XVIII w.

Po wyjściu z kościoła kierujemy się na południowy zachód drogą 784, i po 3 km przechodzimy przez most i wchodzimy do miejscowości **Święta Anna**, tu po prawej stronie kościół i klasztor (31,5 km). W klasztorze możliwość noclegu, po uprzednim, co najmniej 1-dniowym uprzedzeniu, ze względu na klauzurę.

ŚWIĘTA ANNA – Nazwa tej maleńkiej miejscowości ukształtowała się już XVI wieku w wyniku ufundowania w tym miejscu kapliczki, która według lokalnej tradycji miała stanąć w miejscu licznych cudów przy tutejszym krucyfiksie Chrystusa Ukrzyżowanego. Wtedy to z fundacji starosty szczekocińskiego wzniesiono tu pierwszą drewnianą kapliczkę pw. św. Anny Samotrzec, z gotycką rzeźbą świętej przedstawiającą ją jednocześnie, jako matkę Maryi Dziewicy i babcie Jezusa Chrystusa, trzymającą ich obydwój na swoich

Figura św. Anny Samotrzeczej w sanktuarium Świętej Anny

Pielgrzymi przed kościołem w Świętej Annie

kolanach. W roku 1544 krakowska mieszcza odnowiła tutejszą podupadającą kapliczkę. W roku 1609 z inicjatywy lokalnych kasztelanów Joachima Ocieskiego i księcia Janusza Ostrońskiego za zgodą króla Zygmunta III na dobrach królewskich wzniesiono na tym miejscu najpierw murowaną kaplicę a później bernardyński klasztor, który działał tutaj nieprzerwanie przez 250 lat aż do jego likwidacji przez zaborcze rosyjskie władze w roku 1864. W 1869 r. przybyły tu siostry dominikanki ze skasowanego carskim ukazem klasztoru w Piotrkowie Trybunalskim. Początkowo otrzymały zakaz przyjmowania nowicjuszek, który zniesiono na początku XX wieku.

Wychodzimy z klasztoru w **Świętej Annie** drogą 786 w lewo. Na rondzie skręcamy w drugą drogę w kierunku Częstochowy. Idziemy poboczem i po 1,8 km skręcamy w leśną drogę odchodzącą skosem w prawo. Po 500 m wchodzimy na asfaltową, leśną drogę i idziemy prosto razem z żółtym szlakiem rowerowym. Przez las dochodzimy do wioski **Milonów** (3,0 km). Za wsią wraz z drogą skręcamy skosem w lewo i przez piękne leśne tereny (na krzyżówkach – prosto) po 3 km dochodzimy do wioski **Dąbek** (6,2 km). Na krzyżówce we wsi skręcamy w lewo i przechodzimy obok sklepu i straży pożarnej. Przechodzimy most na rzece Wiercica i za mostem na rozwidleniu w lewo w kierunku **Woli Mokrzeckiej**. Dochodzimy do lasu i idziemy jego skrajem. Po 1,5 km od mostu (8,0 km) skosem skręcamy w prawo (droga asfaltowa zakręca tu w lewo) w pierwszą drogę wysypaną żółtym żwirzem. Po kilkuset metrach droga staje się leśną. Idziemy prosto nie skręcając w żadne odgałęzienia. Po ok. 2 km w lesie po lewej stronie ogrodzone miejsce, gdzie w 1792 roku Kozacy lub Prusacy wymordowali pielgrzymkę z Warszawy wraz z księdzem. Nie ocalał nikt.

Kapliczka w Milonowie

O RZEZI PIELGRZYMÓW WARSZAWSKICH – Pomnik na miejscu rozstrzelania i mogiły warszawskich pątników (między Krasicami a Wolą Mokrzecką) został poświęcony 13 sierpnia 1935 r. przez jasnogórskiego paulina o. Alfonsa Jędrzejewskiego w obecności pielgrzymów z Warszawy. Obelisk ufundowała pątniczka Kazimiera Stępniakowa. W relacji Gońca Częstochowskiego ze wspomnianej uroczystości czytamy m.in. „Wśród ludu warszawskiego, zwłaszcza parafii Świętego Ducha, przechowuje się podanie, iż w czasie upadku Polski z kościoła tej parafii należącego wówczas do oo. Paulinów, wyruszyła pielgrzymka na Jasną Górę, odwiedzająca po drodze miejsca cudowne. W drodze od św. Anny Przyrowskiej do Częstochowy, pielgrzymka ta, prowadzona przez księdza, została napadnięta i bezlitośnie wymordowana. Napadu tego mógł dokonać tylko oddział wojskowy, bez wątplenia pruski. Prusacy, bowiem w owe czasy przystąpili do zajmowania tej części kraju naszego, więc ograniczali wszelki ruch ludnościowy, a w obawie przed powstaniem nie dopuszczali do jakiegokolwiek gromadzenia się ludności. Pomordowani pielgrzymi zostali

na miejscu zaraz zakopani i tylko niewielkie mogiły świadczyły o tym tragicznym wydarzeniu. Stało się to wśród głuchoego boru, należącego do Mikołaja Tymowskiego, właściciela majątku Mokresz. A że to była akcja polityczno-wojskowa i polegli w okolicy nie byli znani, pochowani zaś byli bez obrządku kościelnego, fakt ten (prawdopodobnie z bojażni przed prześladowaniami ze strony rządu pruskiego) przez ówczesnego proboszcza parafii Żuraw, na której obszarze się to stało, nie został zanotowany w metrykach kościelnych. Z biegiem czasu na tym miejscu postawiono krzyż z napisem: Rok 1792. Kompanie warszawskie, przechodzące tędy rok rocznie, zatrzymują się tu zwykle i po modlitwie za dusze pomordowanych powtarzają sobie nawzajem zasłyszane dzieje owej kompanii". Zob. *Goniec Częstochowski*, R: 30 (1935) nr 188 z dnia 17 VIII, s. 3-4. <http://www.jasnagora.com/wydarzenie-7412> (12.11.2014). Wg relacji miejscowych rzezi dokonał oddział rosyjskich Kozaków. W czasie kilkusetletniej tradycji pielgrzymek warszawskich do Częstochowy zdarzyło się tylko raz, by pielgrzymi z Warszawy nie dotarli do Jasnej Góry.

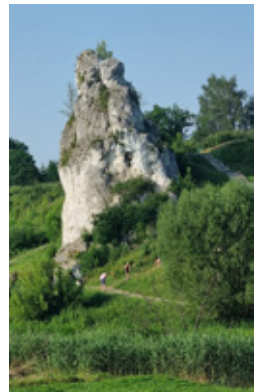

Pomnik i mogiła pomordowanych pielgrzymów warszawskich przed Krasicami

Po dalszych 500 m dochodzimy do pierwszych zabudowań **Krasic**. Droga staje się asfaltowa. Idziemy prosto w kierunku wsi. Wieś ciągnie się ok. 4 km. Mijamy kościół pw. Opatrności Bożej, skrzyżowanie dróg (12,5 km). Na skrzyżowaniu idziemy prosto, a na końcu wsi mijamy cmentarz. Za cmentarzem podchodzimy na wzniesienie, z którego widać domy w **Mstowie**. Na krzyżówce przy kapliczce w **Zawadzie** (16,2 km) idziemy prosto. Po prawej mijamy kopalnię piachu i zalane wodą zwirowisko. Wspinamy się na kolejne wzgórze, aby zejść w dolinę ul. Polną obok rzeki Warty i dalej ul. Sportową obok ołtarza polowego Warszawskiej Pielgrzymki i stadionu sportowego wychodzimy na drogę asfaltową. Po lewej pozostałości grodziska średniowiecznego. Skracamy w prawo, idziemy obok Warty i pięknej samotnej skały nad rzeką nazwanej Skałą Miłości. Przechodzimy przez most, po prawej mijamy Urząd Gminy i dochodzimy do klasztoru w Mstowie / Sanktuarium MB Mstowskiej Miłosierdzia/ (20,0 km).

Odpoczynek pielgrzymów nad Wartą przed Mstowem

„Skała Miłości” w Mstowie

Kościół Wniebowzięcia NMP, Kanoników Regularnych Laterańskich w Mstowie

MSTÓW – Jedną z najważniejszych stacji pielgrzymkowych na Drodze Jakubowej jest tutejsze opactwo Kanoników Regularnych, którzy zamieszkują tu do dziś. Początki miejscowości sięgają roku 1193, kiedy to w bulli papieża Celestyna III wymieniono Mstów, jako własność wrocławskich kanoników. Obecny klasztor pochodzi z czasów renesansu, ale pierwsza kamienna bazylika klasztorna powstała tu już na początku XIII wieku w stylu romańskim. Kanonicy zostali tutaj osiedleni ze swojego macierzystego klasztoru we Wrocławiu na Piasku, a fundatorem sprowadzenia tu konwentu 12 mnichów był w roku 1218 biskup krakowski Iwo Odrowąż. Wcześniej w roku 1212 odbył się też w Mstowie ważny synod biskupów polskich zwołany przez metropolitę gnieźnieńskiego Henryka Kietlicza. Brał w nim udział między innymi dziejopisarz Wincenty Kadłubek, który opisał to wydarzenie. W XIII wieku do tutejszej parafii należały między innymi Częstochowa, Olsztyn i Rędziny. W wieku XV klasztor był najpierw prepozyturą, a w roku 1441 uzyskał miano opactwa ze wszystkimi jego niezależnymi przywilejami. W opactwie istniała już wtedy szkoła parafialna, biblioteka, archiwum, szpital i apteka. W wieku XVII i XVIII klasztor został rozbudowany i obwarowany obronnym murem oraz 8 basztami oraz wieżą bramną przerobioną później na dzwonnice, które ocalały z pożogi wieków. Historyczną ciekawostką okolic Mstowa są również dwa prastare grodziska położone w jego pobliżu. Jednym z nich jest wzniesienie zwane Gąszczykiem, którego początki sięgają VIII w. naszej ery, drugim natomiast tzw. Góra 3-go Maja. Jedno z tych miejsc jest najprawdopodobniej pierwszą lokacją dzisiejszego Mstowa, który jako nadwarciańskie miasteczko położone przy tutejszym brodzie przez rzekę już w XII wieku stał się ważną osadą i ośrodkiem chrystianizacyjnym na szlakach piastowskiej Polski.

Wychodzimy z klasztoru w Mstowie i schodzimy po schodkach, po czym idziemy prosto ul. Kościelną, przechodzimy most na Warcie i dochodzimy do rynku. Od klasztoru idziemy wraz ze szlakiem czerwonym, który będzie nam towarzyszył aż do Częstochowy. Z rynku wychodzimy ul. Częstochowską w prawo. Ulica ta przechodzi w ul. Kazimierza Wielkiego nie zmieniając kierunku. Idziemy prosto do miejscowości **Siedlec**. Na skrzyżowaniu koło kapliczki skręcamy w prawo w ul. św. Antoniego (2,4 km). Schodzimy w dół i na skrzyżowaniu dróg za lasem skręcamy w lewo w drogę polną wraz ze znakami czerwonymi. Idziemy przez las a potem wychodzimy na polany. Po 4,5 km od Mstowa dochodzimy do **Przeprośnej Górk** na lewo od hotelu pielgrzyma szeroki widok na Jasną Górę.

PRZEPROŚNA GÓRKA – W tym miejscu, idący z Warszawy pielgrzymi po raz pierwszy widzą Jasną Górę. Jest wielowiekowym zwyczajem powitać ją modlitwą na kolanach. Po modlitwie przepraszano współpielgrzymów za winy popełnione w czasie drogi pielgrzymiej i wybaczano wszystkie przewinienia. Pod drzewem składano kamienie pokutne wnoszone na górę. Kamienie te wykorzystano do zbudowania Drogi Krzyżowej wokół sanktuarium.

Utworzenie sanktuarium wówczas bł. Ojca Pio zaproponował abp Stanisław Nowak. Stało się to w Wigilię Bożego Narodzenia 2001 roku, którą Arcybiskup częstochowski spędzał z bezdomnymi. Po akceptacji planu przez założyciela zgromadzenia z San Giovanni Rotondo oraz po błogosławieństwie Jana Pawła II rozpoczęto w 1994 r. budowę, którą pokierował o. Eugeniusz Lorek. Świątynia Ośmiu Błogosławieństw pw. Świętych Archaniołów Michała, Gabriela i Rafała 24 maja 2013 r. została poświęcona przez abp. Stanisława Nowaka.

Świątynię na Przeprośnej Górze otacza wkomponowana w krajobraz Droga Krzyżowa. Stacje zaprojektował artysta rzeźbiarz Szymon Wypych. W sanktuarium,

Sanktuarium św. Ojca Pio na Przeprośnej Górze

Świątynię na Przeprośnej Górze otacza wkomponowana w krajobraz Droga Krzyżowa. Stacje zaprojektował artysta rzeźbiarz Szymon Wypych. W sanktuarium,

którego kustoszami są Apostołowie Jezusa Ukrzyżowanego, można poznać życie, duchowość i dzieła świętego Zakonnika z San Giovanni Rotondo.

Zostawiamy po lewej stronie sanktuarium i hotel i ostro schodzimy w dół leśną ścieżką wykładaną betonową kostką. Mijamy dwie polany. Na dole spotykamy drogę asfaltową i zabudowania willowe. Wraz z czerwonymi znakami idziemy prosto przez skrzyżowanie.

Wariant krótszy

Gdyby padały obfite deszcze i Warta mocno przybrała nie przechodzimy mostu na rzece, lecz idziemy prosto w ul. Mirowską, przechodzimy nad drogą krajową i mostem nad Wartą, obok szpitala miejskiego, obok kościoła św. Zygmunta gdzie dochodzi droga jakubowa z nad Warty. Ta wersja jest o 1,5 km krótsza, ale z dużym ruchem samochodowym.

Na następnym skrzyżowaniu (6,7 km) wraz z czerwonymi znakami skręcamy na prawo w ul. Zawodziańską w kierunku widocznego mostu, przechodzimy po moście na **Warcie** i zaraz za mostem schodzimy w dół na lewą stronę ścieżką

Warta w Częstochowie

wzdłuż Warty. Idziemy ok. 5 km w górę biegu Warty czasami u stóp wału a czasami jego szczytem. Cały czas rzekę mamy po lewej stronie. Po prawej mijamy wieżowce osiedla mieszkaniowego. Przed nami pojawiają się wieże katedry Św. Rodziny. Ścieżką

spacerową przechodzimy pod dwoma wiaduktami i następnie dalej wzdłuż Warty idziemy łukiem żwirową ścieżką obok osiedla mieszkaniowego. Wychodzimy na ul. Mirowską (13,5 km). Skręcamy w prawo i po ok. 200 m dochodzimy do kościoła św. Zygmunta. Przechodzimy na środek ulicy. Znajdujemy się w Al. NMP, którą na Jasną Górę wchodzi większość pielgrzymujących. Po ok. 1 km po prawej stronie stoi kościół św. Jakuba Apostoła. Idziemy dalej prosto Aleją NMP. Przechodzimy przez park i znajdujemy się u stóp jasnogórskiej twierdzy (15,5 km).

CZĘSTOCHOWA – Według legendy osadę założył Częstoch. Pierwsza wzmianka o miejscowości pochodzi z 1220 r. Leżącej obok niej Częstochówce prawa miejskie nadano w latach 1370-77. W latach 1370-93 obie miejscowości należały do Władysława Opolczyka. W XIV w. nastąpił gwałtowny rozwój obu osad. Król Zygmunt I nadał miastom liczne przywileje. W 1587 r. miasto zostało złupione przez wojska Maksymiliana III Habsburga. W latach 1625-30 całą okolicę trapiły pożary.

W 1655 r. po 2-miesięcznym oblężeniu klasztoru Szwedzi ustąpili i to wydarzenie odwróciło losy najazdu. Jedynie miasta zostały zniszczone. Kolejne zniszczenia nastąpiły w okresie rokoszu Lubomirskiego (1665 r.) oraz konfederacji barskiej (1768 r.). Po drugim zaborze obie miejscowości należały do zaboru pruskiego, po 1807 r. do Księstwa Warszawskiego, zaś po 1812 r. do Królestwa Polskiego. Po II wojnie światowej wybudowano liczne zakłady przemysłowe.

Pierwszy jacobowy kościół pielgrzymkowy wzniesiono tu w roku 1582, jako świątynię szpitalną obsługującą chorych pielgrzymów zmierzających do sanktuarium na Jasnej Górze. Fundatorem tego kościoła był Jakub Zalejski. Obok drewnianej świątyni istniał tutaj przytułek dla pątników. W roku 1642 prowincjał zakonu oo. Paulinów Andrzej Gołdonowski zdecydował o rozbiórce drewnianego

Kościół św. Jakuba Apostoła w Częstochowie

kościół i wzniesieniu w jego miejscu świątyni murowanej oraz szpitala. W roku 1786 osiadły tu siostry mariawitki opiekujące się młodzieżą żeńską. W roku 1862 siostry zakonne przeniosły się do nowo wybudowanego dla nich klasztoru, ale dalej opiekowały się pielgrzymami. W roku 1864 w wyniku rosyjskich represji za powstanie styczniowe konwent zakonnicy został rozwiązany, a tutejszy kościół w roku 1869 został całkowicie zniszczony. W jego miejsce zaborcze władze carskie wybudowały prawosławną cerkiew pw. św. Cyryla i Metodego. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości w roku 1918 świątynia przeszła ponownie w ręce katolików stając się polskim kościołem garnizonowym. Podczas okupacji Niemcy oddali czasowo świątynię w ręce grupki prawosławnych Częstochowian, ale już w roku 1947 świątynia wróciła ponownie do parafii katolickiej. Kościół został przebudowany w latach 70-tych XX wieku w stylu neobizantyńskim. Przy kościele znajduje się kamienna figura św. Jakuba Apostoła. Wewnątrz kościoła na prawej ścianie obraz św. Jakuba. Przy ogrodzeniu kościoła od strony głównego wejścia w 2024 r. ustawiono znacznik Warszawskiej Drogi św. Jakuba.

Rzeźba i obraz św. Jakuba Apostoła w Częstochowie

Jasnogórskie Sanktuarium
MB Częstochowskiej

JASNA GÓRA – Historia klasztoru rozpoczyna się 9 sierpnia 1382 r., czyli od sprowadzenia z Węgier paulinów (zakonu nawiązującego do św. Pawła Pustelnika) przez księcia Władysława Opolczyka. Od 31 sierpnia 1384 r. w klasztorze przebywa ofiarowana przez fundatora ikona MB Częstochowskiej typu Hodegetria (Przewodniczka). W 1388 r. klasztor i miejsce kultu otrzymują nazwę Clarus Mons – Jasna Góra. W 1393 r. z inicjatywy królowej Jadwigi, król Władysław Jagiełło bierze klasztor pod opiekę królów polskich i wydaje klasztorowi przywilej fundacyjny. W 1425 r. arcybiskup Wojciech Jastrzębiec udziela przywileju odpustu dla pielgrzymów. W latach 1429-1450 budowana jest gotycka kaplica dla cudownego obrazu. W 1429 r. papież Marcin V na prośbę Jagiełły udziela przywileju odpustu w święta maryjne. 6 kwietnia 1430 r. w czasie napadu husyckiego giną zakonnicy a obraz zostaje uszkodzony – cięte rysy na obliczu Maryi. Po konserwacji w Krakowie w procesji obraz jest przeniesiony na Jasną Górę. W 1496 r. papież Aleksander VI udziela klasztorowi przywileju

„spowiedników apostolskich”. W 1514 r. Zygmunt Stary dziękuje tu Maryi za zwycięstwo pod Orszą. W 1616 król Zygmunt III Waza otacza klasztor murami. W 1621 r. królewicz Władysław Waza dziękuje za zwycięstwo pod Chocimem, w 1633 r. przybywa by dziękować po koronacji. W 1650 r. poświęcony został ołtarz główny fundowany przez Jerzego Osolińskiego. 1655 r. – klasztor oblegany przez Szwedów, broniony przez nieliczną załogę pod przewodnictwem ojca Kordeckiego, wychodzi zwycięsko z oblężenia. W 1661 r. w Sali Rycerskiej klasztoru Jan Kazimierz przyjmuje hołd kozaków zaporoskich. 1670 r. król Korybut Wiśniowiecki w kaplicy cudownego obrazu zawiera ślub z arcyksiężniczką Eleonorą. 1683 r. Jan III Sobieski składa hołd Matce Bożej po zwycięstwie pod Wiedniem. 1692 r. pożar w kościele – odbudowa w stylu barokowym trwa do 1730 r. Freski na sklepieniu wykonuje Karol Dankwart. W latach 1702, 1704 i 1705 kolejne oblężenia klasztoru przez Szwedów. 8 września 1717 r. następuje pierwsza koronacja obrazu jasnogórskiego koronami papieskimi (pierwsza na świecie poza Rzymem). W latach 1769-71 konfederaci barscy bronią Jasnej Góry przed wojskami rosyjskimi. W 1793 r. wojska pruskie zajmują klasztor. W 1806 r. wysłannik gen. J.H. Dąbrowskiego odzyskuje twierdzę. W 1809 r. Jasną Górę oblegają Austriacy, zaś w 1813 r. po klęsce pod Moskwą zatrzymuje się tu oddział księcia Józefa Poniatowskiego. Po jego odejściu wkraczają Rosjanie. Z rozkazu cara Aleksandra I zostają rozebrane mury obronne, które w 1843 r. poleca

odbudować car Mikołaj I. 8 września 1882 r. (500-lecie sanktuarium) gromadzi się pół miliona Polaków przybyłych ze wszystkich zaborów. W 1897 r. wojska rosyjskie opuszczają klasztor. W 1906 r. kościół uzyskuje godność bazyliki mniejszej. W tym samym roku odbudowano wieżę, zaś na uroczystości 26 sierpnia przybyło 500 tys. wiernych. W 1914 r. do klasztoru wkroczyli żołnierze niemieccy, zaś po roku zastąpili ich żołnierze austriacy. Od nich w 1918 r. klasztor przejęli Polacy. Po zakończeniu I wojny światowej dziękczynną pielgrzymkę na Jasną Górę odbył gen. Józef Haller, zaś rok później dziękowali Maryi kardynałowie E. Dalbor i A. Kakowski, a w 1921 r. marszałek Józef Piłsudski z generalicją. W 1924 r. bł. ks. Stefan Wyszyński w Kaplicy Jasnogórskiej odprawia mszę prymicyjną. W 1929 r. na Jasną Górę przybywa bp Angelo Roncalli przyszły papież Jan XXIII. W 1946 r. milion pielgrzymów na czele z kardynałem A. Hlondem i Episkopatem poświęca się Niepokalanemu Sercu Maryi. 26 sierpnia 1956 r. milion wiernych składa Jasnogórskie Śluby Narodu. 3-4 maja 1966 r. następują główne uroczystości chrztu Polski i ponowna koronacja obrazu. 1979 r. – w czasie I podróży św. Jana Pawła II do Polski w dniach 3-4 czerwca nawiedza On Jasną Górę. Nawiedzenia sanktuarium przez Jana Pawła II mają miejsce w czasie kolejnych pięciu pielgrzymek Papieża do Polski. W 1981 r. Matce Bożej zawiera się związek Solidarność. Dzień przed swą śmiercią Jan Paweł II przekazuje Matce Bożej Jasnogórskiej złote korony. 26 maja 2006 r. sanktuarium nawiedza papież Benedykt XVI, a 26 lipca 2016 r. papież Franciszek.

Pielgrzymi jakubowi na Wałach Jasnogórskich

JASNOGÓRSKA HODEGETRIA – Ikona według legendy namalowana przez św. Łukasza na blacie stołu z Nazaretu, przy którym Św. Rodzina spożywała posiłki. Św. Łukaszowi przypisywane jest autorstwo wielu obrazów maryjnych uznawanych za cudotwórcze. Wynikać to może z faktu, że ten Ewangelista wiele pisał o Maryi. Nazwa Hodegetria, co znaczy Prowadząca, Przewodniczka związana jest z nazwą klasztoru Ton Hodegon w Konstantynopolu, przy którym kształcono przewodników dla osób niewidomych. Ikona Hodegetrii przedstawia Maryję trzymającą na lewym ramieniu Dziecię Jezus. Maryja i Jezus są ustawieni hieratycznie jednak surowość obu postaci jest nieco złagodzona lekkim skłonieniem głowy Maryi w kierunku Chrystusa.

Chrystus w lewej ręce trzyma księgę (czasami zwój – rotulus), prawą unosi do błogosławieństwa grupując palce w układzie 2+3 (2 w symbolice ikon to podwójna natura Chrystusa, 3 to symbol Trójcy Świętej). Twarz Dzieciątka – w górnej części, zwłaszcza wysokie czoło – to symbol Mądrości Przedwiecznej, dół twarzy ma rysy dziecka. Nimb Jezusa pozbawiony jest krzyża, który zgodnie z tradycją bizantyńską zawsze towarzyszy Zbawicielowi. Twarz Maryi również wyraźnie dzieli się na dwie części, dolna to twarz młodej dziewczyny z wyraźnie podkreśloną długą pełną szyją, górna część z silnie cieniowanymi dolnymi powiekami to mądra twarz dojrzałej kobiety znającej przeznaczenie Syna i Jej współudział w Jego męce. Wielką rolę spełnia prawa ręka Maryi uzasadniająca nazwę ikony. Wąskie wydłużone palce umieszczone w centrum obrazu wskazują na Chrystusa. Jakby Matka wskazując na Syna, prowadziła do Niego i mówiła nie patrz na mnie – On jest ważniejszy.

Obecne wymiary obrazu wynoszą 121,8 x 81,3 cm. Pierwotne wymiary były prawdopodobnie o 3 cm większe w każdej z krawędzi, grubość deski wynosi od 3,5 do 3,2 cm. Podłożem obrazu są trzy lipowe deski sklezione na styk.

W czasie napadu w 1430 r. obraz został uszkodzony mechanicznie i rozpadł się na trzy części. Spoiny łączące deski zostały rozerwane. W czasie pierwszej renowacji po napadzie, po uzupełnieniu fragmentów płótna oraz ponownym zagruntowaniu włoski malarz nałożył nową warstwę malarską, przy tym nadając pierwotnej ikonie cechy madonny włoskiej, jaką widzimy dzisiaj. W XV w. na maforion naniesiono złote lilie andegaweńskie.

Obraz MB Częstochowskiej

Przez całe wieki obraz zdobyły liczne wota. Najstarsze zerwano w 1430 r. Po renowacji obrazu Władysław Opolczyk ufundował ekspiacyjne wota, wśród nich dwie złote fibule, zaś król Władysław Jagiełło ofiarował srebrne blachy z grawerowanymi scenami z życia Jezusa i Maryi, które umieszczono na nimbach i w tle. Najstarsze sukienki znamy tylko z drzeworytów i opisów. Pierwsza z nich „w imię Jezus” wykonana została z fiołkowego aksamitu i ozdobiona perłami i złotymi łańcuszkami oraz wielką perłą umieszczoną na krzyżyku. Druga – Pelikan zdobiona diamentami, ze złotą tabliczką z przedstawieniem pelikana. Trzecia – Duch Święty – zdobiona diamentami, rubinami, złotymi łańcuchami oraz tabliczką z Gołębicą Ducha Świętego. Czwarta, wykonana na uroczystość poświęcenia hebanowego ołtarza głównego w 1650 r. nosiła nazwę „Nominis Maria” była z aksamitu fiołkowego ozdobionego złotymi łańcuszkami, diamentami, rubinami i perłami. W następnych wiekach Maryi ofiarowano sukienki: Diamentową, Rubinową, Perłową, Hetmańską ozdobioną odznakami wojskowymi, Bursztynową Diamentową zwaną też sukienką Zawierzenia.

Noclegi

- Ożarów
  - noclegi u Ganuty, ul. Mickiewicza, tel. 512 966 306
  - noclegi u Pani Hani, ul. Kopernika 15, tel. 694 499 087
- Ołtarzew – klasztor Pallotynów, tel. 22-722 10 24 /po uzgodnieniu/
- Rokitno – nocleg możliwy na plebani, tel. 22 725 51 03
- Błonie – Zajazd Jankaz, ul. Sochaczewska 33a, tel. 22 725 45 61; 22 731 99 32.
- Niepokalanów – klasztor Franciszkanów, Dom Formacyjno-Rekolekcyjny, ul. M. Kolbego 5, Teresin, tel. 46-864 21 31, e-mail: niepokalanow@op.pl
- Miedniewice 90
  - klasztor Klarysek, tel. 46 856 93 80
  - klasztor Franciszkanów, tel. 46 856 93 20 /po uzgodnieniu/
- Miedniewice 73 – kwatery prywatne, tel. 602 735 163
- Skierniewice
  - hostel, ul. Czerwona 5, tel 46-832 11 50; 693 281 361
  - ul. Zwierzyniecka 39, tel. 46 833 26 35
  - Strobów 12, Małgorzata i Grzegorz Szaniecyy, tel. 46 831 35 73
- Rawa Mazowiecka
  - Alsok, ul. 1 Maja 39, tel. 775 443 638
  - Bożena Ciołek, ul. 1 Maja 38, tel. 501 509 162
  - Hotel Tatar, ul. Tatar 1a, tel. 46 814 46 44; 46 814 45 71, www.tatar.info1.pl
  - Motel Mazowiecki, ul. Katowicka 1, tel. 46 814 40 61
- Rzeszyca – agroturystyka Zofia Sobolewska, ul. Polna 1, tel. 44 710 14 40
- Studzianna-Poświętne
  - Centrum Turysty i Pielgrzyma, ul. Bielawska 5; tel. 501 789 630; 664 760 138
  - dom rekolekcyjny przy klasztorze, tel. 44 756 41 00 /tylko latem/
  - ośrodek konferencyjno-wypoczynkowy „Młynczyško”, ul. Szkolna 51, tel. 44 756 42 10
  - Anna Kwaśniak, Studzianna 80, tel. 44 756 40 70; 44 710 11 92
  - Krzysztof Franas, ul. Główna 72, tel. 44 756 40 66
- Inowłódz
  - ul. Akacyjowa 5, tel. 44 710 18 04
  - ul. Zakościele 54, tel. 44 710 18 51
  - ul. Zakościele 67, tel. 44 710 11 92
  - ul. Zakościele 75, tel. 515 420 242
- Smardzewice
  - przy klasztorze Franciszkanów, tel. 44 710 86 11
  - agroturystyka, ul. Zacisze 28, tel. 44 724 65 89

- Domek nad Pilicą, ul. Dziubałtowskiego 104, tel. 606 497 213
- Chatka pod Brzozą, tel. 601 234 334
- agroturystyka (przy zaporze), ul. Stoczek 3, tel. 44 719 03 99; 601 326 654
- agroturystyka, Dominika Głowa, Tresta, ul. Wczasowa 41, tel. 44 710 86 15
- Barkowice Mokre – Alicja Koźlik, ul. Działkowa 48, tel. 44 610 28 33
- Piotrków Trybunalski
  - schronisko PTSM, ul. gen. Grota-Roweckiego 5, tel. 446 478 712
  - kwatera prywatna, Zofia Rutowicz ul. Źródłana 32, tel. 446 461 540
  - kwatera prywatna, Bohdan Smuga, ul. Jarzębinowa 4, tel. 446 462 420
  - ul. Wąska 16a, tel. 605 097 219
  - domy studenckie: ul. Słowackiego 114/118, tel. 447327450
  - ul. Wysoka 13, tel. 447 327 014
  - ul. Bełzacka 164, tel. 447 327 05
- Sulejów – Podklasztorze – agroturystyka Sosenska, ul. Rycerska 27, tel. 603 518 775, e-mail: mirinda27@vp.pl
- Łęg Ręczyński 45 –agroturystyka Gajówka, tel. 694 408 885
- Przedbórz
  - Szkolne Schronisko Młodzieżowe, ul. Mostowa 37b, tel. 44 781 20 61
  - agroturystyka J. Jarzębski, ul. Cegielniana 54, tel. 44 781 29 02; 504 760 313
  - pokoje gościnne Parkowa, ul. Krakowska 1, tel 44 781 21 02, 502 548 500, e-mail: kelis9@wp.pl
- Łączyna Wola 4a –agroturystyka Iwona i Roman Kłudziak, tel. 44 781 48 06; 504 256 760, e-mail: biuro@agrokłudziak.bai.pl
- Krzętów
  - Chata u Brata – ul. Dolna 80, tel. 609 551 993; 663 633 149
  - u Barysiów, ul. Stodolna 16, tel. 606 888 648
  - u Eli, ul. Stodolna 16
  - u Janki, ul. Dolna 60, tel. 44 787 18 33
- Wielgomłynny – Parafia pw. św. Stanisława, ul. Rynek 8, tel. 44 787 10 66, e-mail: wielgomlynny@paulini.pl /zgłoszenia na furcie klasztornej/
- Majkowice 34 – agroturystyka, tel. 44 781 33 77, e-mail: agroturystykamajkowice.pl,
- Święta Anna – siostry Dominikanki, tel: 34 355 40 42; 34 355 52 05, e-mail: swanna@dominikanie.pl /zgłoszenie dzień wcześniej/
- Mstów
  - agroturystyka Olivia, ul. Wolności 54, tel. 34 328 44 90; 609 986 651
  - agroturystyka Motyl Krystyna, ul. Wolności 58, tel. 34 328 41 13; 668 815 659
- Częstochowa – Dom Pielgrzyma im. Jana Pawła II, ul. Wyszyńskiego 1, tel. 34 377 75 64; 34 377 77 21, e-mail: recepcja@dp.jasnagora.pl

Szczegółowe mapy

Warszawskiej Drogi Świętego Jakuba

Legenda

Warszwska Droga św. Jakuba ze strzałką kierunkową

Warszwska Droga św. Jakuba – odcinek alternatywny

Inna Droga św. Jakuba

Pieszna Pielgrzymka z Warszawy na Jasną Górę

Znak kierunkowy Drogi – co 1 km

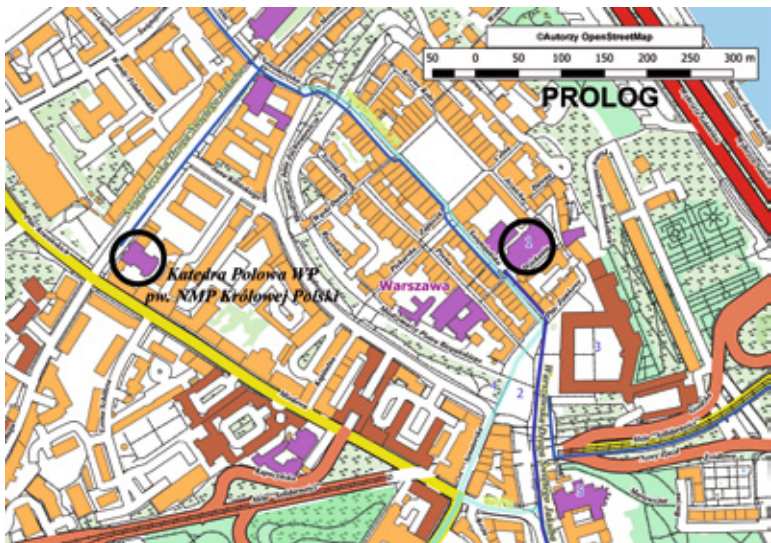
Znak kierunkowy Drogi – co 5 km

Numer miejsca lub obiektu opisanego w przewodniku

Miejsce startu lub końca etapu,
tutaj z kościołem i parafią św. Jakuba

ETAP 1

WARSZAWA – OŻARÓW

1. Bazylika archikatedralna pw. Męczeństwa św. Jana Chrzciciela
2. Kolumna króla Zygmunta III Wazy
3. Zamek Królewski
4. Mury obronne
5. Kościół akademicki pw. św. Anny
6. Figura MB Passawskiej
7. Towarzystwo Dobroczynności Res Sacra Miser
8. Pomnik Adama Mickiewicza
9. Kościół seminaryjny pw. Wniebowzięcia NMP i św. Józefa Oblubieńca Bogurodzicy
10. Pałac Prezydencki
11. Pomnik Księcia Józefa Poniatowskiego
12. Hotel Bristol
13. Pomnik Bolesława Prusa
14. Pomnik kardynała Stefana Wyszyńskiego
15. Kościół Sióstr Wizytek pw. Opieki św. Józefa Oblubieńca Niepokalanej Bogurodzicy Maryi
16. Uniwersytet Warszawski
17. Pałac Staszica
18. Pomnik Mikołaja Kopernika
19. Bazylika pw. św. Krzyża
20. Pomnik Marszałka Józefa Piłsudskiego
21. Krzyż Papieski
22. Pomnik Prezydenta prof. Lecha Kaczyńskiego
23. Teatr Wielki
24. Grób Nieznanego Żołnierza
25. Pomnik Ofiar Tragedii Smoleńskiej
26. Zachęta z Muzeum Sztuk Pięknych
27. Kościół ewangelicko-augsburski pw. Świętej Trójcy
28. Park Saski
29. Kościół pw. Wszystkich Świętych
30. Zespół instytucji żydowskich (teatr, gmina, synagoga itp.)

ETAP 1

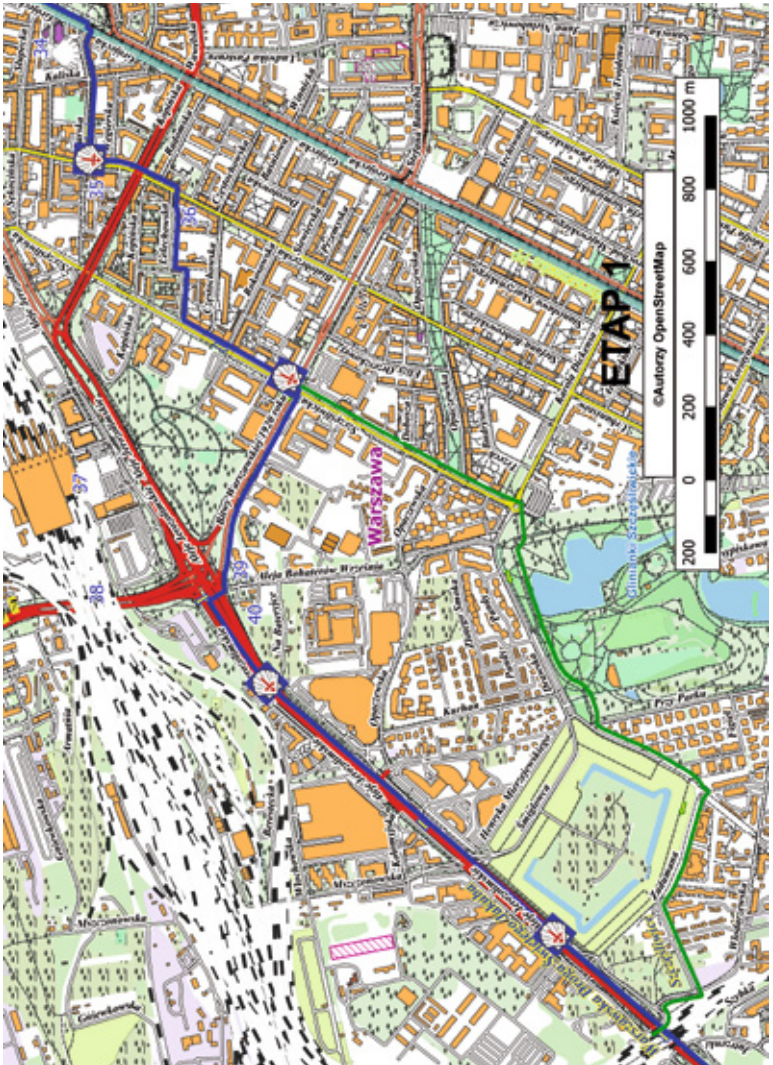
WARSZAWA – OŻARÓW

- 30. Zespół instytucji żydowskich (teatr, gmina, synagoga itp.)
- 31. Muzeum Powstania Warszawskiego
- 32. Dworzec Główny z Muzeum Kolejnictwa
- 33. Hotel Sobieski
- 34. Kościół Niepokalanego Poczęcia NMP – parafia św. Jakuba

ETAP 1

WARSZAWA – OŻARÓW

- 34.** Kościół Niepokalanego Poczęcia NMP – parafia św. Jakuba
- 35.** Hala Kopiańska
- 36.** Kaplica prawosławna św. Męcz. Arch. Grzegorza Peradze i Muzeum Ikon
- 37.** Dworzec Zachodni i dworzec autobusowy
- 38.** Tunel
- 39.** Pomnik Zesłańców Syberyjskich oraz Pomnik Załogi Liberatora EV961
- 40.** Ośrodek Kultury Muzułmańskiej i meczet

ETAP 1

WARSZAWA – OŻARÓW

41. Kościół
pw. MB
Saleyńskiej

42. Stacja
Warszawa
Włochy

43. Willa
„Jasny Dom”

ETAP 1

WARSZAWA – OŻARÓW

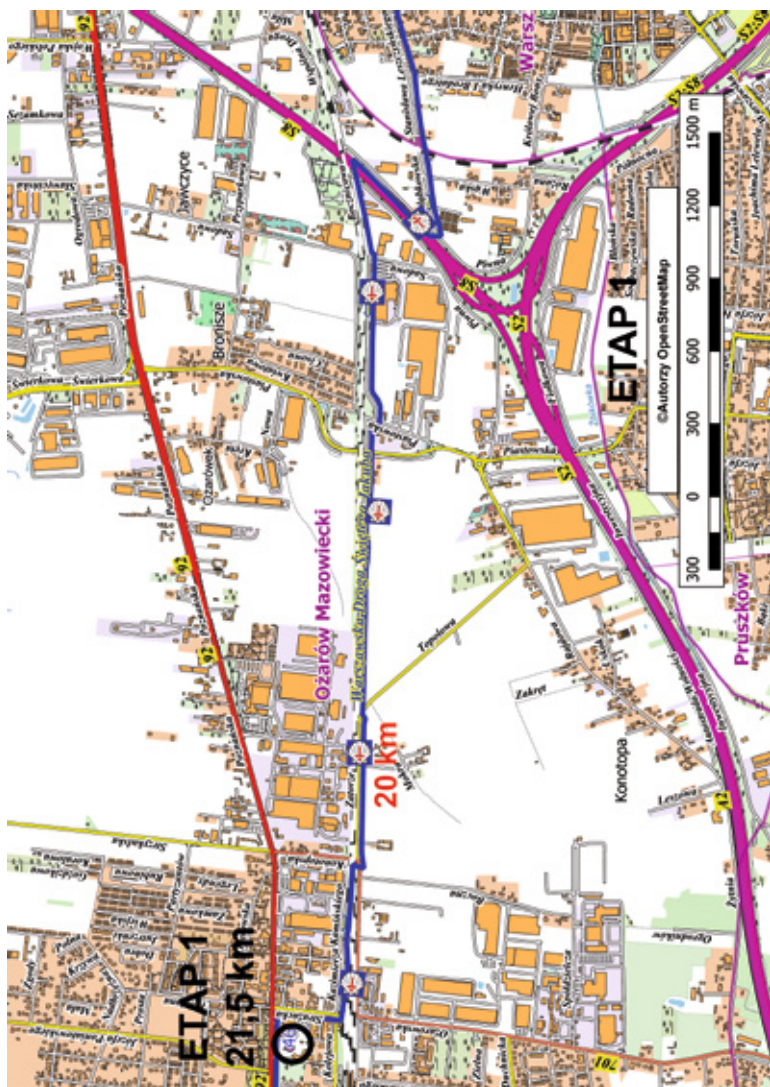

44. Stacja
Warszawa
Ursus
Północny

45. Sala
zgro-
dzeń
Świadków
Jehowy

ETAP 1

WARSZAWA – OŻARÓW

46. Sanktuarium
Młosiardza
Bożego
Archidiecezji
Warszawskiej

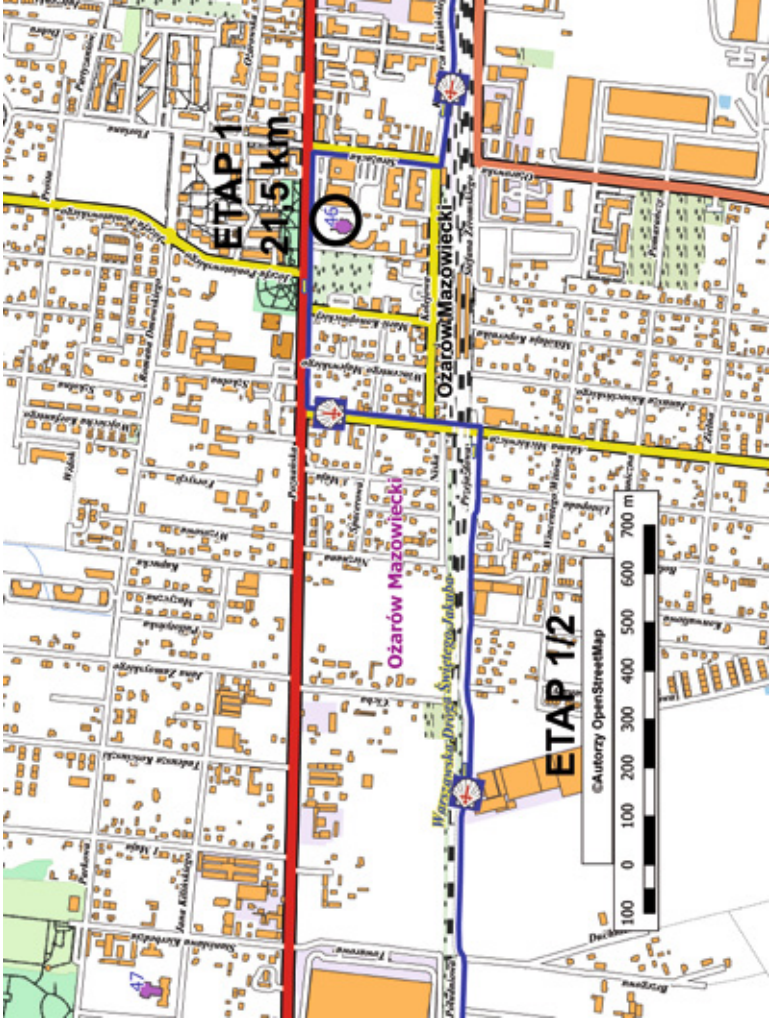

ETAP 1

WARSZAWA – OŻARÓW

ETAP 2

OŻARÓW – NIEPOKALANÓW

46. Sanktuarium Miłosierdzia Bożego Archidiecezji Warszawskiej
47. Wyższe Seminarium Duchowne Stowarzyszenia Apostolstwa Katolickiego – Klasztor Księżych Palotynów

ETAP 2

OŻARÓW – NIEPOKALANÓW

48. Majątek Goliszew
49. Figura Maryi z Dzieciątkiem
50. Zabytkowa kuznia
51. Stacja Plochocin
52. Słup wiorstowy
53. Figura Chrystusa
54. Rezerwat łęgowy Wolica
55. Sanktuarium Matki Bożej Wspomo-życielki Prymasów –kościół pw. Wniebo-wzięcia NMP d. św. Jakuba

ETAP 2

OŻARÓW – NIEPOKALANÓW

55. Sanktuarium Matki Bożej Wspomożycielki Prymasów
56. Stacja Błonie-Rokitno
57. Grodzisko Łysa Góra
58. Kościół Narodzenia Pańskiego
59. Rynek z ratuszem
60. Budynek OSP
61. Dworek „Poniatówka” – Muzeum Ziemi Błońskiej
62. Kościół pw. Świętej Trójcy
63. Stacja Witanów
64. Figura św. Jana Nepomucena

ETAP 2

OŻARÓW – NIEPOKALANÓW

- 58. Kościół
Narodzenia
Pańskiego
- 59. Rynek
z ratuszem
- 60. Budynek OSP
- 61. Dworek
„Poniatówka”
– Muzeum
Ziem
Błonskiej
- 62. Kościół
pw. Świętej
Trójcy

ETAP 3

NIEPOKALANÓW – MIEDNIEWICE

- 67. Sanktuarium św. Maksymiliana Kolbe
- 68. Stacja Teresin-Niepokalanów
- 69. Pałac księcia Drucko-Lubeckiego
- 70. Kościół pw. Wniebowzięcia NMP
- 71. Sanktuarium MB Jazłowieckiej – klasztor Sióstr Niepokalanek

ETAP 3

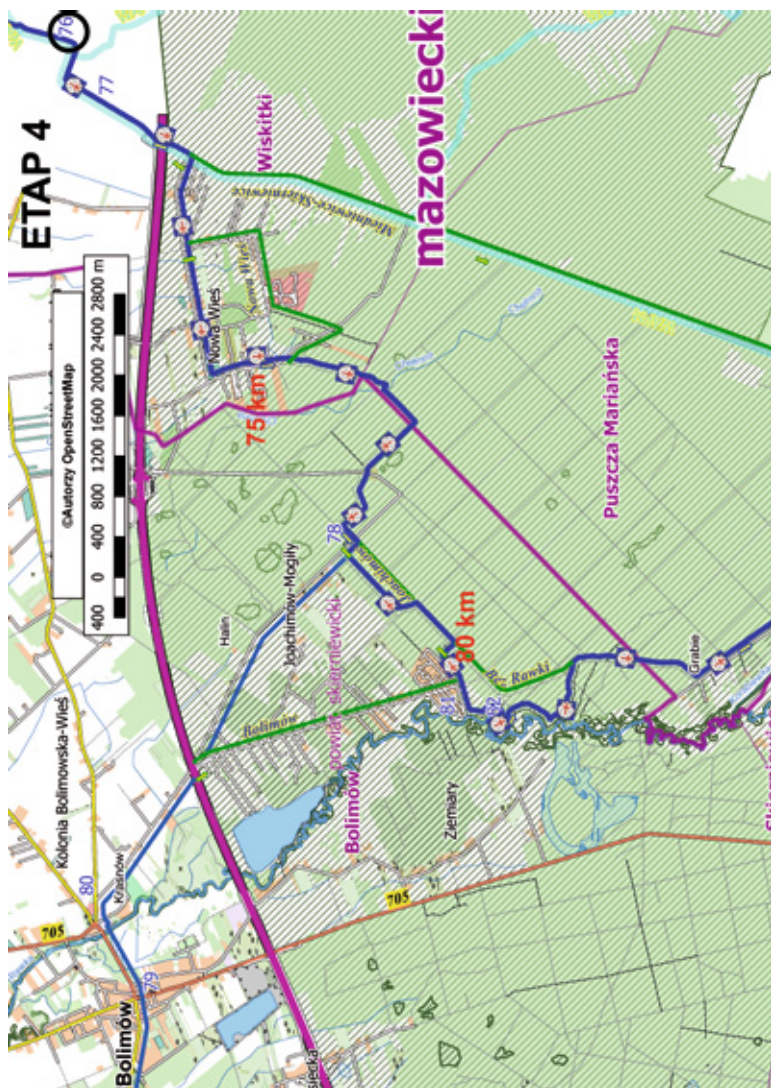
NIEPOKALANÓW – MIEDNIEWICE

- 72. Pałac Sobańskich
- 73. Kaplica pw. św. Feliksa
- 74. Posąg Michała Kleofasa Ogińskiego
- 75. Mogiła w postaci kurhanu ziemnego
- 76. Sanktuarium MB Świętorodzinnej – Klasztor Franciszkanów i Klarysek

ETAP 4

MIEDNIEWICE – SKIERNIEWICE

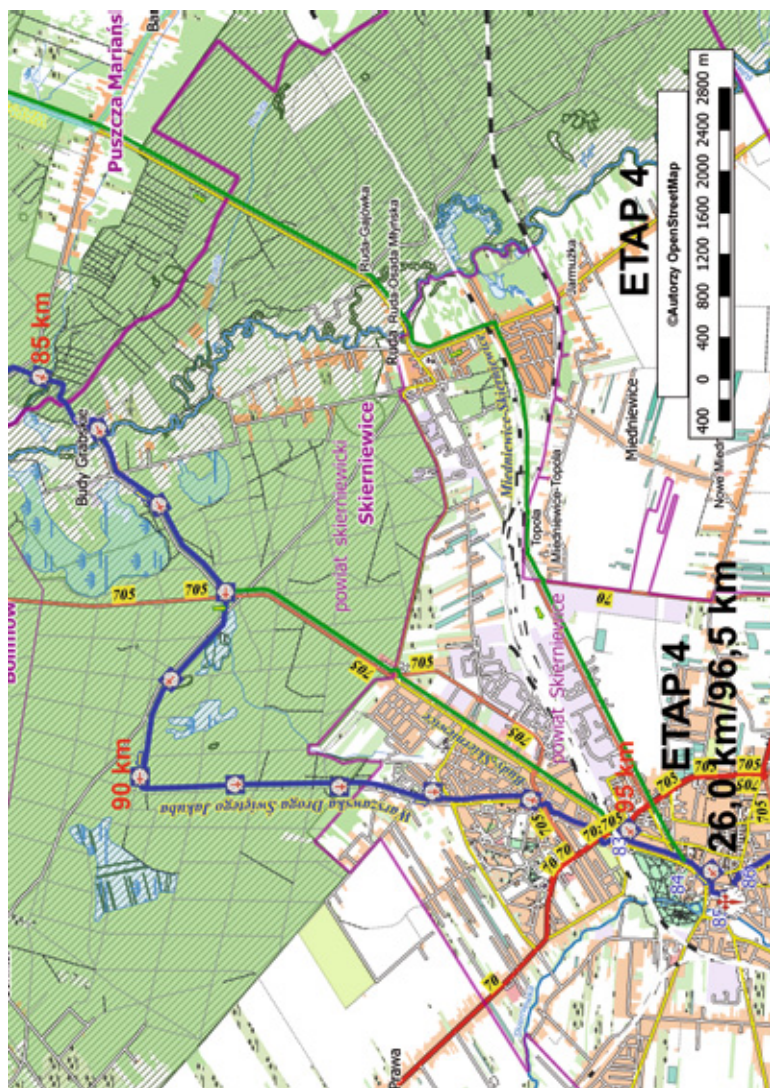

- 76.** Sanktuarium MB Święto-rodzinnej – Klasztorzy Franciszkanów i Klarysek
- 77.** Mogiła żołnierzy rosyjskich
- 78.** Cmentarz żołnierzy niemieckich i rosyjskich
- 79.** Kościół św. Anny
- 80.** Cmentarz z roku 1915
- 81.** Krzyż upamiętniający powstańców z roku 1863
- 82.** Rezerwat Rawka

ETAP 4

MIEDNIEWICE – SKIERNIEWICE

83. Dworzec
Skierniewice
84. Pałac
prymasowski
85. Kościół pw.
św. Jakuba
86. Rynek

ETAP 4

MIEDNIEWICE – SKIERNIEWICE

ETAP 5

SKIERNIEWICE – RAWA MAZOWIECKA

83. Dworzec Skierniewice

86. Rynek

84. Pałac prymasowski

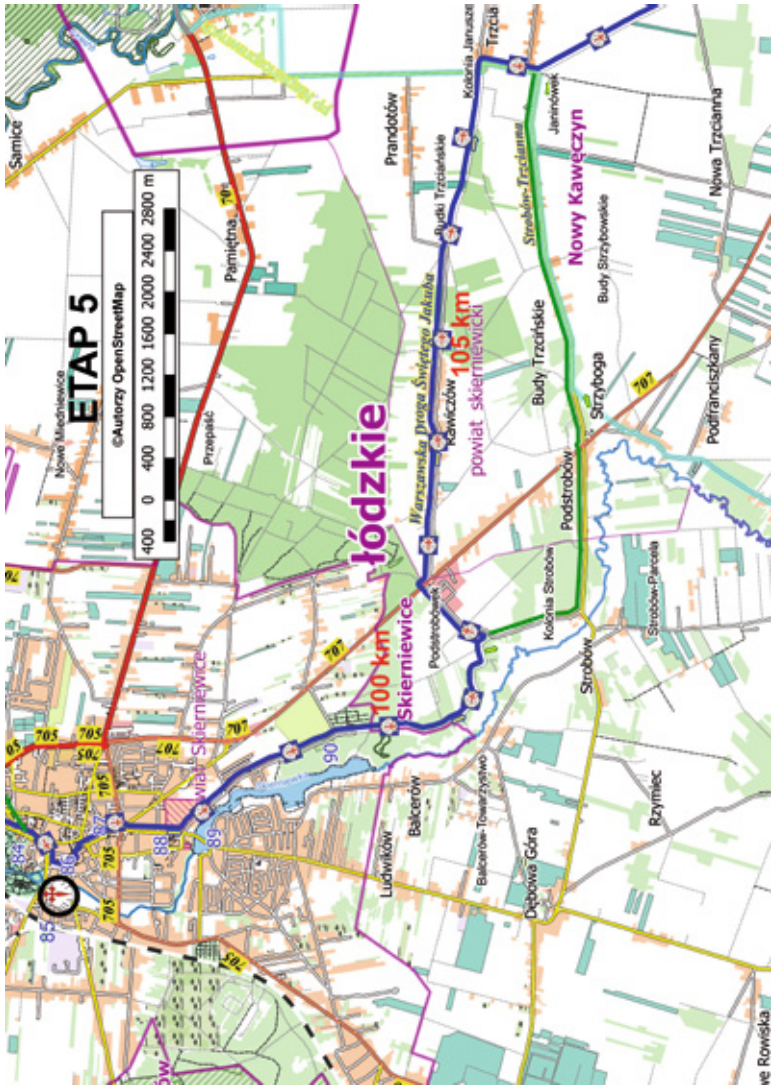
87. Kościół św. Stanisława Biskupa i Męczennika

85. Kościół pw. św. Jakuba

88. Kościół garnizonowy pw. Wniebowzięcia NMP

ETAP 5

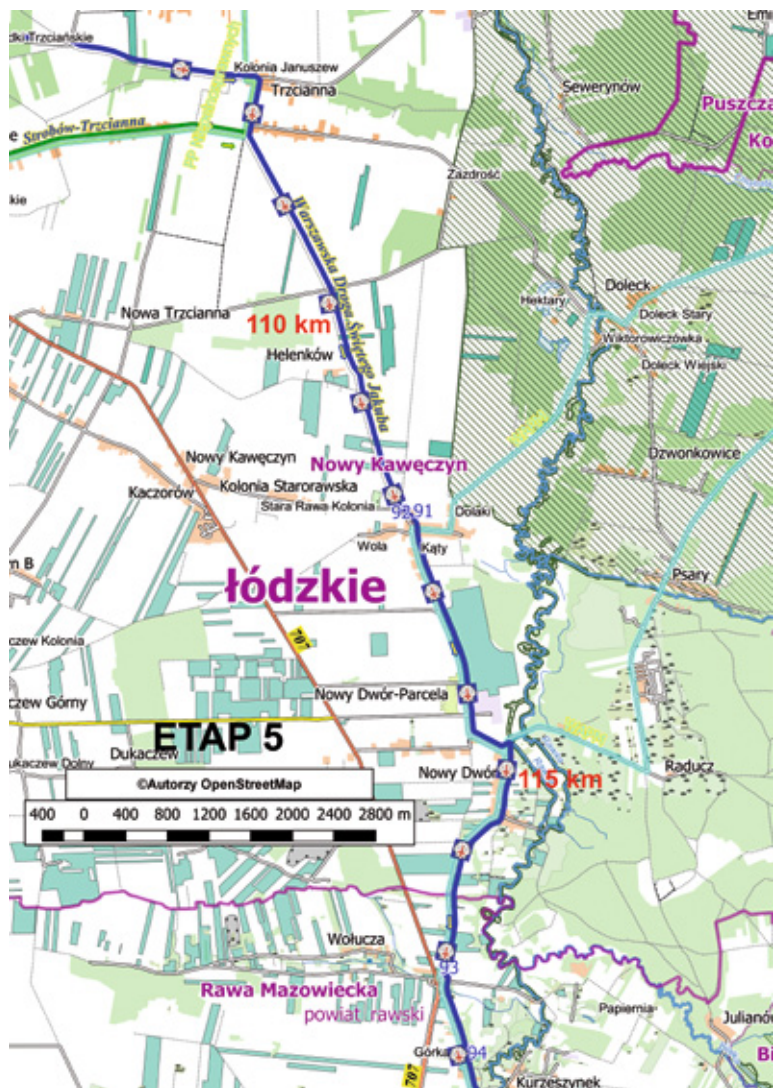
SKIERNIEWICE – RAWA MAZOWIECKA

84. Pałac prywatny masowski
85. Kościół pw. św. Jakuba
86. Rynek
87. Kościół pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika
88. Kościół garnizonowy pw. Wniebowzięcia NMP
89. Jezioro Skiermiewickie (Zalew Załębie)
90. Stary cmentarz wielowyznaniowy

ETAP 5

SKIERNIEWICE – RAWA MAZOWIECKA

91. Kościół pw. św. Szymona i św. Judy Tadeusza
92. Pomnik ks. kan. Zygmunta Malackiego
93. Pomnik Marii Grzegorzewskiej
94. Grób rozstrzelanego przez Niemców brata Melchiora Wańkowicza

ETAP 5

SKIERNIEWICE – RAWA MAZOWIECKA

93. Pomnik Marii Grzegorzewskiej	98. Kościół pw. Wniebowzięcia NMP
94. Grób rozstrzelanego przez Niemców brata Melchiora Wańkowicza	99. Ruiny zamku rawskiego
95. Kościół pw. MB Królowej Polski	100. Rynek
96. Grodzisko z XII w.	101. Kościół pw. Wniebowzięcia NMP i klasztor Pasjonistów
97. Kościół ewangelicko-augsburski Świętego Ducha	

ETAP 5

SKIERNIEWICE – RAWA MAZOWIECKA

ETAP 6

RAWA MAZOWIECKA – STUZIANNA – POŚWIĘTNE

- 97. Kościół ewangelicko-augsburski Świętego Ducha
- 98. Kościół pw. Wniebowzięcia NMP
- 99. Ruiny zamku rawskiego
- 100. Rynek

- 101. Kościół pw. Wniebowzięcia NMP i klasztor Pasjonistów
- 102. Zalew Tatar
- 104. Miasteczko Krwi Chrystusa

ETAP 6

RAWA MAZOWIECKA – STUDZIANNA – POŚWIĘTNE

100. Rynek

102. Zalew Tatar

103. Kościół pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika

104. Miasteczko Krwi Chrystusa

105. Kościół pw. św. Jakuba

ETAP 6

RAWA MAZOWIECKA – STUDZIANNA – POŚWIĘTNE

105. Kościół pw. św. Jakuba

106. Kościół pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej

ETAP 6

RAWA MAZOWIECKA – STUDZIANNA – POŚWIĘTNE

ETAP 7

STUDZIANNA – INOWŁÓDZ

106. Kościół pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej

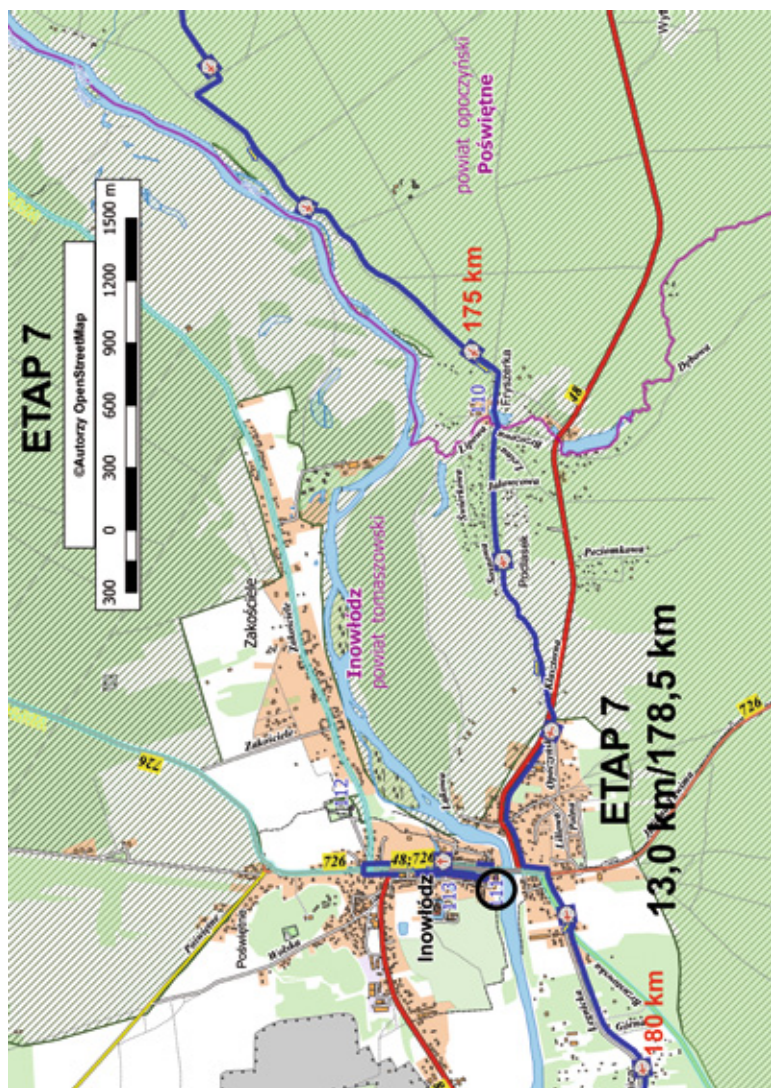
107. Sanktuarium Świętej Rodziny – Bazylika pw. św. Filipa Neri i św. Jana Chrzciciela

108. Centrum Turysty i Pielgrzyma

109. Mauzoleum majora Henryka Dobrzańskiego – Hubala

ETAP 7

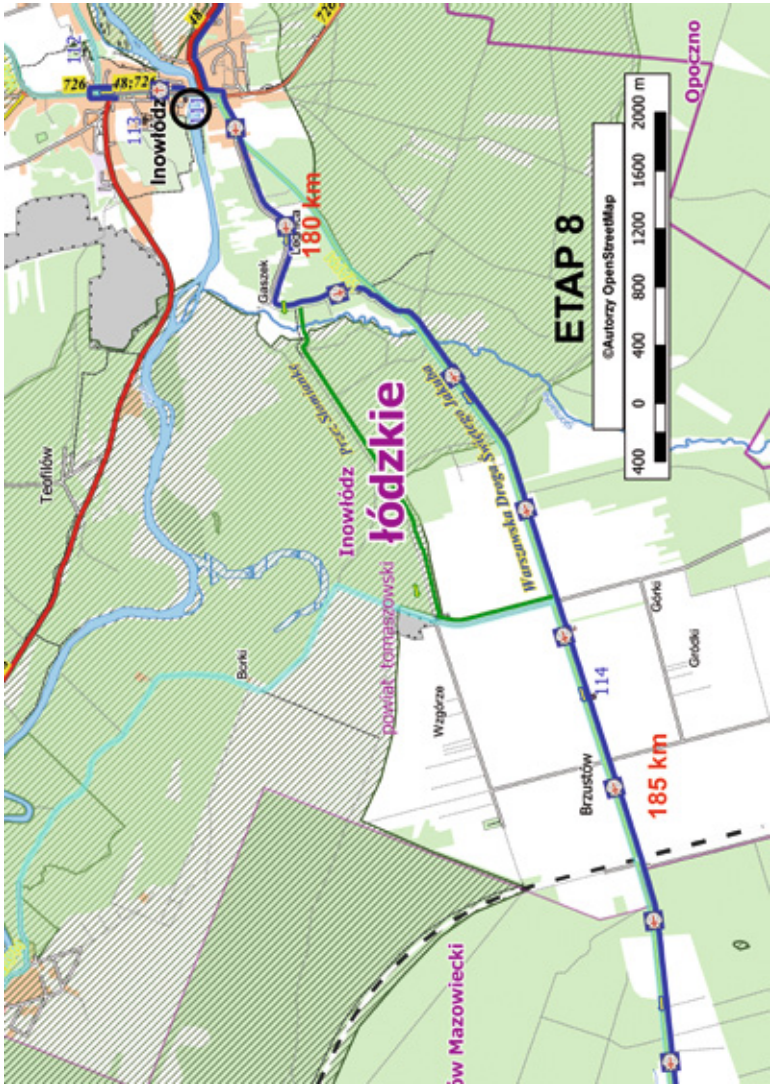
STUZIANNA – INOWŁÓDZ

- 110.** Młyn wodny
- 111.** Kościół pw. św. Michała
- 112.** Kościół romański pw. św. Idziego
- 113.** Gotycki zamek obronny

ETAP 8

INOWŁÓDZ – SMARDZEWICE

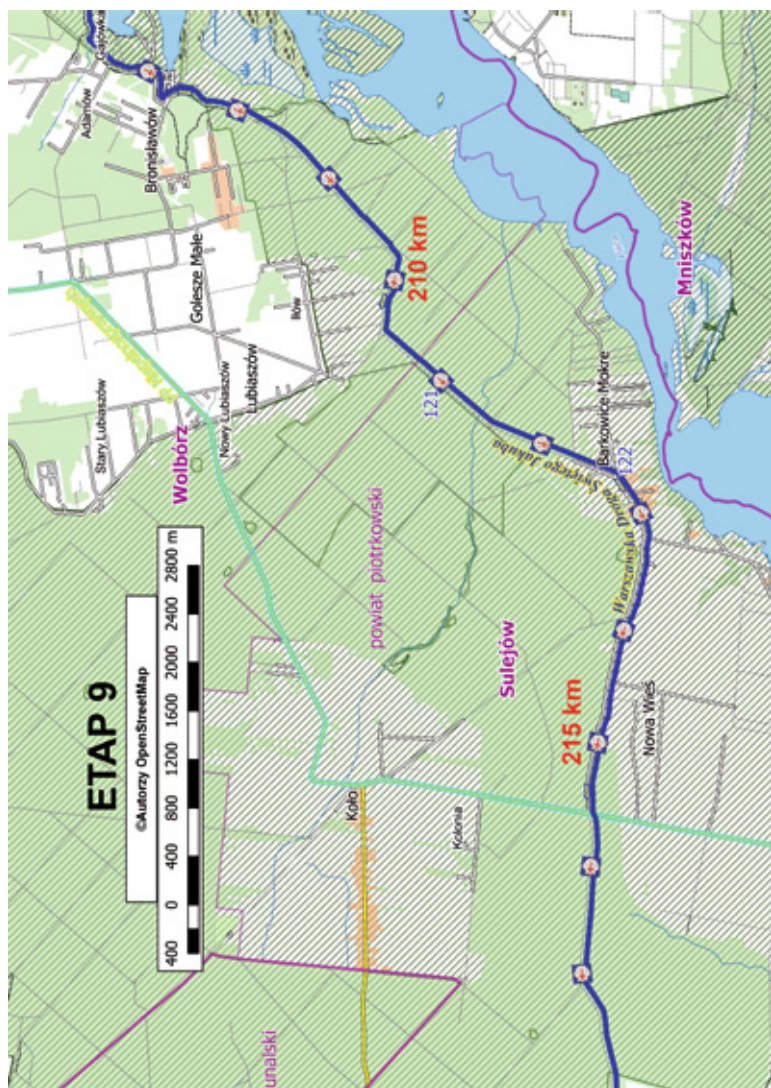
- 111.** Kościół pw. św. Michała
- 112.** Kościół romański pw. św. Idziego
- 113.** Gotycki zamek obronny
- 114.** Kościół pw. MB Częstochowskiej i Świętych Apostołów Piotra i Pawła

ETAP 9

SMARDZEWICE – PIOTRKÓW TRYBUNALSKI

121. Rezerwat
Jodły –
Lubiążów

122. Pomnik
25 PP AK

ETAP 9

SMARDZEWICE – PIOTRKÓW TRYBUNALSKI

ETAP 10

PIOTRKÓW TRYBUNALSKI – SULEJÓW

123. Jezioro Bugaj

124. Bazylika pw.
św. Jakuba

125. Sanktuarium

MB Piotrkowskiej –
kościół bernardyński
pw. Podwyższenia
Krzyża Świętego

126. Mury obronne

127. Zamek królewski

128. Kościół akademicki
Panien Dominikanek
pw. MB Śnieżnej

129. Sanktuarium

MB Trybunalskiej –
kościół pw. św. Fran-
ciszka Ksawerego

130. Kościół pw.

131. Nawiedzenia NMP

131. Kościół pw.

131. Wniebowzięcia NMP

132. Kościół cmentarny
pw. św. Marcina

133. Sanktuarium

MB Zwiastowania –
kościół pw.
św. Małgorzaty
i św. Augustyna

ETAP 9

SMARDZEWICE – PIOTRKÓW TRYBUNALSKI

ETAP 10

PIOTRKÓW TRYBUNALSKI – SULEJÓW

- 124.** Bazylika pw. św. Jakuba
- 125.** Sanktuarium MB Piotrkowskiej – kościół bernardyński pw. Podwyższenia Krzyża Świętego
- 126.** Mury obronne
- 127.** Zamek królewski
- 128.** Kościół akademicki Panien Dominikanek pw. MB Śnieżnej
- 129.** Sanktuarium MB Trybunalskiej – kościół pw. św. Franciszka Ksawerego
- 130.** Kościół pw. Nawiedzenia NMP
- 131.** Kościół pw. Wniebowzięcia NMP

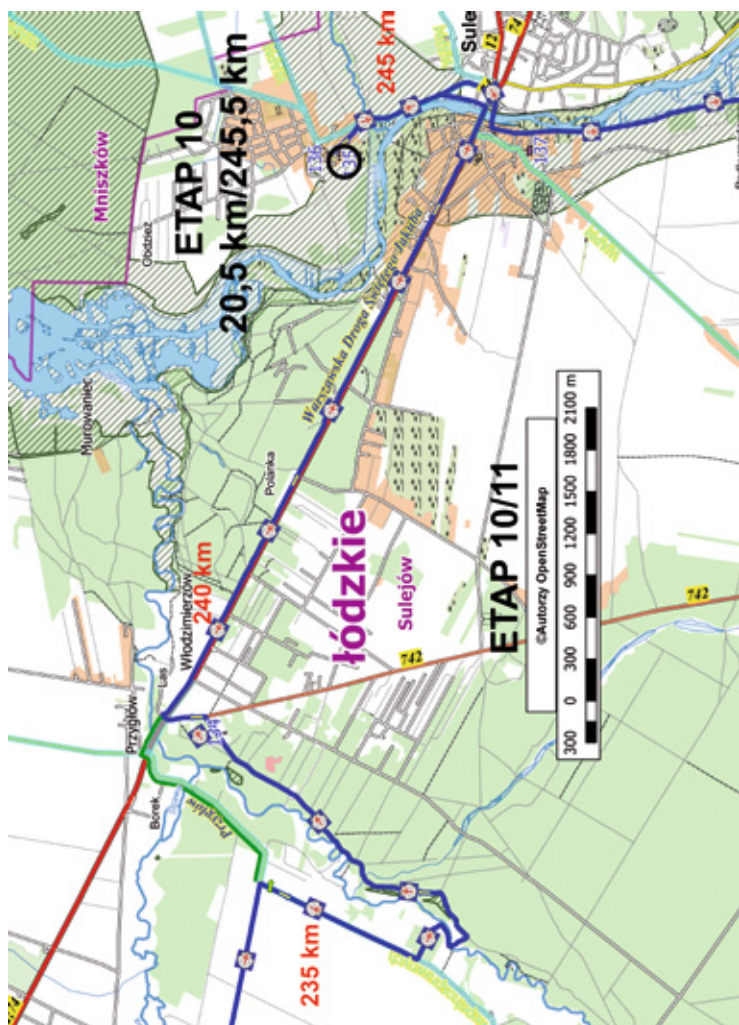

ETAP 10

PIOTRKÓW TRYBUNALSKI – SULEJÓW

ETAP 11

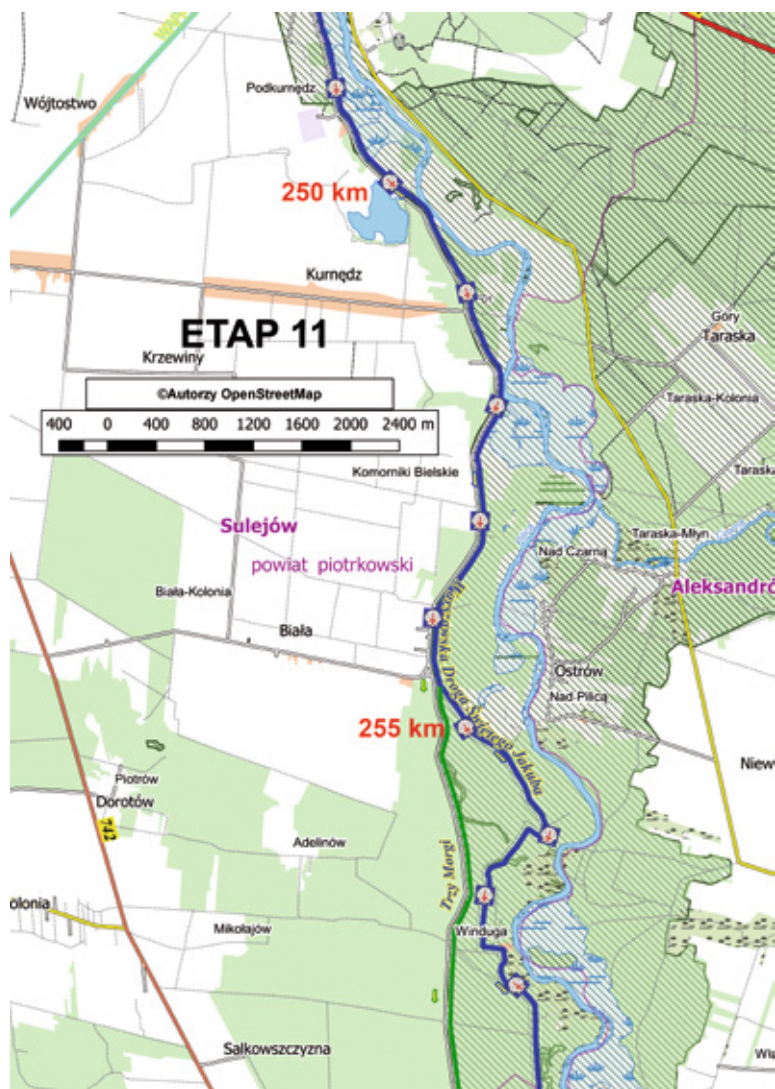
SULEJÓW – ŁĘG RĘCZYŃSKI

134. Kościół
pw. NMP
Królowej
Polski
135. Kościół pw.
św. Tomasza
Kantauryj-
skiego
136. Opactwo
Cystersów
137. Kościół
św. Floriana

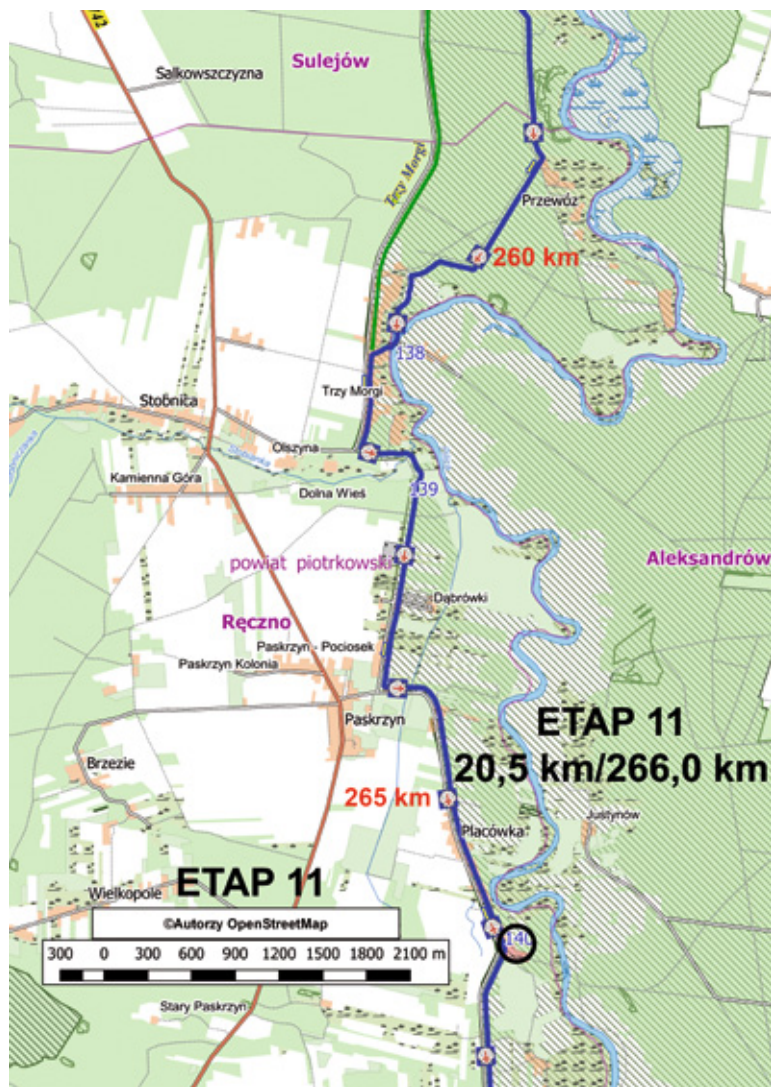
ETAP 11

SULEJÓW – ŁĘG RĘCZYŃSKI

ETAP 11

SULEJÓW – ŁĘG RĘCZYŃSKI

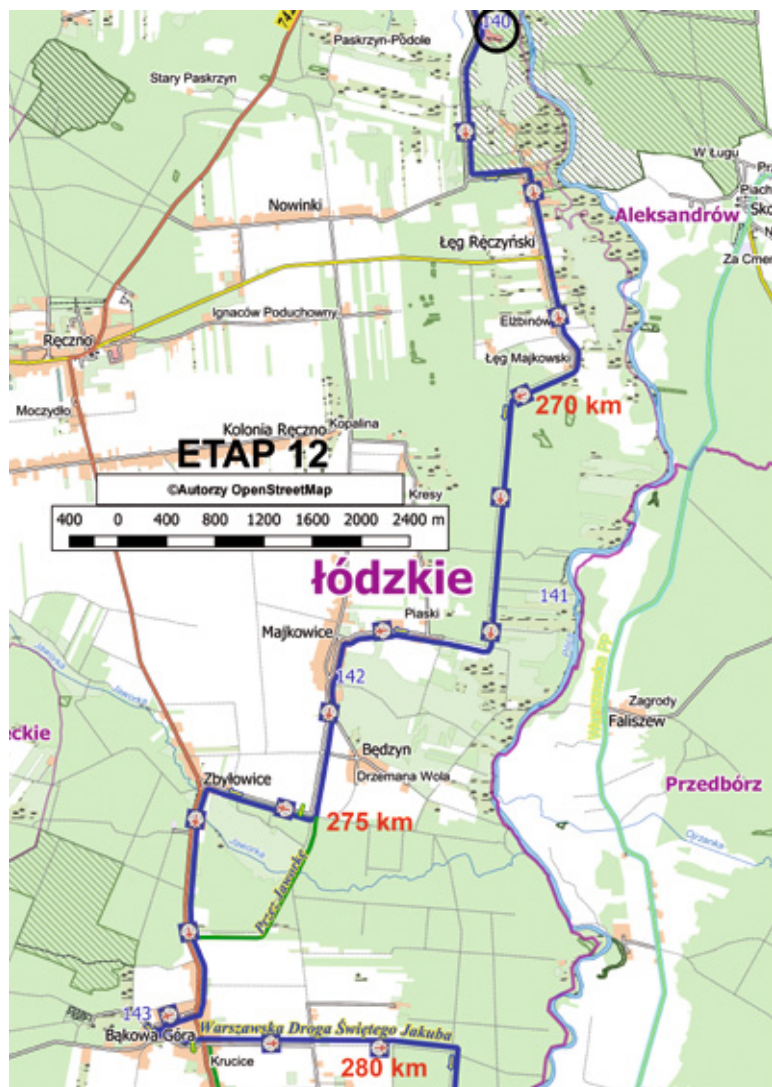
138. Drewniano-linowy most

139. Kapliczka z łuską armatnią

140. Agroturystyka Gajówka

ETAP 12

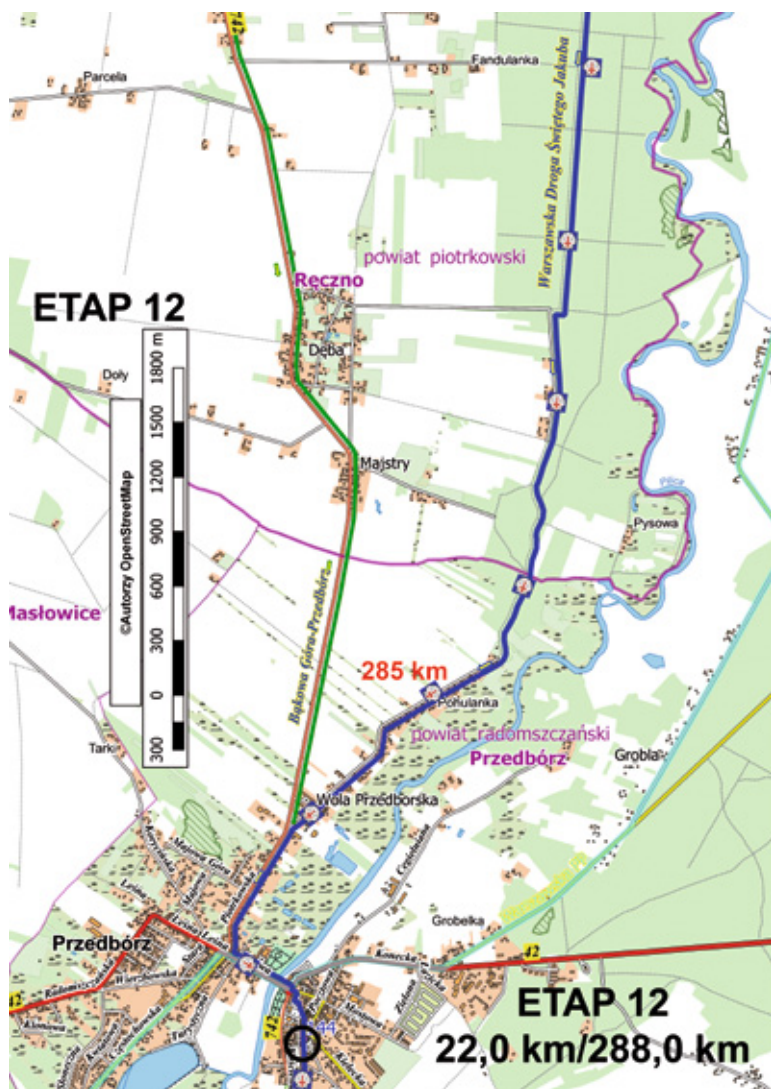
ŁĘG RĘCZYŃSKI – PRZEDBÓRZ

- 140.** Agroturystyka Gajówka
- 141.** Grodzisko Surdęga
- 142.** Ruiny zamku
- 143.** Kościół pw. Świętej Trójcy

ETAP 12

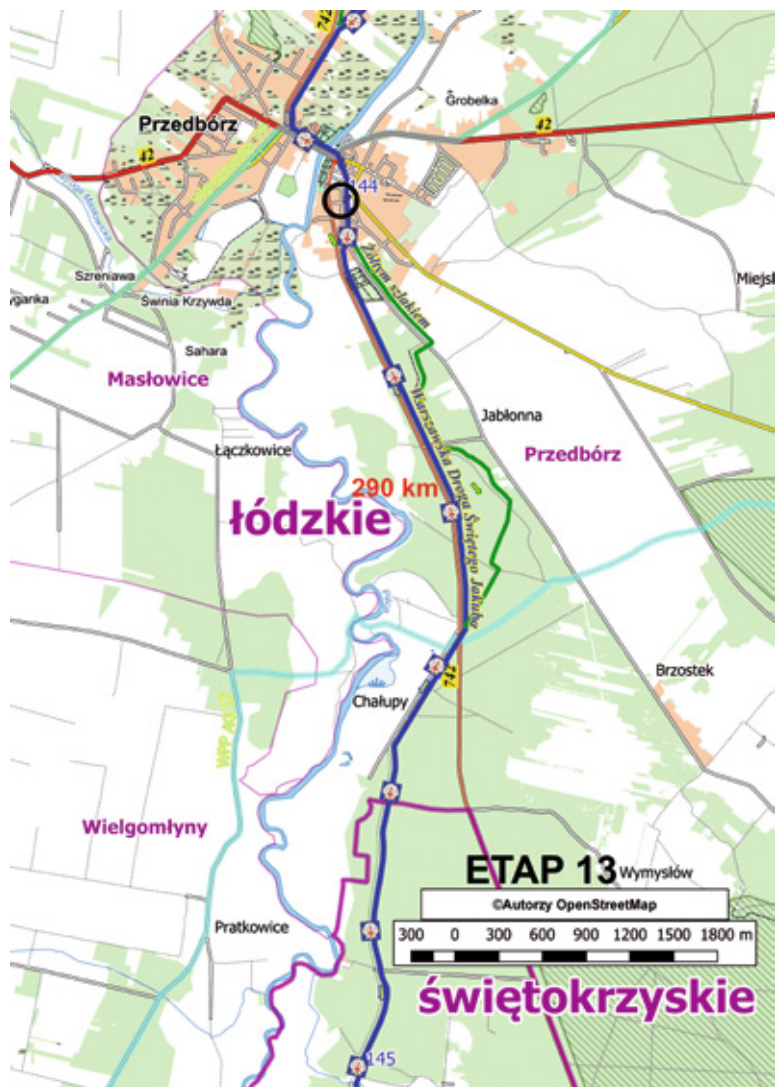
ŁĘG RĘCZYŃSKI – PRZEDBÓRZ

144. Kościół pw. św. Aleksego

ETAP 13

PRZEDBÓRZ – STANOWISKA

144. Kościół pw. św. Aleksego

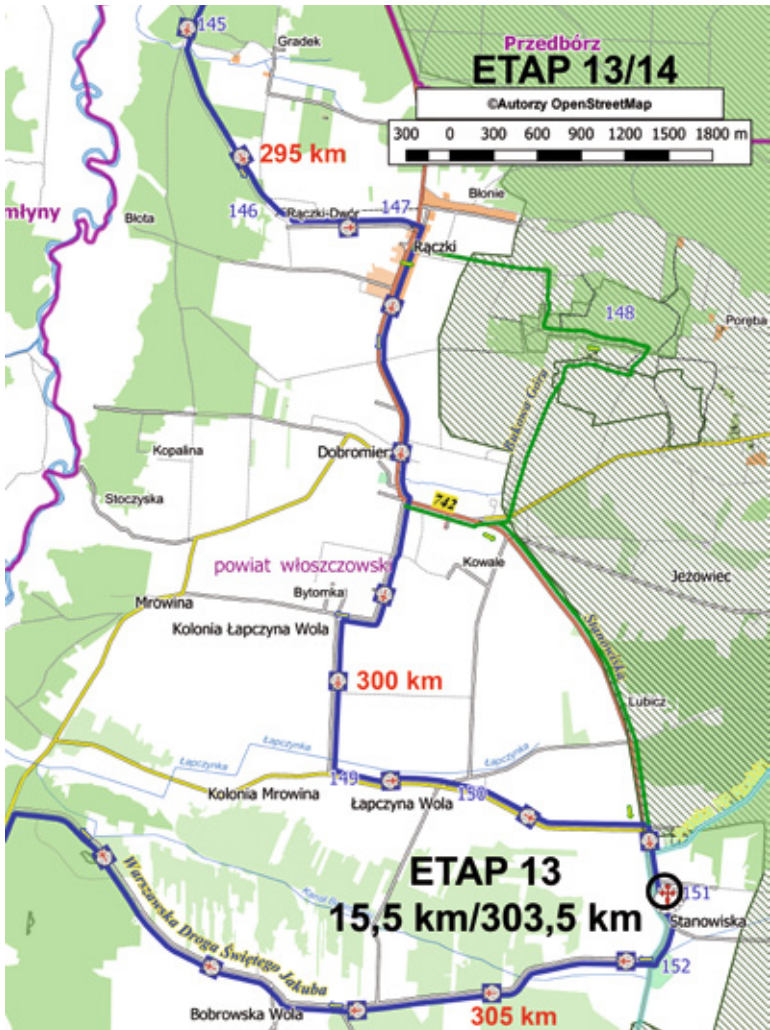
145. Stanica harcerska Biały Brzeg

ETAP 13

PRZEDBÓRZ – STANOWISKA

ETAP 14

STANOWISKA – WIELGOMŁYNY

145. Stanica harcerska Biały Brzeg

146. Zabytkowy park z budynkiem dworskim

147. Kościół pw. Świętej Trójcy

148. Rezerwat Bukowa Góra

149. Figura św. Jana Nepomucena

150. Ruiny zboru kalwińskiego (ariańskiego)

151. Kościół pw. św. Jakuba

152. Park dworski

ETAP 14

STANOWISKA – WIELGOMŁYNY

- 153.** Kościół pw. św. Wojciecha
- 154.** Pomnik poświęcony poległym partyzantom
- 155.** Sanktuarium NMP Bolesnej Pani Wielgomłyskiej – kościół pw. św. Stanisława BM
- 156.** Pomnik przyrody Dąb Wolności

ETAP 15

WIELGOMŁYNY – ŚWIĘTA ANNA

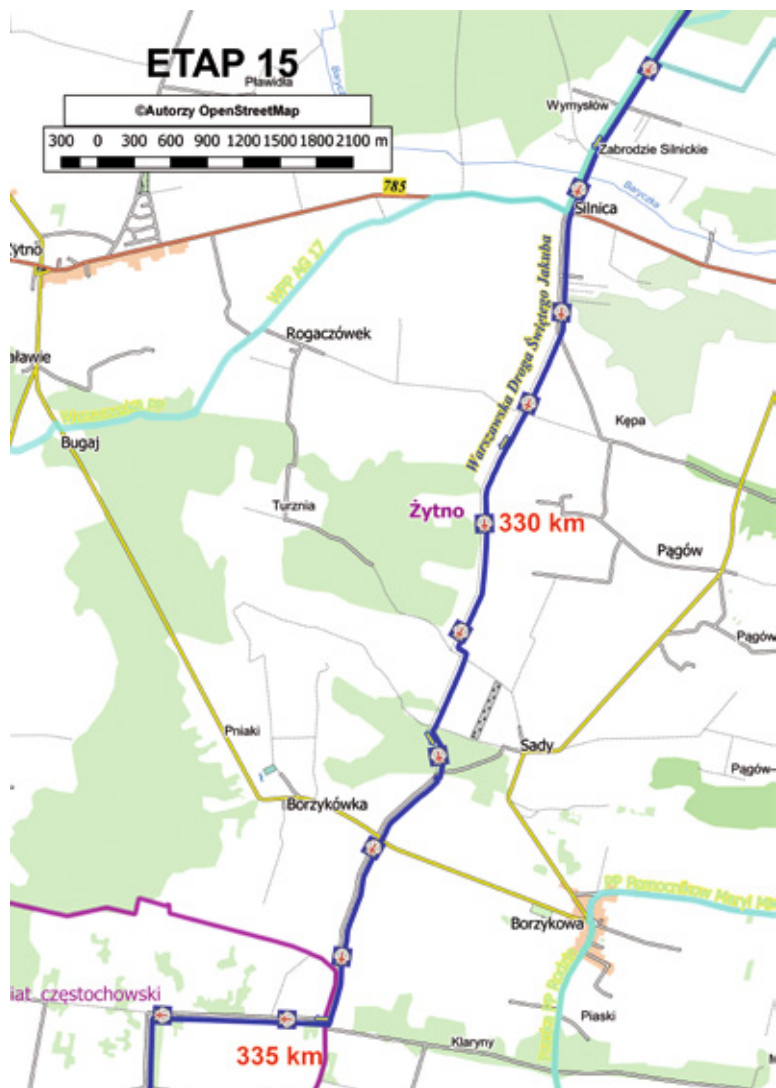

155. Sanktuarium NMP Bolesnej Pani Wielgomłynskiej
– kościół pw. św. Stanisława BM

156. Pomnik przyrody Dąb Wolności

ETAP 15

WIELGOMĘJNY – ŚWIĘTA ANNA

ETAP 16

ŚWIĘTA ANNA – MSTÓW

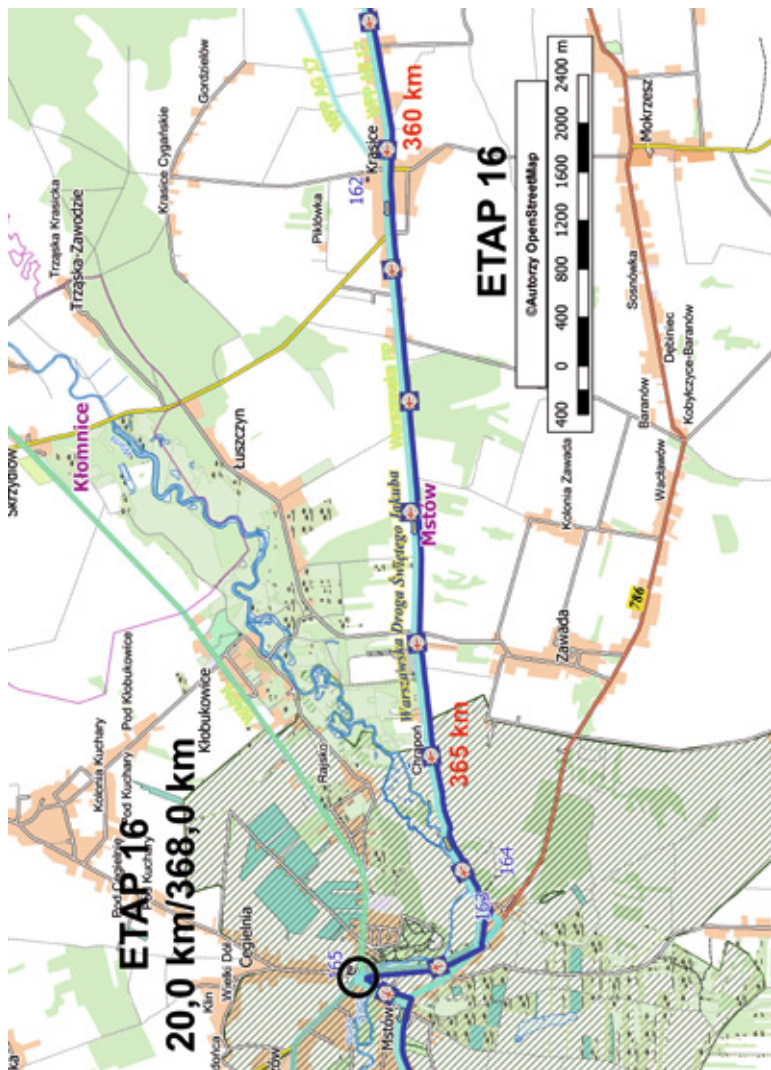

160. Sanktuarium św. Anny

161. Mogiła Pielgrzymów warszawskich z 1792 r.

ETAP 16

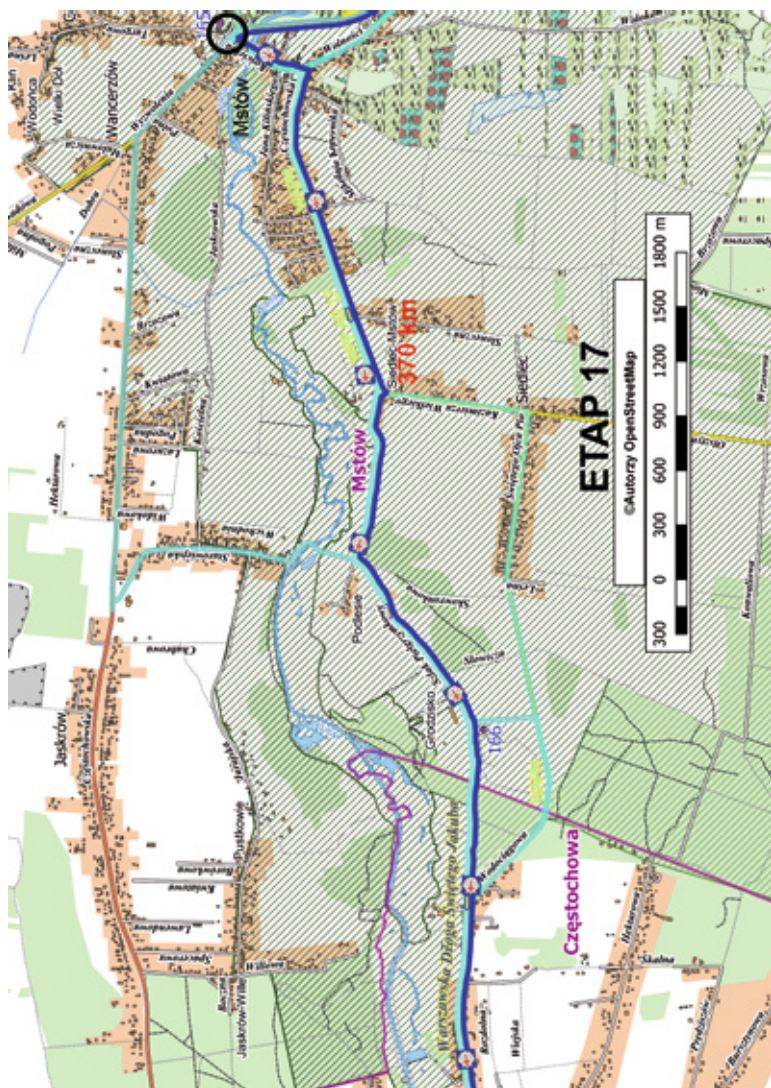
ŚWIĘTA ANNA – MSTÓW

- 162.** Kościół pw. Opactwa Bożej
- 163.** Ołtarz polowy Warszawskiej Pielgrzymki
- 164.** Grodzisko średnio-wieczne
- 165.** Sanktuarium MB Mstowskiej Miłosierdzia –kościół pw. Wniebowzięcia NMP

ETAP 17

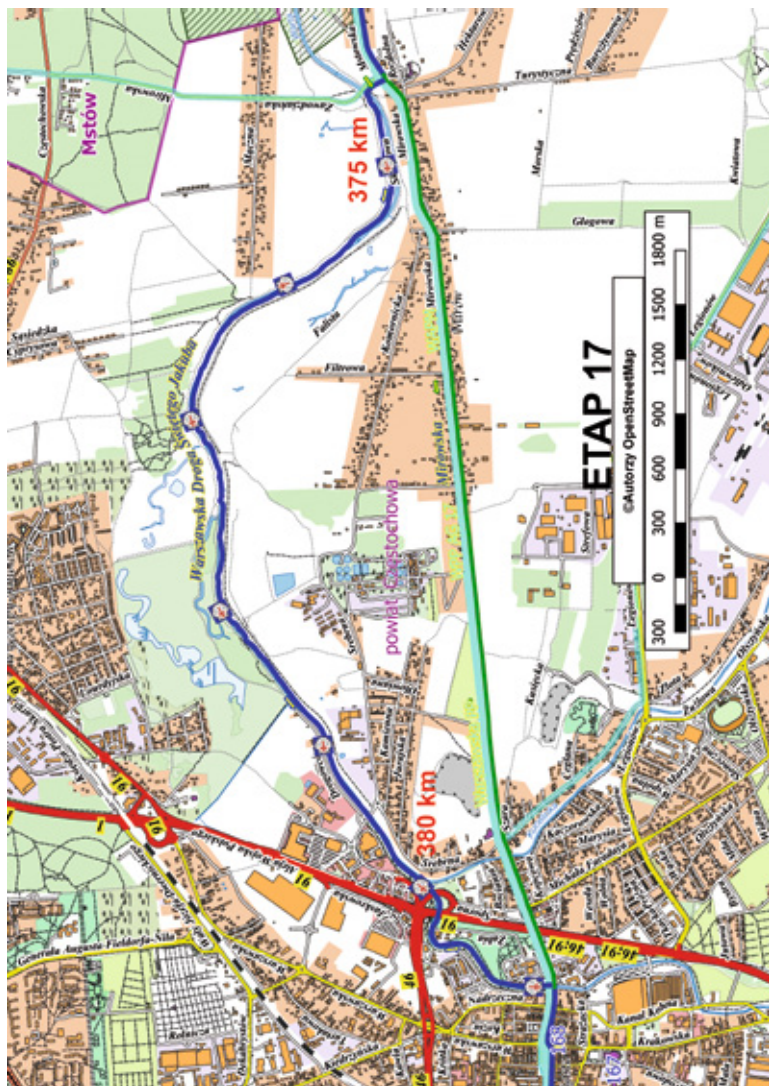
MSTÓW – CZĘSTOCHOWA

- 165.** Sanktuarium MB Mstowskiej
 Mstowskiej
 Miłosterdzia
 – kościół
 pw. Wniebowzięcia
 NMP
- 166.** Sanktuarium
 św. Ojca
 Pio na
 Przepróskiej
 Górze

ETAP 17

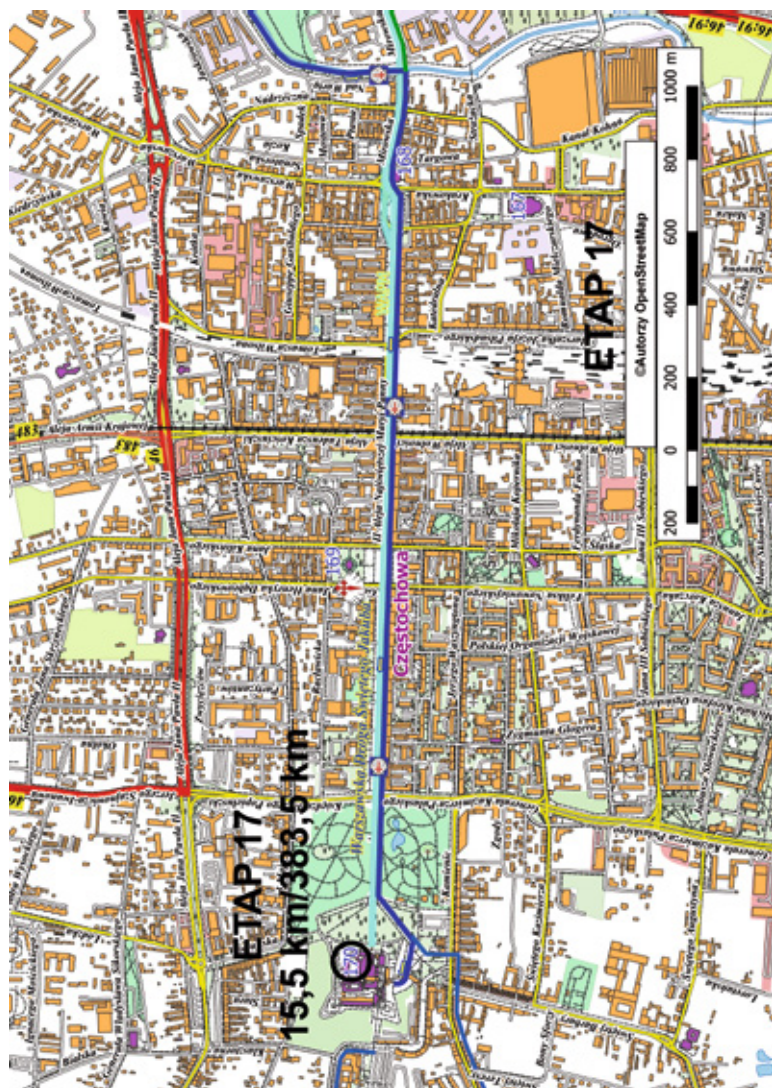
MSTÓW – CZĘSTOCHOWA

167. Bazylika
archi-
tekturalna
pw. św.
Rodziny
168. Kościół
pw. św.
Zygmunta

ETAP 17

MSTÓW – CZĘSTOCHOWA

169. Kościół pw.
św. Jakuba

170. Sanktu-
arium NMP
Często-
chowskiej
– klasztor
Paulinów

Projekt „CAMINO – DROGA SPOTKANIA” otrzymał dofinansowanie w ramach rządowego programu NOWEFIO. Jest realizowany w trzech etapach.

2023 – Łowicka Droga Świętego Jakuba długości 228 km

2024 – Warszawska Droga Świętego Jakuba długości 383 km

2025 – Podlaska Droga Świętego Jakuba długości 470 km

Fotorelacja ze znakowania i promocji Warszawskiej Drogi św. Jakuba w 2024 roku, powiązanej z odsłonięciem znaczników drogi i tablic w miejscowościach: Stanowiska, Dąbrowa Zielona i Częstochowa.

Stanowiska

Dąbrowa Zielona

Częstochowa

Joachimów – Mogiły

Częstochowa

Konfraternia Świętego Apostoła Jakuba Starszego

przy Katedrze Polowej Wojska Polskiego
pod wezwaniem Najświętszej Maryi Panny
Królowej Polski w Warszawie

Konfraternia została założona w grudniu 2015 r. i wpisana do Krajowego Rejestru Sądowego w Warszawie w 2016 r. Jest stowarzyszeniem wiernych świeckich, wspólnotą pielgrzymów po polskich i europejskich drogach św. Jakuba, zatwierdzoną dekretem Biskupa Polowego. Członkami stowarzyszenia są ludzie związani ze służbami mundurowymi oraz osoby cywilne. Protektorem Konfraterni jest bp dr Wiesław Lechowicz Biskup Polowy. Duszpasterską opieką otacza konfratrów ks. prał. kan. płk SG dr Zbigniew Kępa. Konfraternia od 2021 r., jest prawnie dołączona do Archikonfraterni Uniwersalnej w Santiago de Compostela. W Polsce Konfraternia opiekuje się drogami jakubowymi o łącznej długości ponad 1700 km, w tym Świętokrzyską, Podlaską, Mazowiecką, Warszawską, Łowicką, Kaliską, Szopenowską Drogą św. Jakuba oraz Ścieżką Powstańców 1863.

Cele Konfraterni

- ☛ *Rozszerzanie kultu św. Apostoła Jakuba Starszego*
- ☛ *Wytyczanie, z uwzględnieniem informacji historycznych, dróg pielgrzymkowych do św. Jakuba w Composteli oraz sprawowanie nad nimi opieki na terenie kraju poprzez odnawianie i utrzymanie infrastruktury tych dróg pątniczych*
- ☛ *Pomoc pielgrzymom idącym Drogami św. Jakuba*
- ☛ *Wspieranie i promocja europejskich tradycji związanych z szerzeniem idei ruchu pątniczego pw. św. Jakuba.*

Adres: ul. Długa 13/15, 00-238 Warszawa

E-mail: konfraterniaswjakuba@gmail.com

www.santiago.org.pl

*Camino de Santiago to spotkanie z wiarą Apostołów,
wędrówcami w drodze, gościnnością i życzliwością ludzi,
których pobudza duch braterstwa, to zwrócenie oczu
na to co nas otacza oraz ku temu co wewnętrzne,
co rodzi się w ciszy, w trudzie drogi i w modlitwie.*

ISBN 978-83-63423-96-4

**KOMITET
DO SPRAW
POŻYTKU
PUBLICZNEGO**

Narodowy Instytut Wolności
Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego

Rządowy Program
Fundusz Inicjatyw
Obywatelskich
na lata 2021-2030

NOWE FIO

SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030